

2016/4

Magyar

Bioetikai Szemle

Hungarian Review of Bioethics

Magyar Bioetikai Szemle

A Magyar Bioetikai Társaság
negyedévente megjelenő tudományos folyóirata

XXII. évf. 4. sz. 2016.

A Szerkesztőbizottság elnöke:
dr. med. Makó János CSc

Főszerkesztő:
dr. jur. Hámori Antal PhD, lic. iur. can.

Szerkesztő:
Prof. em. dr. habil. Veress Gábor DSc,

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. dr. habil., dr. jur. Bándi Gyula DSc
dr. med. Blaskovich Erzsébet
Prof. dr. habil., dr. jur. Frivaldszky János PhD
dr. med. Jávor András
dr. jur. Kertész Gábor PhD, lic. iur. can., LLM
Prof. dr. habil. Kuminetz Géza PhD, lic. theol.
Prof. dr. habil., dr. pharm. Lipták József CSc, PhD
Nyéky Kálmán lic. theol.
dr. univ. Pruzsinszky József
dr. med. Rojkovich Bernadette PhD
dr. med. Somosi György
Szabó Kármén Ráhel lic. theol.
Prof. em. dr. habil., dr. med. Tringer László CSc
Turgonyi Zoltán PhD
dr. univ. Zlinszky János PhD

A cikkeket a főszerkesztő e-mail címére kérjük
megküldeni: Hamori.Antal@uni-bge.hu

Kiadó: Magyar Bioetikai Társaság
1114 Budapest, Eszék u.18.
Képviselő: Dr. Rojkovich Bernadette

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén.

Korábbi számok interneten is elérhetők.
A honlap címe: <http://www.hrb.hu>

Nyomdai munkák:
Bodnár Nyomda Bt.
1091 Budapest, Üllői út 185.

HU ISSN 1218-3911

A folyóirat tartalma legalább két lektor által
anonim módon lektorált.

Hungarian Review of Bioethics

Quarterly
Hungarian Society of Bioethics

Vol. 22. No. 4. 2016.

President:
Dr. János MAKÓ

General editor:
Dr. Antal HÁMORI

Editor:
Prof. Dr. Gábor VERESS

Members of the Editorial Board:

Prof. Dr. Gyula BÁNDI
dr. med. Erzsébet BLASKOVICH
Prof. Dr. János FRIVALDSZKY
dr. med. András JÁVOR
Dr. Gábor KERTÉSZ
Prof. Dr. Géza KUMINETZ
Prof. Dr. József LIPTÁK
lic. theol. Kálmán NYÉKY
dr. univ. József PRUZSINSZKY
Dr. Bernadette ROJKOVICH
dr. med. György SOMOSI
lic. theol. Kármén Ráhel SZABÓ
Prof. Dr. László TRINGER
Dr. Zoltán TURGONYI
Dr. János ZLINSZKY

Magyar Bioetikai Társaság

Alapítva: 1993

Elnök:
Dr. Rojkovich Bernadette

Örökös elnök:
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula

Örökös tiszteletbeli elnök:
+ Dr. Gyökössy Endre

Korábbi elnökök:
Prof. Dr. Bándi Gyula (2006–2013)
+ Prof. Dr. Ferencz Antal (1997–2005)
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula (1993–1996)
alapító elnök

**DR. GAIZLER GYULÁRA EMLÉKEZÜNK –
LECTORI SALUTEM!**

Szeretettel és tisztelettel köszöntjük az Olvasót!

20 évvel ezelőtt, 1996. december 6-án vettünk végső búcsút Gaizler Gyula tanár úrtól, a Magyar Bioetikai Társaság alapító elnökétől. Ebben az évfolyamban különösen is órá emlékezünk, életvédő szolgálatával összhangban magzatvédő írásokat közlünk, és a mesterséges megtermékenyítés problémájával is foglalkozunk. Közzétesszük S.E.R. Bíró László püspök úr ravatalnál mondott beszédét, amely alapján az utókor számára is beszédes képet kapunk az élet- és családvédő orvos-teológus személyéről, egyúttal Hafenschner Károly evangélikus lelkipásztor temetési imádságából is idézünk.

Gaizler Gyula tanár úr emlékének ajánljuk *Az ember élve születése nem káresemény – az EBH2015. P.11. árnyékában és az Alaptörvény tükrében* című tanulmányunkat, amely a még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggésében – a magyar bírói gyakorlatban is létező probléma kapcsán törvénytervezetet (normaszöveget, általános és részletes indokolást) is tartalmazva – szól az élet védelméről, tiszteletéről.

Fórum rovatunkban először az *Egészségügyi Tudományos Tanács Bioetikai Kódexének* az „emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások”-kal kapcsolatos részét érintjük. Különösen az élet- és családvédelmi szempontokra, valamint azon – általunk vitatott – kijelentésre tekintettel tárgyaljuk e módszerek megítélését, amely szerint: „Spermabankban tárolt ivarsejtek felhasználásával történő utódvállalás – a férj / férfi élettárs infertilitása miatti meddő párkapcsolaton kívül – egyedülálló nők, leszbikus párok számára etikailag elfogadott.” Reflexiónkban a szóban forgó eljárások káros következményeire, veszélyeire és a véleményünk szerinti megoldás útjára is felhívjuk a figyelmet.

Dr. Rojkovich Bernadette, a Betegápoló Irgalmasrend Budai Irgalmasrendi Kórházának osztályvezető főorvosa, a Magyar Bioetikai Társaság jelenlegi elnöke írásában szintén kiáll az embrió, magzat életének szükséges védelme és az elhunytak eltemetése, elnevezése mellett.

A fentiekkel kapcsolatban a *Dokumentumok*-ban ismertetjük a *Hittani Kongregáció Dignitas personae kezdetű bioetikai útmutatását*, valamint publikáljuk az *Életvédő Fórumnak az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokról szóló állásfoglalását* és a *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének a mesterséges humán reprodukció kérdésében kiadott állásfoglalását*.

A *Hírek – események* keretében *Dr. Makó János* tanár úr kitüntetéséről és tudományos üléseinkről is tudósítunk.

Gaizler Gyula tanár úr az *Ökumené* '96/3-4. számában, poszthumusként megjelent előszavában a következőképpen fogalmaz: „Nehéz, »embert próbáló« évnek érünk lassan a végére. Embert és hitet próbáló idő áll mögöttünk és alighanem még előttünk is. Próbálkozunk, majd sokszor ismét feladjuk. Sok a kiábrándulásra hívó esemény. Nem az-e a baj, hogy csak az evilági erőkből gondolkodunk, segítségért is csak bennük van a bizalmunk? »Szocio-kulturálisan« tartozunk a kereszténységhez? Szép eszmék, szép gondolatok, de a valóságukat alig valaki veszi még komolyan. Mikor jutunk ismét el odáig, hogy minden földi reményből kicsupaszodva »Istenhez kiáltunk«?! Ne abban bízunk, hogy sokan vagyunk-e vagy kevesen. Gedeonnak elég volt 300 bátor férfi. Az Úrban kell bízunk, igazán csak Ő segíthet. Karácsony közeledik, Megváltónk születésnapját ünnepeljük. Isten, a mi Atyánk »Elküldötte Ő szent Fiát érettünk«. Elküldte segítségünkre, megváltásunkra. Hozzá kell fordulnunk, hogy megszabaduljunk bűneinktől, és akkor remélhetjük, hogy Istenünk kiszabadít bennünket e világi gondjainkból is. »Krisztus Jézus megszületett, örvendjünk!« Így énekelünk. Szülessék meg az Úr a mi lelkeinkben is!”

Hámori Antal

BÍRÓ LÁSZLÓ

BÚCSÚ A RAVATALNÁL

(1996. december 6.)

„A jó harcot megharcoltam,
a pályát végigfutottam,
a hitet megtartottam.
Most készen vár az igaz élet koronája...”
(2Tim 4,7–8)

A gyászjelentésnek ez a Pál apostoltól idézett mottója tömören összefoglalja Gaizler Gyula orvos-teológus életútját. Testvérünk, akinek ravatala összegyűjtött minket, jó harcot harcolt. A kor, amelyen 75 évnyi élete átívelt, tele volt harcokkal, alattomos és aljas harcokkal. Szenvedte a harcok következményeit mint katona, mint szovjet hadifogoly. Hordozta az igazságtalan harcok okozta sebeket éveken át tartott mellőzöttségben, változó munkahelyek, ideiglenes megbízások megalázó processzusaiban. De elhunytunk a legnehezebb helyzetben is tudta: nem minden harc egyformán jó, s a lényeges, hogy jó harcot harcoljunk.

Jó harcot harcolt, amikor küzdött a családjáért, családjáért. Nem csak egyénileg, szereteteinkkel együtt kell krisztusnak lennünk – vallotta. Krisztusi családdá kell tehát válnunk, olyan családdá, ahol már a magzat is családtag, akit mindnyájan várunk (Ökumené Supplementum '95). Család iránti szeretetéről tesz tanúságot utolsóként, már posztumuszként megjelent interjújában: „Életem egén a legfényesebb tizenhat csillag így sorakozik: feleségem, dr. Madarász Judit, aki orvosként is pályatársam, három felnőtt gyermekem és tizenkét unokám. Értük, velük és a magyar nagy családjáért – küzdelmeivel együtt is – csodálatos az élet (Keresztény Élet, 1996. december 1.).

A széteső házasságok korában, míg saját családját óvta szeretve, a nemzet jövőjéért aggódva nem szűnt meg bátorítani: „a házasság komoly elhatározást, véglegességet kíván [...], a házasság szentség, életre szóló legbensőbb közösség [...], a mi dolgunk az is, hogy segítsünk azokon, akik gyengének bizonyultak.” (Mint orvos és mint teológus..., Ecclesia, Budapest, 1989.) Azért, hogy segítsen, 1987-ben a Nagycsaládosok Országos Egyesülete Szervező Bizottságának elnökeként, majd éveken át vezetőségi tagjaként dolgozik a magyar családjáért.

Jó harcot harcolt, amikor küzdött az életért. Élete mozgatója volt a gyászjelentésen is idézett bibliai szó: „Válaszd az életet” (MTörv 30,19). Mintha ars poeticáját fogalmazná meg ezekben a szavakban: „Lenni, élni jó [...], nem az életet kell a legtöbbre becsülnünk, hanem a jó életet. Egy bizonyos: ha lehet jól élni, akkor érdemes élni [...], a világ szerkezete olyan, hogy áldozat nélkül ritkán van igazi eredmény.” (Mint orvos és mint teológus...) Áldozatot nem kímélve küzdött az életért. Küzdött az életért mint bioetikus, fájjalva, hogy a magzatnak nincs valódi védője, nem tekintik személynek, hogy az abortusz „melléktermékével”, az „abortummal” gyakorlatilag azt tesznek, amit akarnak. Küzdött a gyógyíthatatlan beteg jogaiért. „El kell sajátítani azt a gondolkodásmódot, amely természetesnek tekinti, hogy a beteg embert élete végéig tisztelni kell.” Amiért küzdött, azt megkapta szereteteitől halálos ágyán. Istennek legyen hála!

Az életért küzdött, amikor alapító elnökként vezette a Magyar Bioetikai Társaságot, legfőképpen pedig a katedrán, a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem bioetikai csoportjában, valamint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán a bioetikai tanszék szervezésével, – és sok-sok tudományos konferencián. Mert az élet elkötelezettje volt, ezért alig pár hónapja II. János Pál pápa a Pontificia Academia Pro Vita tagjává nevezte ki.

Jó harcot harcolt, amikor a találkozások szolgálatára szentelte nyugdíjas éveit. A társadalom szétesése, a szekularizáció egyre nagyobb térhódításával szemben szilárd meggyőződéssel hirdette: „Közös feladatunk a kiút keresése. Meg kell hallgatnunk mindazok véleményét, akik őszintén Krisztus Urunk ügyéért fáradoznak [...], amíg a kölcsönös megbecsülés vezet bennünket, joggal remélhetjük, hogy helyes úton járunk. Szép, jó lenne az ezredfordulót az elérhető legnagyobb mértékű egységben ünnepelni, minden Krisztus-hívó testvérünkkel.” Az egységet nemcsak óhajtotta, hanem művelte is, a jóakarátú emberek széles körű összefogásával: 1983-tól a havonkénti „hatórai teadélutánokon”, lakásán. A Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságban, amelynek alapító elnöke volt, a Keresztény Orvosok Magyarországi Társaságában, alelnökként, a Pax Romana Társaságban, a Keresztény–Zsidó Társaságban, az Európa Mozgalom Magyar Tanácsában, az általa alapított Magyar Bioetikai Társaságban. Azt vallotta: „társadalmi működésem fő célja a kölcsönös megbékélés és a közkerölcs javításának előmozdítása.”

Kedves Gyula Bácsi, jó harcot harcoltál, a hitet megőrizted, ezért álljuk körül a ravatalodat, és az a remény él bennünk, hogy készen vár Rád az igaz élet koronája. Ugyanakkor szeretnénk, ha haláloed nem jelentené életműved végét. Szeretnénk megvalósítani az Ökumené ez évi második számában leírt, most már végrendeletként ható szavaidat: „Ki-ki a maga területén, hozzáértésének megfelelően tegye [...], amit tehet, akkor is, ha úgy látja, hogy minden hiába. [...] Saját magunk helyett is mielőbb kell, jöjjön más, aki fiatalabb, aki bírja hittel, erővel, energiával.”

Feltámadt Üdvözítőnk, Gyula testvérünk átélte a halál sötéttségét, de reméljük, hogy jóságodból, jóságáért már feltámadásod örömeiben él. Hisszük, hogy Te az Élet Ura vagy, aki azért jöttél, hogy életet és reményt ajándékozz nekünk. Teljesítsd be jövedeled célját elhunyt testvérünkön és itt-maradt szerettein. Légy reményük és életük. Most, amikor a gyász erőtlenné teszi őket, nyújtsd feléjük segítő jobbodat. Ajándékozd nekik az erősség lelkét. Segítsd a gyászolókat, hogy mind szorosabban összefonódjanak. Nekünk a tágabb családnak pedig növeld hitünket, hogy ma is lehet a közéletben Krisztus-hívó módján élni, viselkedni. Növeld reményünket, hogy a Szentlélek ereje mellettünk fog állni gyengeségeinkben. Ámen.

* * *

Dr. Gaizler Gyula tanár úr emlékének annak idején, az Ökumené nevű folyóiratban egy teljes számot ('97/1) szenteltek. Ebben olvashatók a ravatalnál elhangzott beszédek is, amelyek közül *Hafenscher Károly* evangélikus lelkipásztor imádságából idézünk:

„Dicsérünk Téged Teremtőnk, gondviselő jó Atyánk, hogy a XX. században 75 évet adtál: gazdag, gyümölcsstermő életet, lehetőséget Gyulának. Dicsérünk, mert Téged ismerve, az életet választotta. Mentette, védte és továbbadta ajándékokat, az életet. Dicsérünk Gondviselőnk, mert erőt adtál neki, hogy másokat is az élet védelmére tanítson...

Dicsérünk Téged Megváltó Krisztusunk, mert gyermekeid szabadságára, a szolgálatra szabadítottad meg. Áldott Orvosunk – áldott orvossá formáltad. Dicsérünk Téged, mert amint Te küldetél, Magadat megüresítve másokat gazdagítottál, ugyanúgy ő is sokakat gazdagított.

Dicsérünk Megváltó Urunk, mert igéddel és szentségeiddel erősítetted az úton, hogy naponta Hozzád térve, ő is erősíthessen másokat, útítársait.

Dicsérünk Téged Szent Lélek Isten, az Atyának és Krisztusnak Lelke, mert őt is elhívtad, megvilágosítottad és az igaz hitben megtartottad, vezetésed szerint harcolhatta a hit szép és jó harcát, végigfutotta életpályáját és most reménységet nyerhetünk: ő is megkaphatja az örökélet koronáját. Dicsérünk Téged Szent Lélek Isten, mert az egy szent, apostoli, egyetemes Egyházad munkatársa lehetett, identitását megtartva, minden irányban nyitottan. Dicsérünk Téged, mert minket is hitre bátorítasz, összegyűjtesz, igéddel megvilágosítasz és az örökélet reménységét erősíted bennünk e temetésen is, karácsonyt váró adventi gyülekezetünkben.”

HÁMORI ANTAL

**AZ EMBER ÉLVE SZÜLETÉSE NEM KÁRESEMÉNY
– AZ EBH2015. P.11. ÁRNYÉKÁBAN ÉS AZ ALAPTÖRVÉNY TÜKRÉBEN^T**

1. Bevezetés – a téma jelentősége és aktualitása

Jelen tanulmány *aktualitását* az adja, hogy Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) (a továbbiakban: Alaptörvény) és az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: új Abtv.) rendelkezései [ld. különösen új Abtv. 71. § (1)-(2) bekezdés¹] folytán a 1088/B/2008. számon nyilvántartásba vett alkotmánybírósági indítvány (a továbbiakban: indítvány)² kapcsán indult eljárás megszűnt, a probléma ugyanakkor továbbra is fennáll (ld. pl. EBH2015. P.11.).³

Az alkotmányossági szempontból is fennálló probléma, hogy a jelenleg is hatályos 1/2008. PJE határozat indokolásának V. 3. pontja szerint: „A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek *léte miatt megnehezült élete* jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható.”⁴ és az ezen álláspontot tükröző (a káron egyébként mást és mást értő) bírói gyakorlat (ld. az alábbiakban) – noha a problémát mind a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) alapján megoldhatták volna (vö. pl. EBH2015. P.11.), mind a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) vonatkozó rendelkezéseinek helyes értelmezésével (akár jogegységi eljárás keretében) orvosolhatnák – továbbra sem változott meg. E kritika tárgyává tett álláspont a még meg nem született fogyatékos gyermekek élete és a fogyatékos gyermekeket elfogadó szemlélet ellen is erőteljesen hat (vö. pl. abortuszgyakorlatot erősítő defenzív medicina), amely elfogadhatatlan, s ez mutatja a téma horderejét.

^T* Készült: 2016. július közepén.

1 Az új Abtv. 71. § (1)-(2) bek.: „(1) E törvény hatálybalépésével minden olyan folyamatban lévő eljárás megszűnik, amely tartalma szerint jogszabály alkotmányellenességének a 24. § (1) bekezdésében meghatározott utólagos vizsgálatára irányul, és amelyet nem az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pontjában meghatározott indítványozó terjesztett elő. (2) E törvény hatálybalépésével megszűnik az eljárás az Alkotmánybíróság előtt a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megszüntetése iránt kezdeményezett eljárás tekintetében, ha az indítványt nem az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pontjában meghatározott indítványozó terjesztette elő.”

2 Az indítvány teljes terjedelmében olvasható: HÁMORI Antal, A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete az Egyház tanításában, Az „eutanázia” problémája erkölcssteológiai szempontból, profán szakirodalmi és jogi kitekintéssel (Erkölcssteológiai Könyvtár 8. Sorozatszerkesztő: Tarjányi Zoltán), Budapest, 2009. JEL Könyvkiadó (352; imprimatur: Erdő Péter) 249-304.

3 Az előzményekhez ld. pl. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékossgal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92-100.; HÁMORI Antal, Down-kóros gyermek és szüleinek kórház elleni kártérítési keresete (Action by a Down's Disease Patient and his Parents for Damages against a Hospital), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 24 (2007/4) 143-159. Ld. még pl. HÁMORI Antal, Az ember élve születése nem káresemény (a Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozata; alkotmányjogi aspektusok), in Jogtudományi Közlöny 64 (2009/11) 471-482.; HÁMORI Antal, Az ember élve születése nem káresemény I-II. (Man's Birth Alive is not Damage I-II.), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 26 (2009/4) 143-156., 27 (2010/2) 63-87.

4 Kiemelés: H. A.

Az EBH2015. P.11. számon elvi határozatként közzétett, felülvizsgálati eljárás keretében meghozott ítélet⁵ szerint: „I. Az egészségügyi szolgáltató felel a szülőknek azokért a káraiért, amelyek azért következtek be, mert a magzat genetikai rendellenességét nem ismerték fel és ezáltal megfosztották az anyát az önrendelkezési joga, a szülőket a családtervezési joguk gyakorlásától. II. A vagyoni károk körében a szülők a károsodottan született gyermek teljes felnevelési költségét igényelhetik. Az egészséges létből és a fogyatékosból eredő költségek elkülönítésének nincs jogi alapja [1959. évi IV. tv. 355. §].”⁶

2. A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE határozata

5 Ld. Kúria Pfv. III. 20.069/2015.

6 „[18] [...] Miután a fogyatékoságért az orvost semmilyen felelősség nem terheli, a fogyatékosággal együtt járó többletköltség alapja sem lehet más, mint az önrendelkezési jog gyakorlásának megghiúsulása. Az elsőfokú bíróság tévedett, amikor az 1/2008. PJE határozat, illetőleg egy ítéletábrái kollégiumi vélemény alapján tartotta alaptalannak az I-II. r. felperesek követelésének egy részét, de helytelen a másodfokú bíróság okfejtése is, amellyel meghatározta a felperesek kárát. Egységes a bírói gyakorlat abban a perbeli esetben érvényesülő megállapításban, hogy az orvos jogellenes és felróható magatartása abban áll, hogy a szülőket nem tájékoztatta a születendő gyermek fogyatékos voltáról és így megfosztotta az anyát az önrendelkezés jogától, a szülőket a családtervezési joguk gyakorlásától. [...] A szülők személyiségi jogát sértő orvosi magatartás a magzati károsodás felismerését megghiúsító, felróható orvosi mulasztás és a terhesség-megszakítás lehetőségére vonatkozó tájékoztatás elmaradása. A jogvita eldöntése nem a lét és a nem lét szétválasztásán alapul, hanem annak vizsgálatán, hogy az alperesnek a jogellenes és felróható magatartása milyen vagyoni és nem vagyoni károkat eredményezett, figyelemmel a jogegységi határozatnak arra a megállapítására, hogy a szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható. Az I-II. r. felperesek keresete alapján ezért a bíróságnak, eltérő, illetőleg más jogi szabályozás hiányában a magánjogi kártérítés intézménye alapján kell vizsgálnia, hogy a károkozó magatartás milyen károkat okozott, figyelemmel az Alkotmánynak, illetőleg az Alaptörvénynek az alapjogokról szóló rendelkezéseire is. [19] A károkozó magatartás következtében az anya nem gyakorolhatta önrendelkezési jogát és emiatt súlyosan károsodott gyermeke született, akinek születésével, létevel okszerűen összefügg a felnevelési költség. Az önrendelkezési jog megsértésének következménye, hogy felmerülnek a gyermek felnevelési költségei, amelyek az orvosi hiba hiányában nem merültek volna fel, mert megfelelő tájékoztatás esetén az anya a törvényben biztosított jogával élve dönthetett volna a terhesség-megszakításról. Ennek hiányában a kártérítés alapjául szolgáló magatartás következtében, a gyermek születésével okozatosan merülnek fel a felnevelésével kapcsolatos valamennyi már bekövetkezett és a jövőben felmerülő költségek, kiadások, amelyek az anya, illetőleg a szülők vagyonában más által okozott olyan vagyoni hátrányok, amelyek vagyoni kárként érvényesíthetők. Az orvosi mulasztással okozati összefüggésben álló vagyoni kár nem csupán a fogyatékosággal összefüggő többletköltséget foglalja magában, a kárként felmerülő költségek szétválasztásának a már kifejtett indokok folytán nincs jogi alapja. Miután pedig a kár önmagában elegendő a kárkötelelem keletkezéséhez, ezért az alperes jogellenes és felróható, egyébként pedig szerződésszegő magatartása miatt a teljes kár megtérítésére köteles, tekintettel arra, hogy az okozás a teljes kárra kiterjed. Az anya és az orvos (egészségügyi szolgáltató) közötti szerződéses jogviszony megsértését jelentette a magzati diagnosztika egyik céljaként tekintett kötelezettség nem megfelelő teljesítése. A szerződésszegés következtében az önrendelkezési jog gyakorlásának megghiúsulása folytán a fogyatékos gyermek gondozásával és felnevelésével együtt járó valamennyi anyagi teher objektív előre látható, adekvát és elismerhető okát adják a szerződés által védett valamennyi következménynek, így annak a gazdasági vagyoni érdeknek, ami hátrányára változik, sérül, és ezért kártérítési következményekkel jár a szerződésszegés. Ezek alapján pedig valamennyi, a gyermek megszületésével kapcsolatban felmerülő felnevelési költség olyan kárnak minősül, amelyet a károkozó térít meg, és nem lehet kár csak a fogyatékosból eredő többletkiadás. A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 355. §-ának (1) bekezdése értelmében kár a károkozó körülmény folytán a károsult vagyonában beállott értékcsökkenés. A kár esetében viszonyítási alap a személy vagyonának korábbi állapota, de lehet olyan előnyösebb állapot, amelynek lehetőségétől a károkozó magatartás fosztotta meg a személyt, illetőleg annak vagyonát. A Ptk. kár fogalmába ez utóbbi helyzet is beletartozik. Az adott esetben a szülők a családjukban a terveik, elhatározásaik ellenére arra kényszerülnek, hogy egészségében károsodott gyermeket neveljenek fel, annak minden költségével. Kárjuk nem lehet más, mint a felnevelés teljes költsége, hiszen ezt okozta a jogellenes magatartás.” – ld. EBH2015. P.11. [18]-[19]. Ld. még pl. EBH2010. 2229.: „[...] A felperesek gyermeke genetikai eredetű megbetegedés folytán súlyos egészségkárosodással született. E

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Jogegységi Tanácsa a Legfelsőbb Bíróság ítélkező tanácsa által kezdeményezett jogegységi eljárásban 2008. március 12-én meghozott 1/2008. PJE sz. jogegységi határozatában⁷ kimondta: „A *genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékosan született gyermek a saját jogán nem igényelhet kártérítést a polgári jog szabályai szerint az egészségügyi szolgáltatótól amiatt, hogy a terhesség-gondozás során elmaradt vagy hibás orvosi tájékoztatás következtében anyja nem élhetett a terhesség-megszakítás jogszabály által biztosított jogával.*”⁸

A Legfelsőbb Bíróság ítélkező tanácsa a jogegységi eljárás kezdeményezését azzal indokolta, hogy az előtte folyamatban lévő – Pfv. IV. 20.551/2007. számú – ügyben III. r. felperesként fellépő fogyatékos gyermek kárigénye vonatkozásában el kíván térni a Legfelsőbb Bíróság Pf. III. tanácsának több határozatában⁹ kifejtett attól a jogi álláspontjától, amely szerint a gyermek a szóban forgó esetben a saját jogán kártérítési igénnyel léphet fel az egészségügyi intézménnyel szemben.¹⁰

megbetegedés kialakulásáért a kórház orvosait kártérítési felelősség nem terheli, de a felelősségüket az a magatartás megalapozhatja, ha e megbetegedést időben azért nem ismerték fel, mert nem végeztek el minden olyan vizsgálatot, amellyel a rendellenesség kiszűrésére esély mutatkozott, illetőleg a felismerés esélyéhez szükséges vizsgálatok elvégzése érdekében az I. r. felperest nem utalták be speciális vizsgálatot végző intézetbe, és ilyen vizsgálat elvégzésének a lehetőségéről tájékoztatást sem adtak, így az emiatt elmaradt. [...] Az Eütv. 13. §-a előírja a beteg – az adott esetben a felperesek – tájékoztatáshoz való jogát, amely az egészségügyi intézmény részéről egyben kötelezettséget jelent (134. §, 135. §). A tájékoztatást folyamatosan, a vizsgálatokhoz, kezelésekhöz képest kell megadni. A felperesek esetében a tájékoztatás elmulasztásának akkor van jelentősége, ha amiatt marad el olyan vizsgálat, kezelés, ami szükséges lett volna, és ami akár csak esélyt is adott volna a rendellenesség felismerésére. A kórház orvosai nem tartották szükségesnek az I. r. felperes beutalását, de tájékoztatást sem adtak az elvégezhető vizsgálatok lehetőségéről, amelynek alapján a felperesek döntési helyzetbe kerülhettek volna, és mérlegelhették volna, hogy a veszélyeztetett terhesség mellett a rendellenesség valószínű kiszűrésére lehetséges, de esetleges kockázattal járó vizsgálatot vállalják-e. A tájékoztatásuk azonban elmaradt, és ezzel elmaradt olyan további lehetséges vizsgálat is, amely esélyt adott volna a rendellenesség felismerésére. [...]” (Legf. Bír. Pfv. III. 20.805/2010.); EBH2008. 1867.: „[...] Az nem lehet kétséges, hogy a III. r. felperes ismeretlen eredetű végtagfejlődési rendellenességének kialakulásáért az alperes jogelődjének orvosait kártérítési felelősség nem terheli. A felelősség alapja csak az a magatartásuk, vagy mulasztásuk lehet, ha a végtag hiányát a saját felróható magatartásuk miatt nem ismerték fel, ezért elmaradt a szülők tájékoztatása és a további vizsgálatok elvégzésének lehetősége. [...] A szakértő véleményéből következően a III. r. felperesnél kialakult végtagredukciós fejlődési rendellenesség kimutatása különösen nehéz, a biztos felismerésére nincsenek módszerek, de a felismerés valószínűsége 30%-os lehet. Míután azonban az alperes nem tudta bizonyítani azt, hogy a terhesség 11. és 16. hetében a végtagokat vizsgálta, ezzel a mulasztásával a valószínű felismerés lehetőségét vette el a felperesektől. Ezért nem helytálló a jogerős ítéletnek az a megállapítása, hogy a vizsgálati módszer hibalehetősége miatt maradt el a fejlődési rendellenesség észlelése. Ha pedig az észlelés valószínűségének az esélye elveszett, akkor emiatt a tájékoztatás és a szülők döntési joga is elveszett, és emiatt a felperesek károsodása megállapítható. [...]” (Legf. Bír. Pfv. III. 20.761/2008.). E bírói gyakorlat kapcsán is hangsúlyozandó: a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Mvtv.) preambuluma tartalmazza, hogy „a terhességmegszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze”. Megemlítendő továbbá, a BH2016. 12. számon közzétett ítéletben a bíróság kimondta, hogy: „[...] [24] [...] Közeli hozzátartozók esetében a nem vagyoni kártérítés annak alapján állhat fenn, hogy a károkozásokor már élnek a közeli hozzátartozók, akiknek van többféle védett személyhez fűződő joguk, amely a károkozással sérült. Ha a kár okozásakor még nem létező hozzátartozói kapcsolatokról van szó, azok később keletkeznek, így esetükben a kár okozása fogalmilag kizárt. [...]” (Kúria Pfv. III. 20.258/2015.) – uo. II.: „Közeli hozzátartozók nem vagyoni kártérítési igénye nem alapos, ha a károkozás után születtek, esetükben ugyanis nincs olyan hátrányos változás, amelyet kártérítéssel orvosolni lehet [1959. évi IV. tv. 339. § (1) bek., 355. § (4) bek.]”. Vö. 4. rész.

7 Ld. Magyar Közlöny (2008/50) 2462-2467. (1/2008. PJE határozat).

8 Ld. 1/2008. PJE határozat rendelkező része. Vö. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 47. § (2) bek. („A Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatait a bíróságokra kötelezőek.”).

9 Ld. Pfv. III. 22.670/1995/5. sz. közbenső ítélet, Pfv. III. 21.899/1997/6. sz. közbenső ítélet, Pfv. III. 22.193/2004/5. sz. ítélet (EBH2005. 1206., BH2005. 394.).

10 Ld. 1/2008. PJE határozat, Indokolás I. Vö. a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: régi Bszi.) 29. § (1) bek. b) pont, (2) bek., 31. § (1) bek. b) pont, 32. § (1) bek.

A jogegységi határozat indokolása tartalmazza: „A bírói gyakorlatban felmerült esetekben a genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékos gyermek születése esetén a szülők és a fogyatékosan született gyermek kártérítési igénye azon alapul, hogy a terhesség alatt a szülők – orvosi diagnosztikai tévedés vagy mulasztás folytán – nem kaptak tájékoztatást arról, hogy – nagy valószínűséggel – fogyatékos gyermekük fog születni és ezáltal az anya nem élhetett a terhesség-megszakítás jogával. Ennek következtében pedig sérült a szülőknek a családtervezéshez fűződő joga és a fogyatékoságból mind nekik, mind a gyermeküknek vagyoni és nem vagyoni káruk származik. Az esetek lényege tehát, hogy nem maga a fogyatékoság vezethető vissza orvosi tevékenységre vagy mulasztásra, hiszen a genetikai, teratológiai ártalom (a magzat fejlődésében örökletes vagy más, nem ismert eredetű okból bekövetkező zavar: Down kór, agyi komplex fejlődési rendellenesség, végtagfejlődési rendellenesség, stb.) keletkezésének oka – az orvostudomány mai állása szerint – ismeretlen és annak kialakulása orvosi eszközökkel nem akadályozható meg, hanem a terhesség-megszakítás esélyének elvesztése. A bírói gyakorlat mára egységesnek mondható abban, hogy a szülők kártérítési igényét az egészségügyi intézménnyel szemben a polgári jogi kárfelelősség szabályai szerint ezekben az esetekben elismeri. A gyermek kártérítési igénye tekintetében azonban a bírói gyakorlat nem egységes: a Legfelsőbb Bíróság Pf.III. tanácsának és az alsóbb fokú bíróságoknak a gyakorlata eltérő.”¹¹

A Legfelsőbb Bíróság korábban eljáró tanácsának álláspontja

A Legfelsőbb Bíróság Pf.III. tanácsa a Pfv. III. 22.193/2004/5. számú – 1206. számú elvi határozatként is közzétett – ítéletében kimondta: „A fogyatékosággal született gyermek saját jogon igényelhet kártérítést, ha a kórház alkalmazottainak hibás, vagy elmaradt tájékoztatása miatt a szülő nem élhetett a terhességmegszakítással kapcsolatban a jogszabály által biztosított jogával, és a gyermeknek ennek következményeként sérülnek az élethez, emberi méltósághoz, a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alkotmányos jogai. A károsodás bekövetkeztének időpontja ez esetben a fogyatékos gyermek megszületésének időpontja (1959. évi IV. törvény 9. §, 326. §, 339. §, 360. §).”¹²

A legfőbb ügyész véleménye

11 Ld. 1/2008. PJE határozat, Indokolás II.; Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 4/A.Pf.20.800/1992/8. sz. ítélet; Fővárosi Bíróság 41.Pf.23.484/1995/3. sz. ítélet; Pécsi Ítéltábla Pf.I.20.187/2004/5. sz. ítélet (vö. uo. Pf.II.20.630/2004/5.); Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.429/2006/8. sz. ítélet (ÍH2007. 26.); Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2006. (06. 02.) sz. kollégiumi véleménye [BDT 2006/7-8. 7-19.; vö. LÁBADY Tamás, A fogyatékosággal született gyermek saját jogú kártérítési igényéről, in Családi Jog 4 (2006/3) 15-25.]; Csongrád Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának 2007. április 12-i véleménye. A jogirodalomban ld. pl. HERPAI Annamária, Újabb jelenségek a születéssel kapcsolatos kártérítési igények körében, in Magyar Jog 52 (2005/11) 691-701.; NAVRATYIL Zoltán, Wrongful life – Gondolatok a fogyatékosággal született gyermek sajátjogú kártérítési igényéről, in Magyar Jog 56 (2009/4) 217-225.

12 „Az ügy megítélése szempontjából... döntő jelentősége annak van, hogy az alperes hibájából egy törvény által biztosított joggal való élés lehetősége elmaradt, és ennek következtében a fogyatékos gyermek a születésétől kezdve nem élhet teljes életet.”; „az orvosilag ellenőrzött súlyos fogyatékoság a megszakítás oka pedig éppen azért lehet, mert – a szülőkön kívül – a magzatot is védi a törvény, beleértve az élve születést is.”; „a fogyatékosággal született gyermeknek sérül az az Alkotmányban biztosított joga, amely szerint minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz (54. § (1) bek.), illetőleg a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez (70/D. § (1) bek.)”; „Az alperes kórház... az időben elvégezhető terhességmegszakítás esélyének elvesztéséért” felelős; „A szülői döntés meghiúsulásának ugyanis az a következménye, hogy az I. r. felperesnek az életét károsodottan, alkotmányban biztosított személyhez fűződő jogainak sérelmével kell leélnie, amely körülmények miatt az elmondottak szerint alanyi joga van a kártérítés követelésére az alperessel szemben.” (uo.) Vö. pl. BH2004. 112., EBH2002. 747. (BH2004. 10.); az egészséges gyermek élve születése miatti keresethez ld. EBH2003. 941. (BH2004. 143.), BH2000. 207. – a jogirodalomból ld. pl. NAVRATYIL Zoltán, Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár, in Jogtudományi Közlöny 64 (2009/7-8) 322-329. (321-333.). A Legfelsőbb Bíróság Pf.III. tanácsának Pfv. III. 22.193/2004/5. számú ítélete kapcsán, az abban megjelenített állásponttal szemben megfogalmazott kritikát ld. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékosággal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92-100.

A Jogegységi Tanács nem nyilvános ülésén a legfőbb ügyész képviselője kifejtette:¹³ „a Legfelsőbb Bíróság korábban eljárt tanácsa a gyermeket saját jogán megillető kártérítést alapvetően az Alkotmány 54. § (1) bekezdése és 70/D. § (1) bekezdése megsértésére alapította. A kárigény azonban – alapossága esetén is – kizárólag a Ptk.-n alapulhat. A kártérítésnek a Ptk. 339. § (1) bekezdésében rögzített feltételei közül a jogellenes magatartás megállapítható, ha a kórház alkalmazottja a magzat vizsgálata során mulasztást követ el – azaz a fogyatékoságának feltárása érdekében a szakmai szabályok szerinti vizsgálatot nem végzi el –, az okozati összefüggés azonban még akkor is hiányzik, ha a kárt illetően a Legfelsőbb Bíróság Pf.III. tanácsának álláspontját fogadnánk el. (A kár abban nyilvánul meg, hogy a megszületett gyermek egészségkárosodottan, hátrányos helyzetben kényszerül élni.) A természeténél fogva fogyatékosággal született gyermeknél ugyanis az egészségkárosodás a magzati fejlődés rendellenessége miatt – tehát nem az orvos jogszabályellenes magatartása folytán – következik be. Nem fogadható el azonban a korábban eljárt tanács álláspontja a »kár« fogalmát illetően sem. Az egységesnek mondható bírói gyakorlat szerint ugyanis a kár: egy személy vagy vagyontárgy vonatkozásában – annak korábbi állapotához mért – hátrányosan megváltozott állapot. A természetnél fogva egészségkárosodással született gyermeknél károsodás előtti állapot nem volt; így nincs viszonyítási alap, amiért is a hátrányos állapotváltozás – azaz a kár – nem értelmezhető.” Mindezekre tekintettel a legfőbb ügyész indítványozta, hogy a jogegységi tanács foglalja el azt a jogi álláspontot, hogy az eljárást elrendelő végzésben szereplő esetben a gyermek saját jogán kártérítést nem igényelhet.¹⁴

A Jogegységi Tanács álláspontjának kifejtése¹⁵

„Az Alkotmányban biztosított alapjogok meghatározó jelentőségűek az egész jogrendszer szempontjából, de az egyes jogágak konkrét rendelkezéseiben testet öltve válnak egyedileg érvényesíthető alanyi jogokká. Ebből következik, hogy a fogyatékos gyermek által az egészségügyi szolgáltatóval (intézménnyel, kórházzal) szemben érvényesített kártérítési követeléseket a polgári jogi kárfelelősség szabályai valamint az egészségügyi törvény rendelkezései alapján kell megítélni.”¹⁶ „A jogegységi kezdeményezéssel érintett kérdés

13 Ld. Bszi. 32. § (2)-(3) bek.

14 Ld. 1/2008. PJE határozat, Indokolás III.

15 A Jogegységi Tanács határozatának indokolásában kitér a nemzetközi szakirodalomra és az egyes államok jogára, illetve bírói gyakorlatára, amellyel kapcsolatban megállapítja, hogy az túlnyomó részben a gyermek kártérítési igénye ellen foglal állást. „E többségi álláspont érvrendszere abban foglalható össze, hogy maga az emberi élet nem tekinthető kárnak, így a fogyatékos élet sem, a fogyatékos életet az egészséges élettel összemérni nem lehet, mert a természetnél fogva fogyatékos személynek esélye sem volt az egészséges életre, így nincs kompenzálható hátránya. A magzatnak nem lehet igénye arra, hogy elpusztítsák, így vele szemben az orvos nem követhet el jogsértést és az orvosi hiba e körben nem áll oksági kapcsolatban a fogyatékoságban megnyilvánuló kárral.” (Indokolás IV.). Vö. Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2006. (06. 02.) sz. kollégiumi véleménye, Indokolás 1. a)-e) pontok [BDT 2006/7-8. 7-14.; LÁBADY Tamás, A fogyatékosággal született gyermek saját jogú kártérítési igényéről, in Családi Jog 4 (2006/3) 15-21.].

16 1/2008. PJE határozat, Indokolás V. „A szerződésen kívüli kárfelelősség általános szabályaként a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni; mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A Ptk. 348. §-ának (1) bekezdése szerint ha az alkalmazott a munkaviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a károsulttal szemben a munkáltató felelős. Az 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 77. §-ának (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy minden beteget – az ellátás igénybevételének jogcíme tekintet nélkül – az ellátásban résztvevőktől elvárható gondossággal, valamint a szakmai és etikai irányelvek, illetve szabályok betartásával kell ellátni.” „Az orvos magatartásának jogszerűségét vagy jogellenességét és az utóbbira alapított kártérítési követelést tehát a fenti jogszabályi rendelkezések alapján kell elbírálni. A Ptk. 339. §-ának (1) bekezdéséből kitűnően a kártérítési felelősség elemei: 1. a jogellenes magatartás, 2. a kár, 3. az okozati összefüggés a jogellenes magatartás és a kár között, amelyeket a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése értelmében a károsultnak kell bizonyítania, továbbá 4. a felróhatóság, amellyel kapcsolatban a károkozónak (az érte helytállni köteles munkáltatónak) kell bizonyítania, hogy magatartása az elvárható

eldöntésénél a fentiek tükrében azt kell vizsgálni, hogy az orvos tévedésével vagy mulasztásával összefüggésben a gyermeket – fogyatékosága miatt – érte-e olyan kár, amelyet a polgári jogi kárfelelősség szabályai szerint alappal háríthat az egészségügyi szolgáltatóra. Másként fogalmazva: az orvosnak az a mulasztása, hogy nem tájékoztatta a gyermek szüleit a gyermek valószínűsíthetően bekövetkező fogyatékoságáról és ezáltal megfosztotta az anyát a terhesség-megszakítás jogszabályban biztosított lehetőségétől, jogellenes magatartásnak tekinthető-e a fogyatékosan megszületett gyermekkel szemben, és e jogellenes magatartással összefüggésben a gyermeknek merült-e fel jogilag értékelhető kára.”¹⁷

a) A „jogellenes magatartás”

„A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (Mvtv.) 6. § (1) bekezdésének b) pontja szerint a terhesség a 12. hetéig megszakítható, ha a magzat orvosilag valószínűsíthetően súlyos fogyatékoságban vagy egyéb károsodásban szenved. A (3) bekezdés a terhesség 20. hetéig – a diagnosztikus eljárás elhúzódása esetén 24. hetéig – szakítható meg, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának valószínűsége az 50 %-ot eléri. Az Mvtv. rendelkezései szerint a családvédelmi szolgálat munkatársánál az állapotos nő terjeszti elő (8. § (1) bek.) a terhesség-megszakítás iránti kérelmet, annak a törvényben előírt tájékoztatást és tanácsadást követő írásba foglalása után a választott egészségügyi intézményben ő dönt a kérelem megerősítéséről (10. § (3) bek.), elutasítás esetén szakmai felülvizsgálat kezdeményezéséről (10. § (5) bek.). A bírói gyakorlat azonban egységes abban, hogy a döntés lehetőségének elmaradásával nem csupán a várandós anya önrendelkezési joga, hanem mindkét szülőnek a családtervezéshez fűződő joga is sérül. Az orvos jogellenes magatartása tehát abban áll, hogy a szülőket nem tájékoztatta arról, hogy valószínűsíthetően fogyatékos gyermekük fog születni, és így megfosztotta őket a családtervezési joguk gyakorlásától, attól, hogy ők dönthessenek a fogyatékos gyermek megszületéséről vagy a terhesség még lehetséges időben történő megszakításáról.”¹⁸

„A magzattal szemben viszont az orvosnak semmiféle tájékoztatási kötelezettsége nincs. A Ptk. 9. §-a értelmében a jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg. A hatályos jog a magzatot az élveszületésétől kezdődően tekinti jogalannak (embernek), ezt megelőzően is lehetnek azonban jogai, amelyeket törvényes képviselőjén, illetőleg gondnokán keresztül gyakorolhat (Ptk. 10. §). A magzatnak azonban – szüleiellentétben – abban a kérdésben, hogy megszülessen-e vagy művi beavatkozással elvegyék az életét, nincs döntési jogosultsága, és ez nem vezethető le az Alkotmány 54. §-a (1) bekezdésének az élethez és az emberi méltósághoz való alapjogot biztosító rendelkezéséből sem. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyanis az élet és az emberi méltóság csak egymással egységben értelmezhető, nem lehet emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. »Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától« (a 64/1991. (XII. 17.) AB hat. indokolásából). A természetnél fogva károsodott magzatnak nincs olyan jogosultsága, hogy a saját leendő életét értéktelennek tételezve az abortuszt »válassza«, vagyis azt állítsa, hogy jobb lett volna meg sem születnie, mint fogyatékosan élnie. Erre vonatkozó alanyi jog hiányában vele szemben az orvos nem követhet el jogellenes magatartást azáltal, hogy a szülőkkel szembeni tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget. Ezen nem változtat az, hogy a gyermek valószínűsíthető fogyatékoságát, mint a művi terhesség-megszakítás indikációját az Mvtv. nemcsak az anyának a fogyatékoságból eredő lelki és fizikai terhek alóli mentesítése, hanem a magzatnak a későbbi fogyatékos élettel járó hátrányoktól való

gondosság mércéjének megfelelt. Az egészségügyi intézmény kárfelelősségének megállapításához a kártérítés törvényben rögzített elemeinek maradéktalanul meg kell valósulniuk.” (uo.)

17 Uo.

18 Uo.

megóvása miatt ismeri el (ld. tv. Indokolása), ezzel ugyanis semmiképpen nem teremt a magzat számára »döntési helyzetet« saját megszületése tekintetében.”¹⁹

b) A „kár bekövetkezte”

„A kártérítési felelősség általános szabálya további mellőzhetetlen elemként írja elő a kár bekövetkezését. A polgári jogban a kár fogalma egy, a korábbiakhoz képest hátrányosan megváltozott állapotot jelent, melyet másnak a jogellenes magatartása idézett elő. A kár megállapítása mindig viszonyítás: kell, hogy legyen a sérelmezett magatartást megelőzően egy sértetlen, vagy mindenképpen előnyösebb állapot, vagy legalábbis annak megvalósítható lehetősége. A viszonyítási alap értelemszerűen mindig csak ugyanannak a személynek vagy vagyontárgynak a korábbi állapota lehet, vagy olyan előnyösebb állapota, amelynek elérhetőségétől a károkozó jogellenes magatartás fosztotta meg. A genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékos gyermek esetében semmilyen esély nem volt arra, hogy ép emberként élje az életét, így fogyatékos állapota nem mérhető egy korábbi ép állapotához (vagy annak lehetőségéhez), legfeljebb a »nemléthez«. Ez utóbbinak »előnyösebb állapotként« való értelmezése azonban nyilvánvalóan a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjébe – a Ptk. 1. §-a (2) bekezdésének szóhasználata szerint: gazdasági és társadalmi rendjébe – ütközne.”²⁰

c) Az „okozati összefüggés”

„Nem alapozza meg az egészségügyi szolgáltató kárfelelősségét a gyermekkel szemben az, az 1206. számú elvi határozatban foglalt érv sem, hogy egyazon magatartás okozta a szülők és a gyermek kárát és csak a következmények szempontjából, a felelősség mértéke és módja tekintetében van eltérés közöttük. Egyazon jogellenes magatartás ugyanis nem szükségképpen vált ki azonos jogkövetkezményeket különböző személyekkel szemben (a felelősség fennállása, annak alakzata, feltételei is különbözhetnek). A szülőket családtervezési joguk sérelme, az anyát ezen felül önrendelkezési jogának csorbulása miatt illeti meg a kártérítés. A gyermek saját jogán, önállóan érvényesít kárigényt, még akkor is, ha ugyanarra az orvosi magatartásra hivatkozik a kárfelelősség alapjaként, ezért annak feltételeit is önállóan, az ő valamint az egészségügyi szolgáltató, mint károsult-károkozó viszonylatában kell vizsgálni. Az egészségügyi intézmény kárfelelősségének alapjául felhozott orvosi mulasztás azonban a gyermek fogyatékoságával nincs okozati összefüggésben, mert az a szóban lévő esetekben nem az orvos mulasztásának következménye. Az egészséges élvészületés, illetve a fogyatékos világrajövetel közötti életminőség-különbség nem vezethető vissza az orvosi mulasztásra.”²¹

A Jogegységi Tanács a jogegységi határozat indokolásának V. részében végül megállapította: „Mindezekre tekintettel a polgári jogi kárfelelősség kizárólag a szülők és az egészségügyi intézmény vonatkozásában érvényesülhet. A szülőknek biztosít az Mvtv. lehetőséget a családtervezésre és az anya önrendelkezési joga fejeződik ki abban, hogy – a

19 Uo. „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának megfogalmazása szerint »az élethez való jognak nem tulajdonítható a halálhoz való jogot biztosító értelem« (ECHR Pretty v. United Kingdom, 2002. ápr. 29-i ítélet 40. pontja az Emberi Jogok Európai Egyezményének az élethez való jogot deklaráló 2. cikke értelmezéséhez).” (uo.)

20 Uo. „Azáltal, hogy a fogyatékos gyermeknek a fejlődési rendellenesség következtében esélye sem volt az egészséges életre, az Alkotmány 70/D. §-ára hivatkozással sem léphet fel kártérítési igénnyel az egészségügyi szolgáltatóval szemben. A lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való alkotmányos alapjog ugyanis nem jelent mindenki számára közvetlen jogérvényesítési lehetőséget, hanem egyrészt a lehetőségekhez képest érvényesül, amibe az érintett személy belső (biológiai) adottságaiból eredő egészségi állapota is beletartozik (ezt fejezi ki – többek között – a »lehető« szó), másrészt – amint arra már utalás történt – az alkotmányos jogszabályok feltétel-rendszerében biztosított konkrét jogosultságokon (így a kártérítés szabályain) keresztül érvényesül. A természetnél fogva fogyatékos gyermeknek ismeretlen eredetű, genetikai vagy egyéb ok miatt biológiailag, fiziológiailag nincs lehetősége a teljes, egészséges életre, a legmagasabb szintű testi és lelki egészségre. A természettől fogva fogyatékos ember léte tehát nem tekinthető olyan kárnak, ami a polgári jog szabályai szerint megtéríthető.” (uo.)

21 Uo.

törvényi feltételek fennállása esetén – kérheti a terhesség megszakítását. A magzatnak ezzel szemben nincs önrendelkezési joga. A szülők vonatkozásában érhető tetten a személyiségi jogot sértő orvosi magatartás: a magzati károsodás felismerését megghiúsító, felróható orvosi mulasztás és a terhesség-megszakítás lehetőségére vonatkozó tájékoztatás elmaradása. A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható.”²²

A jogegységi határozat indokolásának utolsó, VI. része az államnak a természetnél fogva fogyatékosan született emberek vonatkozásában fennálló felelősségéről szól.²³

3. A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE határozatának értékelése

3.1. Véleményem szerint a Jogegységi Tanács álláspontja a tekintetben helyes, hogy a szóban forgó eseti körben a vele-keletkezetten fogyatékos gyermek sérelmére nem valósul(t) meg jogellenes magatartás, kára sem keletkezett (értelemszerűen okozati összefüggésről sem lehet beszélni), azaz kártérítési követelése megalapozatlan. Álláspontom azonban az alábbiak szerint több vonatkozásban (pl. a szülői kártérítési követelés tekintetében – kár hiánya okán) nem egyező a jogegységi határozatban foglaltakkal.²⁴

a) ad „jogellenes magatartás”

Az embernek – mind személyes, mind közösségi mivolta okán – ahhoz nincs joga, sem születése előtt, sem az után – sem a régi Ptk., sem az új Ptk., sem az Eütv., sem az Mvtv., vagy más jogszabály rendelkezései alapján –, hogy életének kioltását kérje.²⁵ Miként az élve megszületett ember sem követelheti, hogy öljék meg, a *gyermek* sem követelhet kártérítést azon az alapon, hogy az egészségügyi szolgáltató²⁶ alkalmazottainak mulasztása („hibája”) miatt anyja – fogyatékoságára hivatkozva – nem „ölethette meg” őt magzati korában; vagyis a fogyatékos ember sem indíthat megalapozottan keresetet saját halálának elmaradása, élve születésének bekövetkezése miatt (anyjával szemben sem):²⁷ ez sértené a tisztesség (jó erkölcs) polgári jogi alapelvét is;²⁸ az élve születés hagyása nem jogellenes, akkor sem, ha a magzat fogyatékos.

22 Az 1/2008. PJE határozat indokolása kapcsán is hangsúlyozandó: az Mvtv. preambuluma tartalmazza, hogy „a terhességmegszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze”.

23 Vö. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékosaggal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92-100.

24 Ld. 1/2008. PJE határozat, Indokolás V. 3. („A szülőket családtervezési joguk sérelme, az anyát ezen felül önrendelkezési jogának csorbulása miatt illeti meg a kártérítés.” „Mindezekre tekintettel a polgári jogi kárfelelősség kizárólag a szülők és az egészségügyi intézmény vonatkozásában érvényesülhet. A szülőknek biztosít az Mvtv. lehetőséget a családtervezésre és az anya önrendelkezési joga fejeződik ki abban, hogy – a törvényi feltételek fennállása esetén – kérheti a terhesség megszakítását.” „A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható.”).

25 Vö. pl. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékosaggal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) (92-100.) 95-96. 3-as számú lábjegyzetében lévő művek.

26 Ld. Eütv. 3. § f) pont [vö. uo. g) pont].

27 Vö. régi Ptk. 75. § (3) bek., 76. §, új Ptk. 1:2. § (1) bek., 2:42-43. §, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 166. § (1) bek., a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: új Btk.) 160. § (1) bek.

28 Ld. régi Ptk. 4. § (1) bek., új Ptk. 1:3. § (1) bek.

Az Alkotmánybíróság a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában ellentmondásosság (a jogbiztonság²⁹ sérelme) – és a magzati élet védelmére vonatkozó állami kötelesség³⁰ teljesítésének hiánya – miatt alkotmányellenesnek minősítette az Mvtv. 12. § (6) bekezdésének első mondatát képező „súlyos válsághelyzet”-definíciót, amely szerint: „Súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz, és ezáltal veszélyezteti a magzat egészséges fejlődését.”³¹ A *magzat érdeke* ugyanis nem lehet saját halála, és joga sincs hozzá (vagyis az abortusz nem áll a magzat érdekében, nem védi a magzatot, akkor sem, ha fogyatékos).³² Ez független az Alkotmánybíróság által „megengedett” ellenőrizetlen „súlyos válsághelyzet”-konceptiótól.³³ A gyermeknek ahhoz van joga, hogy megszülessen; még akkor is, ha ez a jog az Alkotmánybíróság és az Országgyűlés szerint nem alanyi jog, mert szerintük a magzat a magyar állami jogban nem, illetve nem teljesen jogalany, és ezért szerintük az anya önrendelkezési joga bizonyos esetekben erősebb lehet.³⁴

b) ad „kár bekövetkezte”

Az élet, az élve születés nem kár, és nem keletkeztet kárt. A fogyatékos gyermek léte (élete), élve születése sem minősül kárnak. Ha a magzatot (embriót) nem engedik élve megszületni, akkor az élethez, az emberi méltósághoz, a *lehető* legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alkotmányos jogai egyáltalán nem érvényesülnek. A halott ember nem

29 Ld. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 2. § (1) bek.

30 Ld. uo. 54. § (1) bek.

31 Ld. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat 4., Indokolás III. 2. b) pont [vö. LB Pfv. III. 22.193/2004/5. sz. ítélet 6. o. (ld. idézett részek)]. Az Alkotmánybíróság határozatának e részében azt is kimondta, hogy az ügyek elkülönítésére tekintettel az Alkotmánybíróságnak ebben a határozatában nem kell vizsgálnia annak az érveknek az alkotmányosságát, amely szerint „a magzat súlyos fogyatékoságát azért fogadja el a jog a terhesség megszakításának jogszerű okaként, mert magát a magzatot is meg kívánja óvni a későbbi életével járó terhektől” (ld. uo. Indokolás I. 1.). Az Alkotmánybíróság mind a mai napig nem hozott határozatot a genetikai indikáció vonatkozásában. Ld. a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény 2. § [Mvtv. 5. § (2) bek.].

32 Az Mvtv. nem a magzatnak, hanem az állapotos nőnek biztosítja az „írásbeli kérelmet”. Ld. Mvtv. 7. § (1) bek. [vö. a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM r. 9. § (3) bek.: megsemmisítette: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat 4.; ld. Mvtv. módosított 12. § (6) bek. (2000. évi LXXXVII. tv. 6. §)]; eltérő – és teljesen más tárgyra vonatkozó – szabályozásként ld. a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 295. § (1)-(4) bek.: a gyermek születése előtt is indíthat keresetet, ítélet azonban csak a gyermek születése után hozható; „ez” azonban (értelemszerűen az Mvtv. szerinti, említett kérelemként) az Mvtv.-ben nem szerepel.

33 Ld. Mvtv. 5. § (1)-(2) bek., 7. § (1) bek. és 12. § (6) bek. [vö. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat].

34 Ld. HÁMORI Antal, *A magzat élethez való joga*, Budapest, 2000. Logod Bt. (153). Az Alkotmánybíróság már a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatának indokolásában kimondta: „A magzat a magyar jog szerint nem jogalany.” [Indokolás D) 2. c) pont]; a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint: „Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy noha a Magzatvédelmi törvény nem rendelkezik kifejezetten a magzat jogalanyiságáról, a terhességmegszakítás e törvényben foglalt szabályozásával az Országgyűlés implicité azt juttatta kifejezésre, hogy szerinte a magzat jogilag nem ember. Az Alkotmánybíróság ugyanis az Abh.-ban részletesen kimutatta, hogy a művi terhességmegszakítás bármely szabályozása magában foglalja a magzat jogalanyiságáról, és ebből folyóan a magzat élethez való alanyi jogáról való döntést (ABH 1991, 300-305). Minden olyan szabályozásnak, amely a terhesség megszakítását az olyan eseteken túl is megengedi, amelyekre nézve a jog eltúri az emberi életek közötti választást, szükségképpen azon kell alapulnia, hogy a magzat jogilag nem ember, nem jogalany (ABH 1991, 315, 316). Nem változtatta meg tehát a Magzatvédelmi törvény a megelőzően hatályban volt jogszabályok által is képviselt állapotot; a magzat továbbra sem jogalany az Alkotmány 56. §-a értelmében. Életét és méltóságát nem illeti meg ezért az az abszolút védelem, ami az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből eredően a már megszületett embert megilleti.” [Indokolás II. 3. b) pont]; „[...] az állam objektív, intézményes életvédelmi kötelessége kiterjed a keletkezőben lévő emberi életre is. Ez a kötelesség – ellentétben az élethez való alanyi joggal – nem abszolút.” [uo. III. 1. a) pont]. Ld. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékossgal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92., 95-97.

jogalany; így jogai sincsenek. A fogyatékos élő ember viszont jogalany, jogképes, tehát vannak jogai, azok érvényesülnek (tudnak érvényesülni).

A gyermek fogyatékoságához képest a kár (a jogsérelem) akkor következik be, ha életét kioltják. A kár – az 1/2008. PJE határozat is tartalmazza – viszonylagos fogalom: valamihez képest beszélünk kárról. Ha a fogyatékos gyermek nem születik meg élve, akkor mint halottnak sincsenek jogai, s így „azok” egyáltalán nem érvényesülnek (a nem létező „jogok” nem tudnak érvényesülni). A kár tehát nyilvánvalóan akkor áll fenn, ha a „jogok” egyáltalán nem érvényesülnek. A fogyatékos élő embernek viszont vannak jogai, s így – fogyatékosága ellenére – a jognélküliség (holtság) állapotának teljes jogérvényesülés-nélküliségéhez képest nincsen kár. A Down-kór (is) vele-keletkezett, a gyermek fogantatásának időpontjától, az ő létezésétől (a férfi és női ivarsejtek egyesülésétől) kezdve fennálló betegség; így az egészséges gyermek eltartásához, gondozásához, neveléséhez képesti többletterhek „elkerülése”, felmerülésének „megakadályozása” a magzat „halála” (halálát jelenti), amikor tehát a „jogok” egyáltalán nem érvényesülnek (a halott magzatnak, a halott gyermeknek, a halva született embernek sincsenek jogai). Így a „többletterhek” kárként nem értékelhetők. A „jogok” akkor nem érvényesülnek, egyáltalán nem érvényesülnek, ha a gyermek nem születik meg élve. A „jogok”, ráadásul a „lehető”-ség szerinti jogok akkor érvényesülnek, ha a gyermek élve megszületik. A szóban forgó eseti körben nincsen arról szó, hogy a vele-keletkezett fogyatékosághoz képest a gyermek fogyatékosága az élve születés előtt az egészségügyi szolgáltató (a kórház) alkalmazottainak jogellenes, felróható magatartása következtében nőtt volna (a fogyatékoság teljes mértékben vele-keletkezett).

A fogyatékos gyermek halála tehát nagyobb „kár”, mint a gyermek fogyatékosága és az emiatt bekövetkező, egészséges gyermek eltartásához, gondozásához, neveléséhez képesti többletterhek. Ezért, a *gyermeket* és a *szüleit*, vagy *mást* azzal, hogy a gyermek élve megszületik, – a fogyatékoságához képest (ideszámítva a „többletkiadásokat” is) – nem éri kár; s így kártérítés megalapozottan – véleményem szerint – nem követelhető (kár hiányában nincs helye kártérítésnek). A (nem-fogyatékosághoz képesti) „nem teljes élet” élése a nem éléshez, az életnélküliséghez (a halálhoz) viszonyítva semmiképpen sem minősül kárnak. Így a fogyatékoságért nem felelős egészségügyi szolgáltató kártérítésre nem kötelezhető. Kár hiányában akkor sem igényelhető kártérítés (sem a fogyatékos gyermek, sem a szülei által), ha a kórház alkalmazottainak hibás, vagy elmaradt tájékoztatása miatt a szülő az állam által „megengedett” abortuszra vonatkozó „határidőn belül” nem szerzett tudomást gyermeke fogyatékoságáról, és emiatt nem végeztetett abortuszt. Nem minden jogsértés (jogellenes magatartás) eredményez kárt.³⁵ Az eleve, vele-keletkezett fogyatékosággal bíró ember számára a teljes élet, az Alkotmány, illetve az Alaptörvény szerinti „legmagasabb szintű testi és lelki egészség” e fogyatékoságához képest értendő; miként a Jogegységi Tanács is utal rá: az Alkotmány 70/D. §-ának (1) bekezdése a *lehető* legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogot rögzíti.³⁶

35 Vö. pl. régi Ptk. 84. § (1) bek. a)-d) pontok, új Ptk. 2:51. § (1) bek. a)-e) pontok.

36 Ld. Alkotmány 70/D. § (1) bek.; „a nemzetgazdaság mindenkor teherbíró képességét”, „az állam és a társadalom lehetőségeit” is figyelembe véve – ld. pl. 56/1995. (IX. 15.) AB határozat, Indokolás III. 3., 54/2004. (XII. 13.) AB határozat, Indokolás IV. 4.1.; a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekek jogi Egyezmény) 2. § 4. cikk („a rendelkezésükre álló erőforrások határai között”), 23. cikk 2. bek. („a rendelkezésükre álló forrásoktól függő mértékben”), 24. cikk 1. bek. („lehető legjobb egészségi állapothoz való jog”). Vö. Alaptörvény XX. cikk (1)-(2) bek.: „(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. (2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testmozgás támogatásával, valamint a környezetet védelmének biztosításával segíti elő.”, XXI. cikk (1)-(3) bek.: (1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. (2) Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni. (3) Elhelyezés céljából tilos Magyarország területére

Másképp fogalmazva: az ember életének hiánya nagyobb „kár”, mint fogyatékos („károsodott”) élete (ideértve az ezzel járó teljes körű többletterheket, -kiadásokat is: például az addigi szülői életkörülmények „hátrányos” változását). A fogyatékos élet csak a nem fogyatékos élethez képest „kár” (nem vagyoni „kár”; a többletkiadások tekintetében – nem a szóban forgó eseti körben, hanem, amikor a fogyatékoság nem vele-keletkezett, például orvos jogellenes, felróható egészségkárosító magatartása esetén – lehetséges vagyoni kártérítés, de maga az élet – az emberi méltóságból is következően – ugyanúgy érték). A vele-keletkezett fogyatékosághoz képest az emberi méltóság az élettel nem, hanem a halállal sérül.³⁷ Az élet, a gyermek élve születése tehát ilyenkor is érték. A fogyatékos gyermek léte (élete), élve születése életének hiányához képest nem minősül „kár”-nak. Az élet, a gyermek élve születése nem kár, hanem érték, akkor is, ha fogyatékos (ráadásul személyi jogi és nem vagyoni jogi érték). Ha az élet nem létezik, akkor nincsen; a „nincsen” a semmi (a nemlét), ami – az élet (a lét) szempontjából – maga a „kár”, még akkor is, ha az élet fogyatékos.

Ennek megfelelően – fogalmilag, objektíve – kizárt a szóban forgó jogsérelem: ha a magzatot megölték volna, akkor az élethez, az emberi méltósághoz, a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alkotmányos jogai egyáltalán nem érvényesültek volna; fogyatékosághoz képest a „kár” (és a jogsérelem) akkor következett volna be, ha életét kioltották volna (a fogyatékosághoz képest: akkor nem élhetett volna teljes életet, ha megölték volna; a fogyatékos gyermek halála nagyobb „kár”, mint a gyermek fogyatékosága és az emiatt bekövetkező, illetve ezzel összefüggő „többletterhek”). Ezért a *gyermeket* azzal, hogy élve megszületett, – a fogyatékosághoz képest (ideszámítva a „többletkiadásokat” is) – nem érte „kár”; és így kártérítés megalapozottan nem követelhető (kár hiányában nincs helye kártérítésnek). A (nem-fogyatékosághoz képesti) nem teljes élet élése a nem-éléshez, az életnélküliséghez (a halálhoz) viszonyítva semmiképpen sem minősül kárnak. A fogyatékosáért (egészségromlásért, -„károsodásért”) nem felelős egészségügyi szolgáltató (pl. kórház) így kártérítésre nem kötelezhető.

A kifejtettekéből következően – a szóban forgó eseti körben (jogellenes magatartás és kár hiányában) – a fogyatékosággal született *gyermek* akkor sem igényelhet kártérítést, ha az egészségügyi szolgáltató (kórház) alkalmazottainak hibás, vagy elmaradt tájékoztatása miatt a szülő nem élhetett az állam által „megengedett” abortusszal.

Mindezen túl azonban, mivel az élet, a gyermek élve születése, léte nem kár, és nem is káresemény, hanem érték (minden emberi élet egyformán értékes, fogyatékos gyermek esetén is³⁸), a *szülőt* sem illeti meg kártérítés az állam által „megengedett” abortusz „esélyének”

szennyező hulladékot behozni.”

37 Vö. Alkotmány 54. § (1) bek., Alaptörvény II. cikk.

38 Ld. pl. Alkotmány 54. § (1) bek. [vö. uo. 70/A. § (1)-(3) bek.; Alaptörvény II. cikk, XV. cikk (1)-(5) bek., az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról szóló 1956. évi I. törvény (a továbbiakban: ENSZ Alapokmány) 2. § 13. Cikk 1. bek. b) pont, 55. Cikk c) pont; az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: 1. Egyezségokmány) 2. § 2. Cikk 1. bek., 24. Cikk 1. bek., 26. Cikk (vö. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 7. cikk); az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: 2. Egyezségokmány) 2. § 2. Cikk 2. bek., 10. Cikk 3. bek.; az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Egyezmény) 2. § 14. Cikk; Gyermekjogi Egyezmény Bevezetés, 2. cikk 1. bek.; az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt Egyezménye: Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló Egyezmény, valamint az Egyezménynek az emberi lény klónozásának tilalmáról szóló, Párizsban, 1998. január 12-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2002. évi VI. törvény (a továbbiakban: Oviedói Egyezmény) 2. § 1. Cikk, 11. Cikk]; 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Indokolás V. 2., 4.; 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás C) [1-2.] 3. c) pont [„az emberi élet (...) érték”], D) 2. a) pont („minden ember nemcsak »természetes állapotát«, hanem

elvesztése miatt. Ez nem alapoz meg kártérítési felelősséget, mert az ember, az ember élete (léte), az ember élve születése akkor sem kár, és nem is káresemény, ha az illető fogyatékos; véleményem szerint sem többletköltség (-kiadás), sem nem-vagyoni kár címén nem jár kártérítés. A szülőnek *természetes és alapvető* kötelessége a fogyatékos gyermek eltartása, gondozása és nevelése,³⁹ amihez az államnak – az adott esetben – (többször-)támogatást, gondoskodást (nem utolsó sorban anyagi segítséget) kell nyújtania (nem kártérítést), – a tiszteletreméltó, emberiességi szempontoknak e tekintetben van szerepük.⁴⁰ A szülők helyett – ha a szülők képtelenek – az állam gondoskodik a fogyatékos gyerekekről.⁴¹ A cél (a fogyatékos gyermek kellő eltartásához, gondozásához, neveléséhez szükséges „támogatás” biztosítása) nem szentesíti az eszközt (a nem alapos keresetet és a téves ítéletet); a kifejtettek értelmében nincsen kár. A kár fogalma [régi Ptk. 339. § (1) bek.] nem terjeszthető ki a szóban forgó „többletterhek”- re, „megnehezülés”-re; az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt idézett részei⁴² azonban ezt a *contra legem* kiterjesztést tartalmazzák, és ezzel súlyosan ellentétben állnak az Alkotmány, valamint az Alaptörvény értékrendjével, az ember

jogállását tekintve is egyenlő”), b) és d) pont („a jog a megszületett ember esetében... nem különböztethet... fizikai állapot, tudati funkciók vagy hasonlók szerint”), 3.; 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, Indokolás VIII. 4.; 54/2004. (XII. 13.) AB határozat, Indokolás VIII. („életek egyenértékűségének” elve).

39 Vö. pl. Alkotmány 67. § (1)-(2) bek.; Alaptörvény XVI. cikk (1)-(3) bek.; a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) 75. § (1) bek.; új Ptk. 4:152. § (1) bek.; 1. Egyezségokmány 23. Cikk 1. bek. (vö. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikk 3.); 2. Egyezségokmány 10. Cikk 1. bek.; Gyermekjogi Egyezmény 5. cikk, 7. cikk 1. bek., 9. cikk 1. és 3. bek., 14. cikk 2. bek., 18. cikk 1. bek., 27. cikk 2. bek.; 4/1990. (III. 4.) AB határozat, Indokolás III. 2. („A társadalmat alkotó polgárok legalapvetőbb és legtermészetesebb közössége a házasság és a család. ...” – idézi: 995/B/1990. AB határozat, Indokolás III.; ld. uo. 7-9.).

40 Ld. pl. Alkotmány 15-17. §, 66. § (2) bek., 67. § (1) bek., 70/D. § (1)-(2) bek., 70/E. § (1)-(2) bek. [vö. pl. 42/2000. (XI. 8.) AB határozat: „a társadalom mindenkor gazdasági teljesítőképességének függvénye”, „a mindenkor nemzetgazdasági lehetőségek figyelembevételével”, „a társadalom teljesítőképességéhez is igazodva” (Indokolás V. 1-2., 4.); 70/E. § (1)-(2) bek.-hez (is)]; „[A] gyermek védelme és a róla való gondoskodás nemcsak a család alkotmányos kötelessége, hanem az államé, a társadalomé is.” [54/2004. (XII. 13.) AB határozat, Indokolás VI. 2.; idézve: 995/B/1990. AB határozat]; „Az Alkotmány 67. §-a »az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségefejlődése intézményes védelmére.«” [uo. Indokolás VI. 2.2.; idézve: 21/1996. (V. 17.) AB határozat]. Vö. Alkotmány 16. § [„Az Alkotmánybíróóság az 1091/B/1990. AB határozatában rámutatott: az Alkotmány 67. §-a és 16. §-a együttesen értelmezendő, melyből az következik, hogy »a gyerekekről való gondoskodás komplex feladat«. Ennek megvalósításában az államnak a 16. § alapján jelentős kötelezettségei vannak. Az ifjúságról való gondoskodás olyan államcél, amely folyamatosan megkívánja az ifjúság létbiztonságára és érdekeire irányuló fokozott figyelmet. Az »állam a gyermekek 67. § (1) bekezdésében biztosított jogainak érvényesülését a 16. §-ban előírt kötelezettségeinek teljesítésével tudja hatékonyan szolgálni. Az állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése jogi aktivizmust kíván meg...«”; „a gyermeki »státus« (...) különleges érték” – ld. uo. Indokolás VI. 2.3.]; 2. Egyezségokmány 10. Cikk 1. bek., 3. bek., 12. Cikk 2. bek. c) pont; Gyermekjogi Egyezmény Bevezetés, 3. cikk 2-3. bek., 6. cikk 2. bek., 18. cikk 2-3. bek., 19. cikk 1-2. bek., 20. cikk 1-3. bek., 21. cikk, 23. cikk 1-4. bek., 24. cikk 1-4. bek., 25. cikk, 26. cikk 1-2. bek., 27. cikk 1-4. bek.; az Európai Szociális Karta kihirdetéséről szóló 1999. évi C. törvény pl. 13. Cikk 1., 3. bek.; a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szociális törvény) pl. 40-44. §, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény, a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény.

41 Ld. pl. Alkotmány 67. § (1) bek.; Alaptörvény XV. cikk (5) bek., XVI. cikk (1) bek., XIX. cikk (1)-(2) bek.; Csjt. 93-110. §; új Ptk. 4:223-244. §; a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény [pl. 6. § (3) bek.], a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet [hatálybalépés előtti időszakra vonatkozóan: Csjt. 92/A. § (1)-(5) bek., a kiskorúakról való állami gondoskodásról, valamint a szülő és a gyermek kapcsolattartásának szabályozásáról szóló 51/1986. (XI. 26.) MT rendelet, a gyámhatóságokról, egyes gyámhatósági feladatokról és a gyámhatósági eljárásról szóló 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet]; Szociális törvény pl. 67. § (1)-(2) bek., 69. § (1)-(2) bek., 70. § (1)-(4) bek.; 995/B/1990. AB határozat, Indokolás III. 9. („Mint ahogy... a gyermek védelme és a róla való gondoskodás nemcsak a család alkotmányos kötelessége, hanem az államé, a társadalomé is, ez a szülői felügyelettel összefüggésben úgy értelmezendő: ha a gyermeknek nincs vagy a szülői kötelességeket nem teljesítő szülője van, akkor helyettük az államnak kell helytállnia. ...”).

42 Ld. 24-es számú lábjegyzet.

értékével, életével, méltóságával, jogalanyiségével és jogképességével, az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető joggal, az állam életvédelmi kötelességével.⁴³

Az egészségügyi szolgáltató elleni szóban forgó kereset és ítélet, illetőleg az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei véleményem szerint alkotmányjogilag amiatt is elfogadhatatlanok (igazságtalanok), mert az orvosok és az egészségügyi szakdolgozók a szóban lévő eseti körben is megtagadhatják – és nézetem szerint az igaz lelkiismeret szava alapján meg is kell, hogy tagadják – az abortusz elvégzését, illetve az abban való közreműködést.⁴⁴ A kárnak a szóban forgó eseti körben fennálló hiányát jól mutatja az is, hogy ha az orvosok és az egészségügyi szakdolgozók valamennyien megtagadják az abortusz elvégzését, illetve az abban való közreműködést, szintén lehetetlen kártérítési igényt érvényesíteni (a *kár* ugyanis a magzat halála, a társadalomra veszélyes és káros cselekmény az abortusz⁴⁵).

Nincs helye tehát kártérítésnek akár fogyatékosan megszületett gyermek *léte* miatti „megnehezültség” („megnehezült élet”), „többletterhek”, „többletkiadás” (fogyatékoság miatti többletkiadás) címén, hanem megfelelő állami támogatásnak; ehhez viszont a szülőknek alkotmányos joguk van, ha szociálisan, vagy egyébként rászorulnak, – akárcsak a fogyatékos gyermeknek.⁴⁶ A nemlét (a halál) ebben az esetben is nagyobb „kár”, mint a fogyatékos élet (ideértve a többletterheket, -kiadásokat is); a magzat megőlése nagyobb „kár” akkor is, ha fogyatékos. A szülőket is kisebb „kár” éri az élve születéssel (ideértve a „többletkiadás”-okat, az addigi életkörülmények több okból történő megváltozását is), így nincs miért kártérítést fizetni (a fogyatékoság vele-keletkezett). Az abortusz állami „megengedése” ilyenkor sem alapoz meg kártérítési igényt, mert ez az ember (az állami szabályozás koncepciójához képest: ráadásul az *élve született* ember) jogalanyiségével, emberi méltóságával nem fér össze, ő nem kár (nem többletkiadás), és nem is annak „feltétele”, hanem ember, – a szülő(k) vonatkozásában is (kár hiányában pedig nincs helye kártérítésnek).

A szülőt az abortusz miatt nagyobb lelki megrázkódtatás („károsodás”) érheti (ld. postabortus syndroma), mint fogyatékos gyermeke élve születése esetén; ha egyáltalán – általa lenne bizonyítandó⁴⁷ – valóban kiterjedt a szándéka az abortuszra magzata fogyatékoságának esetére: például, ha a szülőről „köztudomású tényként” lehet tudni, hogy mint mélyen vallásos ember a prenatális diagnosztika eredményétől függetlenül vállalja gyermekét, aligha életszerű, hogy az állam által biztosított abortusz-„lehetőség” elmaradását, illetve ennek következményét („megnehezültség”) – az erről való tudomásszerzéskor (az állam szerinti „abortuszra nyitva álló határidőn” belül) – kárnak tekintette. Az általam is képviselt nézet szerint e *diagnosztika rendeltetése* az, hogy *gyógyító* beavatkozásokat tegyen lehetővé, biztonságérzetet és békét adjon olyan várandós asszonyoknak, akiket magzati károsodásra vonatkozó kétségek gyötörnek, és megkönyékez az abortusz kísértése, valamint ha a prognózis kedvezőtlen, előkészítse őket a hátrányos helyzetű gyermek *fogadására*, tehát nem megőlésére.

A *szülők* a szóban forgó eseti körben megalapozottan *nem vagyoni kártérítést* sem követelhetnek: az, hogy az egészségügyi szolgáltató alkalmazottainak hibás, vagy elmaradt tájékoztatása miatt az állam által „biztosított” abortusz-„lehetőség” elmaradt, nem minősül kárnak és nem eredményez kárt. A „kár” az lett volna, ha ez a „lehetőség” nem maradt volna

43 Vö. pl. Alkotmány 2. § (1) bek., 7. § (1) bek., 8. § (1)-(2), (4) bek., 15-17. §, 54. § (1)-(2) bek., 56. §, 66. § (2) bek., 67. § (1), (3) bek., 70/A. § (1)-(3) bek., 70/D. § (1)-(2) bek., 70/E. § (1)-(2) bek., 70/J. §, Alaptörvény B) cikk (1) bek., L) cikk (1)-(3) bek., Q) cikk (2)-(3) bek., I. cikk (1)-(3) bek., II. cikk, III. cikk (1) bek., XV. cikk (1)-(2), (4)-(5) bek., XVI. cikk (1), (3) bek., XIX. cikk (1)-(2) bek., XX. cikk (1)-(2) bek.

44 Ld. Alkotmány 60. § (1) bek., Alaptörvény VII. cikk (1) bek., Mvtv. 14. §.

45 Ld. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 4.

46 Ld. 40-es számú lábjegyzet.

47 Ld. Pp. 164. § (1) bek.

el. Az Alkotmánybíróság is kimondta: a magzatelhajtás *társadalomra veszélyes, káros* cselekmény; vagyis az abortusz okoz kárt, és nem annak elmaradása.⁴⁸

Az ugyanis, hogy az állam bizonyos esetekben „megengedi” az abortuszt (eltekint a büntetni rendeltől⁴⁹), a magyar állami szabályozás szerint sem jelenti azt, hogy a kár, illetve a kárt keletkeztető esemény az abortusz „lehetőség”-ének, illetve az abortusz végeztetése „lehetőség”-ének elmaradása, az érték pedig e „lehetőség” lenne, miként azt sem, hogy a fogyatékos magzat értéktelen. Aligha tekintheti bárki is józanul értéknek az abortuszt (akár a fogyatékos magzat megölését), vagy annak „lehetőségét”, kárnak pedig ennek elmaradását.

Azt, hogy a fogyatékos magzat, magzati élet is *érték* (és nem kár), az Mvtv. 14. §-a is tükrözi: „A terhességmegszakítás elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre – az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével – orvos és egészségügyi szakdolgozó nem kötelezhető.” Az állapotos nő abortusz-„lehetősége” tehát akkor is elmarad, ha e rendelkezés alapján az orvosok, egészségügyi szakdolgozók abortuszt nem végeznek, illetve abban nem működnek közre. Ez szintén mutatja, hogy a szóban forgó kereseti kérelem, ítélet és az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei nem alaposak, hanem alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenesek.¹

Az Mvtv. preambuluma szerint „a terhességmegszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze”. A szülők családtervezéshez fűződő személyiségi joga – a fogyatékos gyermek élve születése miatt – e szerint sem sérülhet; túl azon, hogy az állapotos nő akart gyermeket. A családtervezéshez fűződő személyiségi jog – az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető alkotmányos jognak minden emberre nézve fennálló egyenlőségéből² következően – nem terjed ki a gyermekek (egészséges és fogyatékos) közötti választásra: mindegyik gyermeket egyformán, szeretettel kell elfogadni, gondozni, nevelni, eltartani. A gyermek „ajándék”, akit nem lehet úgy akarni, mint valami tárgyat, mint valamely vagyoni jogi szolgáltatást;³ az az emberhez nem méltó, sérti mind a fogyatékos gyermek,

48 Ld. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 4.: a magzatelhajtás társadalomra veszélyes, káros cselekmény, – amit a jogrend – az adott esetben (kivételesen) – csupán megtűr; a „kivételesség”-hez ld. régi Btk. 169. §, új Btk. 163. § és Mvtv. 5. §, az AB határozat ezt alátámasztja az Indokolás III. 5. pontjában is: „A terhes nő személyiségi jogainak, különösen önrendelkezési jogának az élethez való joggal és a magzat élete védelmének abból folyó állami kötelességével szemben csak kivételesen, az anya jogainak súlyos veszélyeztetése által előidézett konfliktus esetén lehet elsőbbséget adni.”

49 Vö. régi Btk. 169. § (1)-(4) bek., új Btk. 163. § (1)-(4) bek.

1 Vö. pl. Alkotmány 60. § (1) bek., Alaptörvény VII. cikk (1) bek.

2 Ld. pl. Alkotmány 8. § (1)-(2) bek., 54. § (1) bek., 56. §, 70/A. § (1)-(3) bek., Alaptörvény I. cikk (1)-(3) bek., II. cikk, XV. cikk (1)-(5) bek., régi Ptk. 8. § (1)-(3) bek., új Ptk. 2:1. § (1)-(2) bek.; ENSZ Alapokmány 13. Cikk 1. bek. b) pont, 55. Cikk c) pont, 1. Egyezségokmány 2. Cikk 1. bek., 6. Cikk 1. bek. (vö. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 3. cikk), 16. Cikk (vö. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 6. cikk), 24. Cikk 1. bek., 26. Cikk, 2. Egyezségokmány 2. Cikk 2. bek., 10. Cikk 3. bek., Egyezmény 2. Cikk 1. bek., 14. Cikk, Gyermekjogi Egyezmény Bevezetés, 2. cikk 1. bek., 6. cikk 1. bek., 22. cikk 2. bek., Oviedói Egyezmény 1. Cikk, 2. Cikk, 11. Cikk; 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Indokolás V. 2., 4.; 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás C) 3. e) pont /„az élethez való jog tekintetében [a különbségtétel] kizárt”, D) 2. a) pont („minden ember... egyenlő”, „mindenkinek egyenlőképpen jogalanynak kell lennie”), b) pont („A méltóság... minden emberre nézve egyenlő.”), 3. („elvont egyenlőség”, „Az ember alapvető jogi helyzetének jellemzője, hogy jogképessége független bármely tulajdonságától. Alapvetően érvényes ez az élethez és méltósághoz való jogra is.”); 995/B/1990. AB határozat, Indokolás III. 7. („A gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki mást, ...”); 36/2000. (X. 27.) AB határozat, Indokolás IV. 1. /„...a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie. [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990. 46., 48.]”, „azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, ...” [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, Indokolás IV.]; 54/2004. (XII. 13.) AB határozat, Indokolás IV. 3.1. („minden embert egyformán illetnek meg”), VIII. („életek egyenértékűségének” elve).

3 Vö. pl. „hibás teljesítés” jogintézménye (régii Ptk. 305-311/A. §, új Ptk. 6:157-178. §), és 54/2004. (XII. 13.) AB határozat., Indokolás IV. 4.1. /„Az Alkotmánybíróság azt már korábbi határozataiban kifejtette, hogy az ember semmilyen körülmények között nem válhat »egy fölötté álló« akarat tárgyává vagy eszközévé [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308.; 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 266.]”, „az ember semmilyen körülmények között nem válhat eszközzé vagy tárggyá: »Az emberi méltósághoz való jog azt

mind a szülő emberi méltóságát.⁴ A gyermekre nincs igény. Az Alkotmánybíróság megfogalmazásában: „Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.”⁵ Az, hogy az élve még meg nem született ember élete az Alkotmánybíróság és az Országgyűlés szerint „kevésbé védendő” érték, mint az élve megszületetté, nem jelenti azt, hogy kimerítené a „kár” fogalmát, és igény vonatkozhatna egészségesen fogant (vagy éppen még meg sem fogant egészséges) gyermekre.⁶

Azt, hogy az állam által biztosított abortusz „lehetőségének” egészségügyi szolgáltatói alkalmazottak hibás, vagy elmaradt tájékoztatása miatt történő elmaradása, illetve ennek következménye („megnehezültség”) nem alapoz meg kártérítési igényt, az is mutatja, hogy – miként a büntetőjogi irodalomban a szerzők egyértelműen képviselik (akárcsak az Alkotmánybíróság) – az *abortusz társadalomra veszélyes, káros cselekmény* (tiszteességtelen, a közjót is sérti); az Mvtv. szerinti állami „engedély” jogellenességet és nem társadalomra veszélyességet „kizáró” okként „zárja ki” az állami büntetőjogi felelősséget (vagyis az abortusz – és „lehetősége” – okoz „kárt”, és nem annak elmaradása).⁷ A szóban forgó eseti körben az abortusz azt eredményezi, hogy a fogyatékos gyermek élethez, emberi méltósághoz, lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alkotmányos jogai nem érvényesülnek; ehhez a társadalomnak sem fűződik érdeke, sőt rá nézve is kifejezetten veszélyes és káros.

Meggyőződésem, hogy a fentiek szerinti véleményemben kifejtett állásponttal ellentétes nézet, a nemlét (a halál) „előnyösebb állapotként” való értelmezése, mint a fogyatékos lét (élet) – ezen utóbbi minden szülői „terhe”, „megnehezülése” mellett is –, az 1/2008. PJE

jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárgyáé [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308.]: 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, Indokolás VI. 4.; 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. b) pont.

4 Ld. pl. Alkotmány 54. § (1) bek., Alaptörvény II. cikk.

5 Ld. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. b) pont [Dr. Tersztyánszkyé dr. Vasadi Éva alkotmánybíró idézi a 22/2003. (IV. 28.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában]; vö. pl. Alkotmány 8. § (1)-(2) bek., 54. § (1) bek., 56. §, 70/A. § (1)-(3) bek., Alaptörvény I. cikk (1)-(3) bek., II. cikk, XV. cikk (1)-(5) bek.

6 Ld. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Mvtv.

7 Ld. pl. MOHÁCSI Péter és SZEDER Gyula, A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai, in A Büntető Törvénykönyv magyarázata, Általános rész, Szerk. GYÖRGYI Kálmán és WIENER A. Imre, Budapest, 1996. KJK 62. („A jogszabály engedélye zárja ki az 1992. évi LXXIX. törvényben foglalt feltételek mellett végrehajtott terhességmegszakítás büntethetőségét, mert a magzatelhajtásról szóló, 169. § ilyen rendelkezést nem tartalmaz. Egyébként az engedéllyel végrehajtott magzatelhajtás szolgál egyik például arra, hogy helyesebb jogellenességet kizáró körülményekről beszélni.”); TOKAJI Géza és NAGY Ferenc, A bűncselekmény tana, in NAGY Ferenc–TOKAJI Géza, A magyar büntetőjog általános része, Budapest, 1998. Korona Kiadó 147., és TOKAJI Géza, A bűncselekmény tana, in NAGY Ferenc–TOKAJI Géza, A magyar büntetőjog általános része, Szeged, 1995. JATE 73. [„A jogellenességet kizáró okok rendszerint a materiális oldalt, a társadalomra veszélyességet is kiküszöbölik. Előfordul azonban az is, hogy a jogrend csupán megtűri a társadalomra veszélyes cselekményt, mint pl. a magzatelhajtás (Btk. 169. §) bizonyos eseteiben.”]. Ezt alátámasztja az Alkotmánybíróság is a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban: „Azt, hogy a magyar jog (is) alapvetően társadalomra veszélyesnek tartja az abortuszt, világosan kifejezi, hogy a Büntető Törvénykönyv a jogellenes terhességmegszakítást mint magzatelhajtást bűncselekményként büntetni rendeli... A művi terhességmegszakítás kivételességének és rosszsallásának kifejezése az állam életvédelmi kötelességéből fakad.” [Indokolás III. 3. c) pont]; „A jogellenességet kizáró okok rendszerint a cselekmény társadalomra veszélyességét, károságát is kiküszöbölik, előfordul azonban, és éppen a magzatelhajtás esetében, hogy a jogrend meghatározott, a büntetőjogon kívüli megfontolások alapján csupán megtűri a társadalomra veszélyes, káros cselekményt.” (uo. 4.); „A terhességmegszakítási kérelem bejelentését követő... tanácsadásnak nem a pusztá tájékoztatás a feladata, hanem az anya olyan megsegítése válsághelyzetében, amely célját tekintve a magzat megtartására irányul.” (uo. 5.); „Az állam nem mondhat le arról, hogy az abortusz társadalomra veszélyességét fenntartsa.” (uo. IV. 2.).

határozatból idézve: „nyilvánvalóan a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjébe – a Ptk. 1. §-a (2) bekezdésének szóhasználata szerint: gazdasági és társadalmi rendjébe –” ütközik,⁸ és a magzat, a magzati élet alkotmányos védelmére kiterjedő állami kötelezettséget is súlyosan sérti (*a magzat megtartása ellen hat*).⁹ Az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei ezért az Alkotmány 50. §-ának (1) bekezdését is sértik: „A Magyar Köztársaság bíróságai védik és biztosítják az alkotmányos rendet, a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit.”

Összefoglalva

Az Országgyűlés az abortusz szabályozás szerinti „megengedésével” a fogyatékos magzatot és életét, valamint élve születését nem minősítette kárnak, illetve káreseménynek (ilyenkor is értékről van szó), ezért az abortusz „lehetőségének” elmaradása sem kár (e „lehetőség” elmaradása nem eredményez kárt). E „lehetőség” „átélése” nem érték. A „lehetőség” tudata állapot, elmaradása nem érték-hiány. Az *érték* a fogyatékos magzat élete, élve születése és vállalása, felnevelése. Az abortusz-„lehetőség” – ebből a szempontból – pusztán „jogellenességet kizáró ok”-ként értékelhető, azaz semmiképpen sem olyan „lehetőség”-ként, ami kártérítés iránti kérelmet alapozhatna meg.¹⁰

A kár a magzat halála. Az abortusz jogellenességet „kizáró” ok fennállása esetén is *társadalomra veszélyes, káros cselekmény*. Így a jogellenes, felróható egészségügyi szolgáltatói alkalmazotti magatartás (mulasztás) miatt történő „lehetőség”-elmaradás nem keletkeztet kártérítő felelősséget; nem vagyoni kártérítés sem (volt) követelhető megalapozottan. *Kár hiányában nincs helye kártérítésnek.*

A fogyatékos magzat halála nagyobb „kár”, mint fogyatékos élete, ideértve a fogyatékos étellel együtt járó többletterheket (pl. szülői „megnehezültség”-et) is. A „nem teljes” élet élése („terhe”) a nem éléshez, a halálhoz viszonyítva nem minősül kárnak. A fogyatékos gyermek élethez, emberi méltósághoz, *lehető* legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alkotmányos jogai annak következményeként nem sérültek és nem sérülnek, hogy nem ölték meg magzati korában, mert, ha nem engedték volna élni, élve megszületni, akkor ezek a jogai – az eredményes abortuszt követően – egyáltalán nem érvényesülnek.

A szóban forgó esetekben a fogyatékoságért az egészségügyi szolgáltató, az orvos nem felelős; a kereseteket jogalap hiányában el kell utasítani, és a tárgyalta eseti körben a *gyermek* személyhez fűződő jogainak megsértése is – fogalmilag – teljességgel kizárt.

A jogellenes, felróható egészségügyi szolgáltatói alkalmazotti magatartás (tájékoztatás tekintetében történő mulasztás) miatt történő említett (szülői) „lehetőség”-elmaradás – véleményem szerint – legfeljebb a régi Ptk. 84. §-a (1) bekezdésének *a*) és *c*) pontja, illetve az új Ptk. 2:51. §-a (1) bekezdésének *a*) és *c*) pontja szerinti *szülői* igényt (jogsértés – hibás vagy elmaradt tájékoztatás – megtörténtének bírósági megállapításának és megfelelő módon történő jogsértői elégtétel adásának követelését) „alapozhatja meg” (egész pontosan ezen igény alapja

8 Ld. pl. Alkotmány 2. § (1) bek., 7. § (1) bek., 8. § (1)-(2), (4) bek., 15-17. §, 54. § (1)-(2) bek., 56. §, 66. § (2) bek., 67. § (1), (3) bek., 70/A. § (1)-(3) bek., 70/D. § (1)-(2) bek., 70/E. § (1)-(2) bek., 70/J. §; Alaptörvény B) cikk (1) bek., L) cikk (1)-(3) bek., Q) cikk (2)-(3) bek., I. cikk (1)-(3) bek., II. cikk, III. cikk (1) bek., XV. cikk (1)-(2), (4)-(5) bek, XVI. cikk (1), (3) bek., XIX. cikk (1)-(2) bek., XX. cikk (1)-(2) bek.; ENSZ Alapokmány 13. Cikk 1. bek. *b*) pont, 55. Cikk *c*) pont, 1. Egyezségokmány Preambulum, 2. Cikk 1-3. bek., 6. Cikk 1. bek., 7. Cikk, 16. Cikk, 23. Cikk 1. bek., 24. Cikk 1-3. bek., 26. Cikk, 2. Egyezségokmány Preambulum, 2. Cikk 2. bek., 9. Cikk, 10. Cikk 1-3. bek., 12. Cikk 1-2. bek., Egyezmény 2. Cikk 1. bek., 14. Cikk, Gyermekjogi Egyezmény Bevezetés, 2. cikk 1. bek., 3. cikk 1-4. bek., 6. cikk 1-2. bek., 7. cikk 1-2. bek., 19. cikk 1-2. bek., 20. cikk 1-3. bek., 23. cikk 1-4. bek., 24. cikk 1-4. bek., 25. cikk, 26. cikk 1-2. bek., 27. cikk 1-3. bek., Oviedói Egyezmény Preambulum, 1. Cikk, 2. Cikk, 11. Cikk, 15. Cikk, 23. Cikk.

9 Ld. pl. Alkotmány 8. § (1)-(2) bek., 54. § (1) bek., Alaptörvény I. cikk (1)-(3) bek., II. cikk, 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, 48/1998. (XI. 23.) AB határozat.

10 A véleményemben foglalt kritika tárgyát képező bírói gyakorlat „csúszos lejtő érvelése” önmagában is jól mutatja a magyar állam által szintén megjelenített abortusz-szabályozás abszurditását, a mai világ értékválságát.

a tájékoztatáshoz való személyiségi jog megsértése),¹¹ esetlegesen munkajogi következményekkel,¹² de semmi esetre sem kártérítést, mert kár hiányában nincs helye kártérítésnek.¹³

Abban az esetben, ha a kereset alapja az, hogy a jogellenes, felróható egészségügyi szolgáltatói alkalmazotti magatartás miatt a) a szülő, illetve a gyermek gyógyító beavatkozás lehetőségétől esik el, b) a szülő nem kap „biztonságérzetet és békét”, c) a szülő nincs előkészítve a hátrányos helyzetű gyermek fogadására, véleményem szerint nem kizárt a megalapozott kártérítési (és sérelemdíj iránti) követelés; ezekben az esetekben ugyanis a (gyógyító beavatkozási, „biztonságérzet- és béke-”, felkészülés-)lehetőség-elmaradás valóban – alkotmányunk által is védett – jogi érték, jogi érdek sérelmével jár.¹⁴

3.2. Véleményem szerint az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei az alábbiak miatt is alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenesek:

A Legfelsőbb Bíróság Jogegységi Tanácsa az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részeivel – ahelyett, hogy a kifejtettek szerint továbbfejlesztette volna a joggyakorlatot¹⁵ – *contra legem* túlterjeszkedett a Legfelsőbb Bíróság ítélkező tanácsának kezdeményezésén (jogegységi határozat hozatalára irányuló indítványán).¹⁶ A jogegységi tanácsnak – a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott törvény¹⁷ rendelkezése szerint – az indítvány alapján kell határozatot hoznia.¹⁸ „Az Alkotmány 50. § (3) bekezdéséből önmagában is az következik, hogy a bíró ítélkezési tevékenysége során a legszigorúbb értelemben az alkotmányos rendnek megfelelő eljárásban és tartalommal született törvényekhez kötötten köteles eljárni.”¹⁹

Az Alkotmány 47. §-ának (2) bekezdése [az Alaptörvény 25. cikkének (3) bekezdése] – és a régi Bszi. 25. §-ának c) pontja [a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: új Bszi.) 24. §-ának c) pontja] – alapján a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatai a bíróságokra kötelezőek. Az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei, amelyekben a Legfelsőbb Bíróság jogi álláspontjáról van szó, – véleményem szerint – *normatív* jellegű tartalomról árulkodnak (a Legfelsőbb Bíróság Jogegységi Tanácsa – vonatkozó indítvány hiánya mellett – megerősíti, bebiztosítja, „bebetonozza”²⁰ az 1/2008. PJE határozatban egységesnek mondott, szülői kártérítési követeléssel kapcsolatos bírói gyakorlatot, „élő jogot”,²¹ ami a kifejtettek szerint alkotmány-,

11 Vö. az ismertetett diagnosztikai rendeltetéssel.

12 Ld. pl. a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 2012. június 30-ig hatályos 45. § (1)-(5) bek.

13 Vö. régi Ptk. 339. § (1) bek., új Ptk. 6:142. § [vö. uo. 6:144. § (2) bek., 6:519. §].

14 Vö. régi Ptk. 84. § (1) bek. e) pont, új Ptk. 2:52-53. §. Ld. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékkal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92-94., 97-100.

15 Ld. régi Bszi. 29. § (1) bek. a) pont első fordulat.

16 Vö. uo. 29. § (1)-(2) bek., 31. § (1) bek. b) pont, 32. § (1) bek.

17 Ld. Alkotmány 50. § (5) bek.

18 Ld. régi Bszi. 32. § (4) bek. első mondat.

19 Ld. 13/2002. (III. 20.) AB határozat, Indokolás III. 2.

20 Vö. régi Bszi. 27. § (1)-(2) bek.

21 Ld. 1/2008. PJE határozat, Indokolás II. Ld. ZAKARIÁS Kinga, Az emberi élet, mint kár? (A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozatának vizsgálata az Alkotmány 54. § (1) szempontjából) in Magyar Jog 57 (2010/11) (655-668.) 664.: „A Legfelsőbb Bíróság »wrongful birth« igényekre vonatkozóan tett megállapításai az »élő jog« rögzítésének tekinthetőek, melyek azonban a jövőre nézve nem kötelezőek a bíróságokra nézve.”; és uo. 662.: „A jogegységi határozat normatív ereje a rendelkező részben (»wrongful life« keresetek elutasítása) rejlik. A »wrongful birth« igények elbírálása nem kapcsolódik a határozat rendelkező részéhez, nem az abban foglalt döntést igazolja, így kvázi-normatív eszköznek sem tekinthető. Jogi kötőerő hiányában csupán az »élő jog« nem kötelező megállapítása. Az 1/2008. PJE sz. jogegységi határozatnak a Ptk. 339. § (1) bekezdése »jogellenesen« és »kár« fogalmának értelmezése a »wrongful birth« keresetek esetében tehát a jövőre nézve nem kötelező.” Vö. pl. 23/2009. (III. 6.) AB határozat, Dr. Holló András alkotmánybíró

illetve alaptörvény-ellenesen kiterjeszti a „kár” fogalmát). Az „élő jog”-ra mint *normatív* bírói jogértelmezésre kiterjed az Alkotmánybíróság hatásköre.

Mindezekből következően – véleményem szerint – megállapítható: az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei miatt az Alkotmány 2. §-ának (1) bekezdésében normatív tartalommal meghatározott jogállamiság lényeges részét képező jogbiztonság, a törvényben foglalt garanciális szabályok betartásának alkotmányos követelménye,²² 50. §-ának (1) bekezdésében szereplő, az alkotmányos renddel kapcsolatos funkció, valamint (3) bekezdésében foglalt „bírák törvénynek való alárendeltsége”, illetve (a nem egyértelmű túlterjeszkedés²³ miatt) 47. §-ának (2) bekezdése is sérült. Mindez a(z alkotmányos) jogállamiság alapvető elveivel és követelményeivel összeegyeztethetetlen [vö. Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, 25. cikk (1)-(3) bekezdés, 26. cikk (1) bekezdés].

3.3. A *jogegységi határozat alkotmányossági felülvizsgálhatósága* tekintetében megemlítendő: az Alkotmánybíróság a 42/2005. (XI. 14.) AB határozatban akként döntött,

párhuzamos indokolása: „Itt kívánom megjegyezni, hogy a jogegységi határozat rendelkező részében adott (normatív) értelmezés az alkotmánybírósági felülvizsgálat tárgya. Amennyiben az Alkotmánybíróság ezt az értelmezést akár csak formai, akár csak tartalmi, vagy mindkét okból alkotmányosértőnek találja, nemcsak a jogegységi határozat rendelkező részét, hanem annak indokolását is megsemmisíti. Az alkotmányossági vizsgálat a jogegységi határozat rendelkező részére irányul, de a (kötelező) értelmezést alátámasztó indokolás, ha nem is önállóan, de a rendelkező résszel összefüggésben része az alkotmánybírósági felülvizsgálatnak.” – „a jogegységi határozat alkotmányossági felülvizsgálatának gyakorlatát az Alkotmánybíróság most alakítja ki”; és Dr. Paczolay Péter alkotmánybíró párhuzamos indokolása, amelyhez Dr. Trócsányi László alkotmánybíró csatlakozott: „Jogegységi határozat indokolása önmagában nem lehet tárgya a jogegységi határozat alkotmányellenessége utólagos vizsgálatának. [...] A jogegységi határozat, mint sajátos jogi norma a rendelkező részében hordozza normatartalmát. Jogegységi határozat indokolásának önálló felülvizsgálatára véleményem szerint az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre.”

22 Vö. pl. 9/1992. (I. 30.) AB határozat, Indokolás V. 2-3. („Csak formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály, csak az eljárási normák betartásával működnek alkotmányosan a jogintézmények.” – idézi pl.: 219/B/2002. AB határozat, Indokolás III. 1.); 11/1992. (III. 5.) AB határozat, Indokolás IV. („Az Alkotmánybíróság gyakorlatában következetesen érvényesített alapelv, hogy a Magyar Köztársaság alkotmányos jogállam, a jogrendszerre vonatkozó alkotmányos normák érvényesítése – a jogrendszer önmagára vonatkoztatott szabályainak megtartása – a jogállam alapvető kritériuma.” – „...egyedül az Alkotmánynak megfelelő törvény a jogszerű.”), 1. („A jogállamiság és jogbiztonság elvéből fakadnak az eljárási garanciák. Ezek alapvető jelentőségűek az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatósága szempontjából. Csak a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály, csak az eljárási normák betartásával működik alkotmányosan a jogszolgáltatás.”), V. 5. és 6. („A jogbiztonság megköveteli a jogszabályok olyan világos és egyértelmű fogalmazását, hogy mindenki, akit érint, tisztában lehessen a jogi helyzettel, ahhoz igazíthassa döntését és magatartását, s számolni tudjon a jogkövetkezményekkel. Ideértendő az is, hogy ki lehessen számítani a jogszabály szerint eljáró más jogalanyok és állami szervek magatartását.”); 75/1995. (XII. 21.) AB határozat, Indokolás II. 8. („Csakis formalizált eljárási szabályok megkövetelésével és betartásával működhetnek alkotmányosan a jogintézmények.”); 29/1997. (IV. 29.) AB határozat, Indokolás IV. 1.1. /„A jogállamiság és jogbiztonság elvéből fakadnak az eljárási garanciák. Ezek alapvető jelentőségűek az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatósága szempontjából. Csak a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály. [11/1992. (III. 5.) AB hat., ABH 1992, 84-85.]”/; 4/1999. (III. 31.) AB határozat, Indokolás IV. 4. /„a jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket [56/1991. (XI. 8.) AB határozat ABH 1991, 454, 456.]. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában e jogállamiságból fakadó alkotmányos követelményt következetesen érvényesítette a közhatalommal rendelkező szervek működésére vonatkozóan általában [pl. 8/1992. (I. 30.) AB határozat ABH 1992, 51., 36/1992. (VI. 10.) AB határozat ABH 1992, 207.], és nevesítve, az egyes alkotmányos szervek, – közöttük az Országgyűlés – működésére is. ...”/; 20/2005. (V. 26.) AB határozat, Indokolás IV. 5.2. /„Az Alkotmánybíróság már számos döntésében hangsúlyozta, hogy a jogbiztonság szabályszerű jogalkotást és jogalkalmazást kíván meg. Az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének érvényesüléséhez hozzátartozik, hogy »csak az eljárási normák betartásával működnek alkotmányosan a jogintézmények [...]« [9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59, 65.]”/.

23 Ld. 4. rész; vö. pl. 23/2009. (III. 6.) AB határozat, Indokolás V. 6.

hogyan az 1997. évi LIX. törvénnyel történő alkotmánymódosítás által az Alkotmány 47. § (2) bekezdésében nevesített jogegységi határozat alkotmányossági vizsgálata a hatáskörébe tartozik. A testület szerint a jogegységi határozat alkotmányossági vizsgálatának lehetősége az Alkotmánybíróság által korábban már kidolgozott, alapvetően az Alkotmány 32/A. § értelmezésén alapuló feltételrendszer alapján dönthető el. Az alaptörvényből az utólagos normakontroll hatáskör kényszerítően és teljeskörűen (valamennyi normára, tartalmában normatív aktusra²⁴ nézve) következik. Az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy „az informális jogértelmezés kiadása alkotmányellenes, ahhoz joghatás nem fűződik, annak semmiféle jogi kötelező ereje nincs.”

„Az Alkotmánybíróság gyakorlatában alkalmazott »élő jog« teóriából, illetve az Alkotmánybíróságnak – alkotmányos jogállásából eredő – azon gyakorlatából, hogy utólagos normakontroll hatáskörébe tartozik valamennyi norma alkotmányossági vizsgálata, az következik, hogy hatáskörébe tartozik a jogegységi határozat alkotmányossági vizsgálata, s ha az – a törvény egyéb lehetséges értelmezési tartományától eltérően – alkotmánysértő, akkor annak megállapítása. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint nem a törvényhozást kell kötelezni újabb jogalkotásra (vagy a hatályos jog megsemmisítésével törvényi rendelkezések hatályvesztésére), ha önmagában nem a törvényi szövege, hanem annak kötelező erővel értelmezett tartalma [a fentebb idézett 42/2004. (XI. 9.) AB határozat szóhasználatával élve, a bírói jogalkotás: a jogegységi határozat] az alkotmánysértő.” „Az Alkotmánybíróság tényként kezeli, hogy a jogszabály tartalma az, amit a jogegységi határozat annak tulajdonít.”¹

„Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint, ha utólagos normakontroll hatáskörben eljárva megállapítja a jogegységi határozat alkotmányellenességét, azt – az Alkotmány 32/A. § (2) bekezdése alapján – meg kell semmisíteni.”¹

3.4. Abban az esetben, ha az Alkotmánybíróság az 1/2008. PJE határozat indokolása kifogásolt részei alkotmányellenességének utólagos megállapítása és megsemmisítése iránt előterjesztett indítvány² kapcsán arra az álláspontra helyezkedett volna, hogy az 1/2008. PJE határozat indokolásának kifogásolt részei – noha az Alkotmány 47. §-ának (2) bekezdése a „határozatai” (és nem a „határozatainak rendelkező részei”) szövegrészt tartalmazta, s a bírósági határozatok részeit képezik azok indokolásai (ezek értelemszerűen kötelezőek), miként az Alkotmánybíróság határozatainak indokolásai is³ – nem normatív jellegűek („A normatív értelmezéshez nem kapcsolódó indokolás önmagában nem képezheti alkotmányossági felülvizsgálat tárgyát.”⁴), és a 3.2. pontban foglaltak (jogállamiság

24 Ld. pl. 60/1992. (XI. 17.) AB határozat, Indokolás III. 1.

1 Ld. 42/2005. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás III.; 70/2006. (XII. 13.) AB határozat, Indokolás III.

1 Ld. 42/2005. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás V. 4. Ld. még pl. 23/2009. (III. 6.) AB határozat, Indokolás IV. 2.1.-2.2. A jogegységi határozat alkotmányossági felülvizsgálhatóságának témájához ld. pl. ZAKARIÁS Kinga – POTJE László, A jogegységi határozatok alkotmánybírósági felülvizsgálata, in Jogtudományi Közlöny 65 (2010/10) 482-492.

2 Ld. Alkotmány 32/A. § (1)-(3) bek., az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: régi Abtv.) 1. § b) pont, 20. §, 21. § (2) bek., 22. § (1)-(2) bek., 37. §, 40. §.

3 Ld. régi Abtv. 27. § (2) bek. [vö. új Abtv. 39. § (1) bek.: „(1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az Alkotmánybíróság döntése mindenre nézve kötelező.”]; régi Bszi. 7. §, 25. § c) pont [új Bszi. 24. § c) pont]; vö. pl. 60/1992. (XI. 17.) AB határozat.

4 Ld. ZAKARIÁS Kinga, Az emberi élet, mint kár? (A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozatának vizsgálata az Alkotmány 54. § (1) szempontjából) in Magyar Jog 57 (2010/11) 664.; továbbá uo. 658-659.: „A felülvizsgálat terjedelme teljes körű: a rendelkező rész és az indokolás is a felülvizsgálat tárgyát képezi. Azonban a jogegységi határozat indokolása önmagában nem lehet az alkotmánybírósági vizsgálat tárgya. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében az indokolásban felmerülő alkotmányossági aggályokat, egy erre vonatkozó indítványt vissza kellene utasítani, a tudományos reflexió azonban lehetővé teszi a rendelkező rész és a kötelező értelmezést alátámasztó indokolás mellett, a normatív értelmezéshez közvetlenül nem kapcsolódó indokolás tartalmi elbírálását is.”, 663.: „A jogegységi határozat normatív erejét a rendelkező rész hordozza, de a kötelező értelmezést megalapozó indokolás sem zárható ki a jogegységi határozat normativitásából.”; ld. még

követelménye) körében egyéb szempontból (például: a támadott szövegrészek alkalmasak arra, hogy „a címzettek megtévesszék, s a címzettek kötelező előírásaként kövessék azokat”⁵) sem tartotta volna teljesíthetőnek az indítványozói kérelmet (az 1/2008. PJE határozat indokolása kifogásolt részei alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését), – az előzőekben kifejtett indokokat (a megjelölt okokat és hivatkozásokat) vonatkoztatva – *mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megállapítása és megszüntetése*, vagy a *Ptk. 339. § (1) bekezdése alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése* jött volna számításba.⁶

a) Az 1/2008. PJE határozat indokolásának II. részében részletesen rögzítve van a szóban forgó *szülői* kártérítési keresetekkel kapcsolatos „*élő jog*”, amely szerint a fogyatékosan megszületett gyermekek *léte* miatti „*megnehezültség*”-gel („*megnehezült élet*”-tel), „*(többlet)terhek*”-kel szemben „akkor nem keletkezett volna kár, ha a vele-keletkezetten fogyatékos gyermekek nem születtek volna meg, nem *léteztek* volna” („akkor nem keletkezik kár, ha a vele-keletkezetten fogyatékos gyermekek nem születnek meg”); vagyis e felfogás értelmében a régi Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésében szereplő „*kár*” fogalma „*kiterjed*” a fogyatékos emberi lényre, a fogyatékos emberi lény létre, létezésére, életére, élve születésére, mivel „*megnehezültséggel járó*”, „*(többlet)terhes*” (fogyatékos). Ez azonban – az előzőekben kifejtettek szerint – nyilvánvalóan a Magyar Köztársaság (Magyarország) alkotmányos rendjébe, az állam életvédelmi kötelezettségébe, az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jogba is ütközik, ezért a törvényhozó – az „*élő jog*” teória⁷ alapján – a régi Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésével összefüggésben (az előzőek fényében értve) *mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet* idézett elő, mivel – az Alkotmány hivatkozott rendelkezései szerint fennálló, feltétlen jogszabályi rendezést igénylő jogalkotói kötelezettsége (e „*jogszabályi felhatalmazásból*” származó jogalkotói feladat)⁸ ellenére – nem zárta ki a „*kár*” fogalmi köréből a fogyatékos emberi lényt, a fogyatékos emberi lény létét, létezését, életét, élve születését, illetve a szóban forgó, fogyatékosan megszületett gyermekek *léte* miatti „*megnehezültség*”-et („*megnehezült élet*”-et), „*(többlet)terhek*”-et. Az Alkotmány – és az Alaptörvény – fentiekben már többször hivatkozott rendelkezései alapján ugyanis kizárt, hogy a szóban forgó „*megnehezültség*” („*megnehezült élet*”), „*(többlet)terhek*” kárként legyenek értékelhetők; különben az *szükségképpen* a fogyatékos emberi lény, a fogyatékos emberi lény létének, létezésének, életének, élve születésének kárként való értelmezését is jelenti, és az emberi lény élete és méltósága ellen hat, ami a kifejtettek szerint – az állam életvédelmi kötelezettségével [Alkotmány 8. § (1)-(2) bekezdés, 54. § (1) bekezdés, Alaptörvény I. cikk (1)-(3) bekezdés, II. cikk] sem összeegyeztethetően – alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenes. (E szükségképpenesség miatt van a mérleg „*egyik serpenyőjében*” a fogyatékos emberi lény életnélkülisége, életének nemléte, halála, míg a másikban a fogyatékos emberi lény élete és méltósága, jogalanyisága, jogképessége annak minden fogyatékosági terhével, például a szülői élet „*megnehezültség*”-ével, amelyek közül az utóbbiak – bármennyire is „*terhesek*” – az Alkotmány és az Alaptörvény által is védett és

uo. 662. (idézett rész). Vö. pl. 23/2009. (III.) AB határozat.

5 Ld. 60/1992. (XI. 17.) AB határozat, Indokolás II. 2. Vö. pl. 23/2009. (III. 6.) AB határozat, Indokolás V. 6.

6 Ld. Alkotmány 32/A. § (1)-(3) bek., régi Abtv. 1. § b) és e) pont, 20. §, 21. § (2) és (4) bek., 22. § (1)-(2) bek., 37. §, 40. §, 49. § (1) bek.

7 Ld. pl. 57/1991. (XI. 8.) AB határozat, Indokolás IV. 1.1-3.; 9/1992. (I. 30.) AB határozat, Indokolás IV.; 34/1992. (VI. 1.) AB határozat, Indokolás III. 3.; 75/1995. (XII. 21.) AB határozat, Indokolás II. 4.; 4/1999. (III. 31.) AB határozat, Indokolás IV. 3.

8 Ld. pl. 22/1990. (X. 16.) AB határozat, Indokolás II.; 37/1992. (VI. 10.) AB határozat, Indokolás III.; 60/1994. (XII. 24.) AB határozat, Indokolás V.; 22/1995. (III. 31.) AB határozat, Indokolás III.; 29/1997. (IV. 29.) AB határozat, Indokolás IV. 2.1.; 1395/E/1996. AB határozat, Indokolás II. 1.; 15/1998. (V. 8.) AB határozat, Indokolás II. 7.; 23/1998. (VI. 9.) AB határozat, Indokolás II. 1.; 4/1999. (III. 31.) AB határozat, Indokolás IV. 1., 4.; 22/1999. (VI. 30.) AB határozat, Indokolás V. 1.; 35/1999. (XI. 26.) AB határozat, Indokolás II. 2.; 6/2001. (III. 14.) AB határozat, Indokolás IV. 6.; 915/E/2005. AB határozat, Indokolás III. 2.

védendő értékek. Az „egész” – fogyatékos, „terhes” élet – nélkül nem létező „rész” – „teher” – nem kár, mert a – fogyatékos életet szükségképpen feltételező – „rész” objektíve, fogalmilag több, mint a „viszonyítási alapot képező” „semmi”, nemlét, fogyatékos, „terhes” élet halálos hiánya. A „rész” életet „hordozó” – „egész”, lét; a „rész” hiánya – a szóban forgó eseti körben – életnélküliség, nemlét, halál. Az élet érték, akkor is, ha fogyatékos, „terhes”; a halál életnélküliség, ami kevesebb, mint a fogyatékos élet. „A halált elnyelte a győzelem; a győzelem az életé lesz!”⁹

b) A fentiekben ismertetett indokaim alapján: a másik megoldás a régi Ptk. 339. §-a (1) bekezdésének Alkotmánybíróság általi megsemmisítése, és – miként a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megállapítása esetén – az említetteknek megfelelő, a valamennyi emberi lényt, emberi lény létét, létezését, életét, élve születését (akkor is, ha az emberi lény fogyatékos) és a szóban forgó „megnehezültség”-et („megnehezült élet”-et), „(többlet)terhek”-et a „kár” fogalmi köréből kifejezetten, egyértelműen – szó szerint – kizáró törvényi „kár”-fogalom megalkotására való alkotmánybírósági kötelezés (feladat-teljesítésre felhívás) lett volna.

4. Az EBH2015. P.11. reflexiója

A Kúria Pf. III. tanácsa a tárgyalt szülői keresetek vonatkozásában továbbra is folytatja korábbi gyakorlatát; az EBH2015. P.11. szerint „az önrendelkezési jog gyakorlásának megghiúsulása” „a fogyatékossgal együtt járó többletköltség alapja”: az orvos az által, hogy jogellenesen és felróhatóan nem tájékoztatta a szülőket a születendő gyermek fogyatékos voltáról, „megfosztotta az anyát az önrendelkezés jogától, a szülőket a családtervezési joguk gyakorlásától.” („A szülők személyiségi jogát sértő orvosi magatartás a magzati károsodás felismerését megghiúsító, felróható orvosi mulasztás és a terhesség-megszakítás lehetőségére vonatkozó tájékoztatás elmaradása. [...]”); „A károkozó magatartás következtében az anya nem gyakorolhatta önrendelkezési jogát és emiatt súlyosan károsodott gyermeke született, akinek születésével, létével okszerűen összefügg a felnevelési költség. Az önrendelkezési jog megsértésének következménye, hogy felmerülnek a gyermek felnevelési költségei, amelyek az orvosi hiba hiányában nem merültek volna fel, mert megfelelő tájékoztatás esetén az anya a törvényben biztosított jogával élve dönthetett volna a terhesség-megszakításról. Ennek hiányában a kártérítés alapjául szolgáló magatartás következtében, a gyermek születésével okozatosan merülnek fel a felnevelésével kapcsolatos valamennyi már bekövetkezett és a jövőben felmerülő költségek, kiadások, amelyek az anya, illetőleg a szülők vagyonában más által okozott olyan vagyoni hátrányok, amelyek vagyoni kárként érvényesíthetők.”¹⁰

⁹ A vele-keletkezett fogyatékos, rászoruló embernek (emberi lénynek) és családjának – enyhítendő, ellensúlyozandó a „megnehezültséget” („megnehezült életet”), a „többletterheket” (azok kárként nem értékelhetők), miként kifejtettem – az Alkotmány és az Alaptörvény alapján is megillető támogatás, gondoskodás jár. Ld. pl. HÁMORI Antal, Kártérítési felelősség a fogyatékossgal való születés miatt?, in Magyar Jog 54 (2007/2) 92-100.

¹⁰ „Az orvosi mulasztással okozati összefüggésben álló vagyoni kár nem csupán a fogyatékossgal összefüggő többletköltséget foglalja magában, a kárként felmerülő költségek szétválasztásának a már kifejtett indokok folytán nincs jogi alapja. [...]” „A szerződészegés következtében az önrendelkezési jog gyakorlásának megghiúsulása folytán a fogyatékos gyermek gondozásával és felnevelésével együtt járó valamennyi anyagi teher objektív előre látható, adekvát és elismerhető okát adják a szerződés által védett valamennyi következménynek, így annak a gazdasági vagyoni érdekeknek, ami hátrányára változik, sérül, és ezért kártérítési következményekkel jár a szerződészegés. Ezek alapján pedig valamennyi, a gyermek megszületésével kapcsolatban felmerülő felnevelési költség olyan kárnak minősül, amelyet a károkozó térít meg, és nem lehet kár csak a fogyatékossgából eredő többletkiadás. [...]” „Az adott esetben a szülők a családjukban a terveik, elhatározásaik ellenére arra kényszerülnek, hogy egészségében károsodott gyermeket neveljenek fel, annak minden költségével. Kárunk nem lehet más, mint a felnevelés teljes költsége, hiszen ezt okozta a jogellenes magatartás.” „A jogvita eldöntése nem a lét és a nem lét szétválasztásán alapul, hanem annak vizsgálatán, hogy az alperesnek a

Az EBH2015. P.11.-ből kitűnik, hogy a szóban forgó szülői keresetek vonatkozásában (is) eltérő a bírói gyakorlat: a Kúria Pf. III. tanácsa mást ért káron, mint az alsóbb fokú bíróság(ok); e kúriai tanács szerint az alperes idézett jogellenes és felróható magatartása miatt a szülőknek kára keletkezett, amely a súlyosan károsodott gyermek valamennyi (teljes, minden) felnevelési költsége, kiadása, más bíróság(ok) szerint viszont – nyilvánvalóan valamelyest érzékelve a „dolog” abszurditását – a kár csupán a fogyatékossgal összefüggő többletköltség, többletkiadás, vagyis a bíróságok az 1/2008. PJE határozat indokolásának „A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete” szövegrészét – miként a kúriai tanács utal is rá – nem egyezően értelmezik; s valóban kérdés, hogy e tekintetben az egyértelmű-e,¹¹ az 1/2008. PJE határozat indokolása V. 3. pontjának „A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható.” szövegrésze szerint a fogyatékosan megszületett gyermek valamennyi (teljes, minden) felnevelési költségét, kiadását meg kell-e téríteni a szülők részére az egészségügyi szolgáltató által, vagy csak az egészséges gyermek felneveléséhez képest meglévő (a fogyatékossgal összefüggő) többletköltséget, többletkiadást, vagy pedig e PJE határozat indokolása nyitva hagyja ezt a kérdést?¹² Meglátásom, e PJE határozat indokolása nyitva hagyja ezt a kérdést, az EBH2015.

jogellenes és felróható magatartása milyen vagyoni és nem vagyoni károkat eredményezett, figyelemmel a jogegységi határozatnak arra a megállapítására, hogy a szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható. Az I-II. r. felperesek keresete alapján ezért a bíróságnak, eltérő, illetőleg más jogi szabályozás hiányában a magánjogi kártérítés intézménye alapján kell vizsgálnia, hogy a károkozó magatartás milyen károkat okozott, figyelemmel az Alkotmánynak, illetőleg az Alaptörvénynek az alapjogokról szóló rendelkezéseire is.” (EBH2015. P.11.).

11 Vö. pl. 23/2009. (III. 6.) AB határozat, Indokolás V. 6.

12 Ld. EBH.2015. P.11. [6], [18]-[19]. A német bírói gyakorlat megosztottságáról Lábady Tamás a következőket írja: „Az uralkodó – bár nem kizárólagos – álláspont szerint a *vagyoni kártérítés* körében a fogyatékos gyermek tartásával, gondozásával és nevelésével kapcsolatos *többletköltségek* ítélték csak meg a szülőknek, mert jogi értelemben egy élet születése önmagában kárnak nem minősíthető. Kár, hátrány tehát kizárólag a többletköltségek vonatkozásában létezhet, nem vagyoni kártérítés pedig *csak az anyának* jár, mert a gyermek világrahozatalával egyedül az ő személyiségi jogai sérülnek.” – ld. LÁBADY Tamás, A fogyatékossgal született gyermek saját jogú kártérítési igényéről, in Családi Jog 4 (2006/3) 19.; e mellett azonban azt is rögzíti, hogy: „Az alkotmánybíróság felfogásában – szemben a BGH álláspontjával – a fogyatékos étellel kapcsolatos szülői többletköltségeket sem lehet alkotmányosan kárnak minősíteni.” – ld. uo. 18.; az Európai Unió tagállamai vonatkozásában ezeket olvashatjuk: „A szakmai vita inkább akörül forog – és ezt tükrözi a bírósági ítéletek sokféle variációja is –, hogy az ún. »*wrongful birth*« követelések – tehát a szülők igénye – tekintetében, – az adott tényálláskörben – vagyoni kártérítésként csak a fogyatékossgal kapcsolatos *többletköltségek* ítélték-e meg, vagy a fogyatékosan született gyermek teljes eltartási költségei, továbbá, hogy nem vagyoni kártérítés mindkét szülőnek jár-e, vagy csak az anyának. Több tekintélyes civiljogász ugyanakkor határozottan kitart amellett az álláspont mellett, amelyet a *német alkotmánybíróság* fogalmazott meg, és amely szerint: »*sem a gyermek létezését – ideértve a fogyatékos gyermekeket is –, sem pedig tartási költségeit nem lehet kárként értékelni, mert ez ellentétes az Alkotmánnyal.*« Az európai hírvé bécsi professzor, *Helmut Koziol* szerint a fogyatékos magzatra vonatkozó abortusz-indikáció nem azért legális, hogy kártól védje meg a szülőket, következésképpen a fogyatékossg nem lehet jogszerű kártérítési alap.” „A »*wrongful birth*« követelésekkel kapcsolatosan pedig az uralkodó álláspont, hogy a szülők vagyoni kártérítési igénye csak a fogyatékossgal kapcsolatos *többletterhek* tekintetében megalapozott, mert hisz a szülők *családtervezéssel* kapcsolatos joga nem sérült, tekintve, hogy *akartak gyermeket*, szándékuk azonban nyilvánvalóan *nem fogyatékos gyermek* születésére irányult. A szülői igények körében tehát már helye van az egészséges és fogyatékos gyermek közötti *összehasonlításnak*, mert a szülők *tervezték, szándékolták* az egészséges gyermek születését, helyette azonban a természetnél fogva fogyatékos gyermekük született. A fogyatékos és egészséges gyermek eltartása, gondozása közötti *többletköltségek* azok, amelyek *hátrányként* jelentkeznek, így ezek – a felelősség fennállása esetén – az orvossal, vagyis harmadik személyekkel szemben jogszerűen érvényesíthetők. Nem vagyoni kártérítésre azonban *kizárólag az anya* jogosult, mert az abortusz-indikációra vonatkozó felvilágosítási kötelezettség elmulasztása miatt egyedül az ő *önrendelkezési joga* sérült, másrészt a nála kialakuló *lelki károsodás* tekinthető olyan hátránynak, amely a nem vagyoni kártérítés megítélését megalapozza.” – uo. 21.; a magyar bírói gyakorlat

P.11. – szemben az azt megelőző, részben eltérő alsóbb fokú bírói gyakorlattal, amely ismereteim szerint a szóban forgó eseti körben csak a fogyatékos és az egészséges gyermek felnevelési költségei közti különbséget ítélte meg – elvi határozatként ugyan tartalmazza, hogy „II. A vagyoni károk körében a szülők a károsodottan született gyermek teljes felnevelési költségét igényelhetik. Az egészséges létből és a fogyatékoságból eredő költségek elkülönítésének nincs jogi alapja [1959. évi IV. tv. 355. §].”, az elvi határozat azonban – szemben a jogegységi határozattal – nem kötelező a bíróságokra (viszont erősebb, mint egy BH).¹³

Álláspontom szerint azonban – a fentiekben részletesen kifejtett okok miatt – a fogyatékos gyermek születésével egyáltalán nem keletkezett és nem keletkezik kár (kár hiányában nincs károkozó, csak jogellenes és felróható magatartás). A bíróságok – a régi Ptk. és az új Ptk. alapján – sem hagyhatják figyelmen kívül azt, hogy egy gyermek születésével fogalmilag nem keletkezik kár (sérelem), akkor sem, ha a gyermek fogyatékos, mert a meg nem születése – minden felnevelési költség, kiadás ellenére – a kár (sérelem). A felnevelési költség, kiadás tehát kárként nem értékelhető. Nem egyszerűen arról van szó, hogy a mulasztás miatt költség, kiadás keletkezik: polgári jogi dogmatikai szempontból sem lehet eltekinteni attól, hogy ember született, aki – a magyar állami szabályozás¹⁴ szerint – fogamzásának időpontjától jogképes (a fogyatékos gyermek érték, a szóban forgó kiadásnélküliség társadalomra veszélyes, káros). Ezért, noha megvalósult az alperesi jogellenes és felróható magatartás, kár hiányában nincs helye kártérítésnek, hanem megfelelő állami támogatásnak (a személyi jogi és a vagyoni jogi szabályozás sajátos „találkozásáról”

megosztottságához ld. uo. 21-22., 25. Ld. még ZAKARIÁS Kinga, *Az emberi élet, mint kár? (A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozatának vizsgálata az Alkotmány 54. § (1) szempontjából)* in *Magyar Jog* 57 (2010/11) 655-656. [vö. uo. 663.: „A jogegységi határozat a szülők kárát »a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült életé«-ben jelölte meg. Ha eltekintünk a rossz megfogalmazástól, akkor sem derül ki, hogy a »megnehezülés« milyen vagyoni és nem vagyoni kárt jelent.”, és 664.: „A szülők kártérítési igénye a fogyatékosággal született gyermek kapcsán felvethet alkotmányossági aggályokat. A legfontosabb ezek közül az, hogy a gyermek létezésének kárként való értékelése a gyermek élethez és emberi méltósághoz való alapjogába ütközne. *Az emberi élet nem tekinthető kárnak.* Nem lehet az embert gazdasági ellenértékkel mérni, mert személyes méltósága és élete magasabb rendű minden gazdasági értéknél. A szülők esetében azonban a gyermek léte és tartási költségeinek elválasztása nem ütközne az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe. A gyermek léte és fogyatékosága azonban nem választható el, így pusztán a fogyatékoság miatti többletterhek kárként való minősítése, felveti az emberi méltóság sérelmét.”]. Vö. NAVRATYIL Zoltán, *Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár*, in *Jogtudományi Közlöny* 64 (2009/7-8) 329-333. (321-333.).

13 Információim szerint az EBH2015. P.11. II.-t az egészségügyi szolgáltatók és a Semmelweis Egyetem Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézete is erősen vitatja, mivel azt megelőzően a bírói gyakorlat inkább a fogyatékos és az egészséges gyermek felnevelési költségei közti különbséget ítélte meg. Köles Tibor könyvét idézve ettől eltérően ír Navratyil Zoltán *Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár* című tanulmányában: ld. *Jogtudományi Közlöny* 64 (2009/7-8) 332.: „Hasonlóan a némethez, de eltérően a többi ország gyakorlatától a kártérítés mértéke *nem korlátozódik a fogyatékosággal összefüggő többletkiadásokra*, hanem az orvos »[...] felelősségének megállapítása azt jelenti, hogy az megszorítás nélkül áll fenn [...]«” – ld. Köles Tibor: *Orvosi műhiba perek*, Budapest, 1999. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. (A bírói gyakorlat zsebkönyve, Szerkesztő: Petrik Ferenc; 345; ISBN 963 9203 11 4; ISSN 1219 4476) 242.: „Jogsabálysértő a jogerős közbenső ítélet abban a részében is, amelyben az alperes kártérítési felelősségét »a felmerült többletkiadásokért« állapította meg. Az alperes kártérítő felelősségének megállapítása mellett minden jogszabályi alapot nélkülöz az alkalmazott rendelkezés. Az alperes kártérítési felelősségének közbenső ítéletben történő megállapítása azt jelenti, hogy ennek alapján a Ptk. ezzel kapcsolatos rendelkezései szerint van helye a kártérítés módjának és mértékének meghatározására. Ebből következően, *ha egyébként annak a feltételei fennállnak, helye lehet nem vagyoni és vagyoni kártérítésnek.* A jogerős közbenső ítéletben említett »többletkiadások« a felmerült vagyoni károk közé tartoznak, de azzal nem azonos, és nem helyettesíthető a kár fogalmának az irányadó jogszabályok alapján meghatározott tartalmával. Ennek alapján az alperes kártérítő felelősségének megállapítása azt jelenti, hogy az *megszorítás nélkül áll fenn* a felpereseknek okozott vagyoni és nem vagyoni károkért.” (Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 22 670/1995. sz.).

14 Ld. régi Ptk. 9. § [vö. uo. 8. § (1)-(3) bek., 10. §], új Ptk. 2:2. § (1)-(2) bek. [vö. uo. 2:1. § (1)-(2) bek., 2:3. § (1) bek.].

van szó, amely esetében az előbbi a meghatározó, az orvosi tájékoztatás elmaradása vagy hibás volta miatti sérelem fennakad a születésen).¹⁵ A szóban forgó keresetekkel és ítéletekkel voltaképpen a vele-keletkezett fogyatékos élve született gyermekek létét kérdőjelezi meg, ami a mai magyar állami szabályozás alapján is elfogadhatatlan. Az Alkotmány és az Alaptörvény hivatkozott rendelkezéseivel (értékrendjével) meggyőződés szerint az általam kifejtett álláspont van összhangban, és nem az, hogy például a szülő a mellette ülő gyermeke léte ellen érvel („jobb lett volna, ha a gyermeke nem született volna meg élve”), ami az emberi méltóságot is sérti, a kritika tárgyává tett bírói gyakorlat (kártérítést, sérelemdíjat megítélő „élő jog”) alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenes (az Alaptörvény II. cikkébe is ütközik), ezért az az említettek szerint – a bíróságok (akár jogegységi eljárás keretében), illetve az Alkotmánybíróság vagy a törvényhozó által – minél előbb megváltoztatandó.

Szövegszerű javaslatom a következő: *„A genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékossgal született gyermek és szülei, illetve más személyek nem igényelhetnek kártérítést, illetve sérelemdíjat az egészségügyi szolgáltatótól, illetve az orvostól amiatt, hogy az orvosi tájékoztatás elmaradása vagy hibás volta következtében az anya nem végeztetett abortuszt. A gyermek felnevelésével járó kiadás ebben az esetben sem minősül kárnak.”*

Végezetül hangsúlyozandó: *az 1/2008. PJE határozat indokolásának általam kifogásolt részei a bíróságokra sem kötelezőek; ettől az „élő jog”-tól el lehet és el kell térni, a szóban forgó eseti körben a fogyatékos gyermeknek és családjának nem kártérítés és sérelemdíj jár, hanem az Alaptörvénynek is megfelelő támogatás.*¹⁶

Az alábbiakban a témában készített törvénytervezetem (normaszöveg, általános és részletes indokolás) olvasható.

2016. évi . törvény

az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény módosításáról

1. §

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 244. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

„A genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékossgal született gyermek és szülei, illetve más személyek nem igényelhetnek kártérítést, illetve sérelemdíjat az egészségügyi szolgáltatótól, illetve az orvostól amiatt, hogy az orvosi tájékoztatás elmaradása vagy hibás volta következtében az anya nem végeztetett abortuszt. A gyermek felnevelésével járó kiadás ebben az esetben sem minősül kárnak.”

2. §

¹⁵ Navratyil Zoltán Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár című tanulmányában: „A gyermek léte azonban sokkal inkább kötődik nem vagyoni értékekhez, a tartási kötelezettség pedig biológiai leszármazáshoz.”, in Jogtudományi Közlöny 64 (2009/7-8) 324. (ld. még uo. előző két bekezdés).

¹⁶ Az életet választó, a fogyatékos gyermeket is elfogadó, vállaló, az abortuszt a fogyatékos gyermek esetében is elutasító családok „büntetése” helyett megfelelő állami támogatásra van szükség: vö. Navratyil Zoltán, Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár, in Jogtudományi Közlöny 64 (2009/7-8) 333.: „[...] Gyakorlati szempontból *megkülönböztetés* történik közöttük, amiért az anya, aki nem élt volna a terhesség megszakításának lehetőségével és a fogyatékos gyermek megszületését választotta, gyermeke nevelése során az állami szociális ellátórendszerre van utalva, míg az anya, aki a terhességet megszakította volna, a kártérítési összeggel előnyösebb helyzetbe kerül. A terhesség-megszakítás elvi elutasítása és a fogyatékos gyermek elfogadása lelkiismereti, világnézeti, egyéb döntésen alapszik, a jogrend pedig ezért a döntésért *quasi »megbünteti«* a szülőket, amiért nem érvényesítenek kárigényt.”

Ez a törvény a kihirdetését követő nyolcadik napon lép hatályba.

INDOKOLÁS

ÁLTALÁNOS INDOKOLÁS

A magyar bírói gyakorlat 2008-ig nem volt egységes a genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékossgal született gyermek egészségügyi szolgáltatóval szembeni azon kártérítési követelésének megítélésében, amelyet arra alapítottak, hogy a várandósgondozás során elmaradt vagy hibás orvosi tájékoztatás következtében anyja nem végeztetett abortuszt (lásd például EBH2005. 1206.). A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Jogegységi Tanácsa a Legfelsőbb Bíróság ítélkező tanácsa által kezdeményezett jogegységi eljárásban 2008. március 12-én meghozott 1/2008. PJE számú jogegységi határozat (lásd Magyar Közlöny 2008/50. szám 2462–2467. oldalak) rendelkező részében – a bíróságokra kötelezően – azonban kimondta: „A genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékossgal született gyermek a saját jogán nem igényelhet kártérítést a polgári jog szabályai szerint az egészségügyi szolgáltatótól amiatt, hogy a terhesség-gondozás során elmaradt vagy hibás orvosi tájékoztatás következtében anyja nem élhetett a terhesség-megszakítás jogszabály által biztosított jogával.”

Az 1/2008. PJE határozat indokolásának V. 3. pontja ugyanakkor tartalmazza, hogy: „A szülőknek a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt megnehezült élete jelenti polgári jogi értelemben azt a – vagyoni és nem vagyoni – kárt, amely – pénzben kifejezve – az orvosi mulasztás folytán az egészségügyi intézményre áthárítható.”, ami a mai napig „élő jog” (lásd például EBH2015. P.11.). Az 1/2008. PJE határozat indokolása nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a fogyatékosan megszületett gyermek valamennyi (teljes, minden) felnevelési költségét, kiadását meg kell-e téríteni a szülők részére az egészségügyi szolgáltató által, vagy csak az egészséges gyermek felneveléséhez képest meglévő (a fogyatékossgal összefüggő) többletköltséget, többletkiadást. E tekintetben a bírói gyakorlat megosztott (lásd EBH2015. P.11.), noha az EBH2015. P.11. II.-t megelőzően a bírói gyakorlat csak a fogyatékos és az egészséges gyermek felnevelési költségei közti különbséget ítélte meg [az egészséges gyermek megszületése miatti kártérítési kereseteket a magyar bírói gyakorlat elutasítja – lásd például EBH2003. 941.: „Eredménytelen terhességmegszakítás ellenére alaptalan az anya kártérítés iránti keresete, ha az azon alapul, hogy akarata ellenére fennmaradt a terhessége és gyermeke megszületett, tekintettel arra, hogy nincs olyan a jog által elismert személyiségi joga, amely azáltal sérült volna, hogy az általa kívánt terhességmegszakítás ellenére gyermeke született (Ptk. 339. §, 348. §).”].

Az említett „élő jog” a „kár” fogalma vonatkozásában téves (a gyermek felnevelésével járó kiadás a szóban forgó eseti körben sem minősül kárnak), és a még meg nem született fogyatékos gyermekek élete és a fogyatékos gyermekeket elfogadó szemlélet ellen is erőteljesen hat (lásd például abortuszgyakorlatot erősítő „defenzív medicina”), ami Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) értékrendjével is ellentétes (lásd például Alaptörvény II. cikk; részletesen a törvényjavaslat mellékleteként: Hámori Antal, Az ember élve születése nem káresemény – az EBH2015. P.11. árnyékában és az Alaptörvény tükrében, 22 oldal).

A fentiekre tekintettel az említett „élő jog” törvényhozói megváltoztatása szükséges.

RÉSZLETES INDOKOLÁS

Az 1. §-hoz

A művi abortusz jelenlegi magyar állami szabályozása nem jelenti azt, hogy a gyermek – akár fogyatékos, akár egészséges – felnevelési költsége, kiadása a „kár” fogalma körébe tartozna. Ez abban az esetben is így van, ha az anya az elmaradt vagy hibás orvosi tájékoztatás következtében nem végeztetett abortuszt. Az anyának sincs olyan joga, amely azáltal sérült volna, hogy az általa (esetleg) szándékolt művi abortusz elmaradása miatt gyermeke élve született. A fogyatékos gyermek élve

születésével sem keletkezik kár, sérelem. A gyermek élve születése nem káresemény, akkor sem, ha a gyermek fogyatékos. Kár, sérelem hiányában pedig nincs károkozó magatartás, vagyis nincs helye kártérítésnek, illetve sérelemdíjnak. A gyermek élve születésével fogalmilag nem keletkezik kár, sérelem, akkor sem, ha a gyermek fogyatékos, mert a meg nem születése – minden felnevelési költség, kiadás ellenére – a kár (sérelem). Ennek megfelelően tehát a felnevelési költség, kiadás kárként nem értékelhető, kártérítésként az egészséges gyermek felneveléséhez képest meglévő „többletkiadás” sem ítéltető meg. A fogyatékos és az egészséges gyermek felnevelési költségei közti különbséget az államnak megfelelő támogatással kell ellensúlyoznia. Az ezzel ellentétes álláspont sérti az emberi méltóságot és az állam életvédelmi kötelességét.

A kárnak a szóban forgó eseti körben fennálló hiányát az is mutatja, hogy ha az orvosok és az egészségügyi szakdolgozók megtagadják az abortusz elvégzését, illetve az abban való közreműködést [lásd Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdés, a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény 14. §], ugyancsak lehetetlen kártérítési követelést érvényesíteni [a kár, a sérelem a magzat halála, a társadalomra veszélyes és káros cselekmény az abortusz – lásd 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 4.].

Az Alkotmánybíróság a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban kifejtette: a magzatelhajtás társadalomra veszélyes, káros cselekmény [Indokolás III. 3. c), 4., IV. 2.]. Ez – a jogtudomány által megtámogatva – szintén rávilágított arra, hogy az abortusz okoz kárt, és nem annak elmaradása. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény pedig azt is kimondja, hogy „a terhességmegszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze”. A szülők családtervezéshez fűződő személyiségi joga – a fogyatékos gyermek élve születése miatt – e szerint sem sérülhet; túl azon, hogy a szóban forgó eseti körben az állapotos nő akar gyermekeket.

Az, hogy az állam bizonyos esetekben „megengedi” az abortuszt [eltekint a büntetni rendeltől – vö. a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 163. § (1)–(4) bekezdés], a mai magyar állami szabályozás szerint sem jelenti azt, hogy a kár, illetve a kárt keletkeztető esemény az abortusz „lehetőségének”, illetve az abortusz végeztetése „lehetőségének” elmaradása, az érték pedig e „lehetőség” lenne, miként azt sem, hogy a fogyatékos magzat értéktelen.

Azt, hogy a fogyatékos magzat, magzati élet is érték (és nem kár), a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény 14. §-a is tükrözi: „A terhességmegszakítás elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre – az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével – orvos és egészségügyi szakdolgozó nem kötelezhető.” Az állapotos nő abortusz-„lehetősége” tehát akkor is elmarad, ha e rendelkezés alapján az orvosok, egészségügyi szakdolgozók abortuszt nem végeznek, illetve abban nem működnek közre.

Összefoglalva, hangsúlyozandó: a szóban forgó „élő jog” szerinti – az 1/2008. PJE határozat indoklásából idézve: „a fogyatékosan megszületett gyermek léte miatt”-i – „megnehezültség”, felnevelési kiadás „alternatívája” a gyermekek nemléte lenne („akkor nem lenne kár, ha a vele-keletkezettlen fogyatékos gyermekek nem születtek volna, nem születnének meg élve”), amely álláspontnak az elfogadása nyilvánvalóan Magyarország alkotmányos rendjébe, az állam életvédelmi kötelezettségébe, az élethez és emberi méltósághoz való alapvető jogba is ütközik, az Alaptörvény II. cikkét, az érintett fogyatékos gyermekek emberi méltóságát is sérti, valamint a még meg nem született fogyatékos gyermekek élete és a fogyatékos gyermekeket elfogadó szemlélet ellen is erőteljesen hat, ezért tarthatatlan.

A fentiekre tekintettel a törvény – az említettek szerint – egyértelműen kizárja a „kár” fogalmi köréből a gyermek felnevelési költségét, kiadását.

Abban az esetben természetesen – a „többletkiadás” vonatkozásában – helye van kártérítésnek és sérelemdíjnak, ha a fogyatékos az orvos jogellenes, felróható magatartása miatt következett be. Ugyanígy, ha a kereset alapja az, hogy a jogellenes, felróható egészségügyi szolgáltatói alkalmazotti magatartás miatt a) a szülő, illetve a gyermek gyógyító beavatkozás lehetőségétől esik el, b) a szülő nem kap „biztonságérzetet és békét”, c) a szülő nincs előkészítve a hátrányos helyzetű gyermek fogadására, nem kizárt a megalapozott kártérítési és sérelemdíj iránti követelés. Ezekben az esetekben ugyanis a lehetőségelmaradás valóban – az Alaptörvény által is védett – jogi érték, jogi érdek sérelmével jár.

A 2. §-hoz

A hatályba léptető rendelkezés.

HÁMORI ANTAL

**MEGHÖKKENTŐ KIJELENTÉS AZ ETT
„BIOETIKAI KÓDEX”-ÉBEN**

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) által emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásoknak nevezett módszerek¹ jelentős érdeklődését és aktualitását az orvosbiológiai/klinikai kutatások elveiről és gyakorlatáról szóló, 2016. januári Bioetikai Kódex (a továbbiakban: Bioetikai Kódex)² is mutatja, amelyet az Egészségügyi Tudományos Tanács (a továbbiakban: ETT) Elnöksége, valamint három etikai bizottsága, a Humán Reprodukciós Bizottság, a Klinikai Farmakológiai Etikai Bizottság és a Tudományos és Kutatásetikai Bizottság fogadott el.³ A Bioetikai Kódex 5.1. része ugyanis – Humán reprodukció címmel – ezen eljárásokat érinti; 5.1.1. Asszisztált reprodukció és genetikai kockázatok, 5.1.2. Az ivarsejtek tárolásának szakmai – etikai szempontjai, 5.1.3. A humán reprodukciós eljárások értékelésének általános etikai megfontolásai alcímekkel.

A témában az ETT honlapján közzétett állásfoglalások közül megemlíthetők például: az ETT Elnökségének és Humán Reprodukciós Bizottságának (HRB) állásfoglalása a „háromszülős embrió” mesterséges előállításával kapcsolatban (2015. március, 2 oldal), az ETT Elnökségének és Humán Reprodukciós Bizottságának (HRB) állásfoglalása az in vitro fertilizáció sikerességének fokozását célzó beültetés előtti genetikai szűrés (PGS: preimplantation genetic screening) magyarországi alkalmazásáról (2015. január 20., 2 oldal), az ETT Humán Reprodukciós Bizottságának állásfoglalása a preimplantációs genetikai diagnózis és szűrés kapcsán (2013. március, 1 oldal) és a Humán Reprodukciós Bizottság állásfoglalása a preimplantációs genetikai diagnosztikáról (2008. november 17., 12 oldal).

A Bioetikai Kódex – az elnevezésbeli túlzáson túl, lévén a bioetikának csak néhány témáját érinti (1. Az orvosbiológiai kutató magatartása, 2. A vizsgálati alanyok védelme, 3. A vizsgálat etikai megítélése, 4. A kutatásetikai bizottságok, 5. Speciális területek speciális etikai szempontjai: 5.1. Humán reprodukció, 5.2. Genetikai vizsgálatok, kutatások, 5.3. Pszichiátriai vizsgálatok) –, az 5.1.2. részében *meghökkenő* kijelentést tartalmaz: „Spermabankban tárolt ivarsejtek felhasználásával történő utódvállalás – a férj / férfi élettárs infertilitása miatti meddő párkapcsolaton kívül – egyedülálló nők, leszbikus párok számára etikailag elfogadott.”

Meghökkenő kijelentés ez, mert azt a látszatot kelti, mintha e tekintetben egy etikai felfogás lenne, és az ezt tartalmazná. Márpedig ezzel szemben ki kell jelentenünk, hogy van más etikai nézet, amely szerint az etikailag nem fogadható el. Sőt, számos vélemény szerint az úgynevezett „emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások” házaspárok között is helytelenek, megengedhetetlenek [vö. különösen Eütv. 175-178. §, 180-181. § – pl.

1 Részletesen ld. Eütv. IX. Fejezete.

2 Közzétéve az Egészségügyi Tudományos Tanács honlapján: <http://www.ett.hu>

3 Ld. Bioetikai Kódex 29. oldal.

„megsemmisítés”: 176. § (4) bek., 178. § (5) bek.; uo. 185. § (1)-(5) bek.: többes „terhességben” embriók, magzatok „számát csökkentik”⁴].⁵

Szent II. János Pál pápa kánonjogi relevanciával⁶ az Evangelium vitae kezdetű enciklikában felhívta a figyelmet arra, hogy a mesterséges megtermékenyítés különféle módzatai is – amelyek látszólag az élet szolgálatában állnak, s nemegyszer pozitív szándékkal végzik ezeket – valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak. Túl azon, hogy – meggyőződésem szerint is – erkölcsileg és jogilag elfogadhatatlanok, mert kiszakítják az életfakasztást a házastársi aktus emberi egészéből, ezeknek az eljárásoknak igen nagy hányada sikertelen: nem annyira a megtermékenyülés szempontjából, hanem mert az embrió fejlődése nem történik meg, s ezzel halálveszélynek teszik ki az éppen megfogant emberi életet. Továbbá olykor a beültetéshez a szükségesnél nagyobb számban történik a

4 Az orvosi szakirodalomból ld. pl. Bódis József: A mesterséges megtermékenyítésből származó magzat, in *Az intrauterin magzat*, Szerk. Dospod József, Budapest, 2000. Medicina Könyvkiadó Rt., 312-322.; Urbancsek János, Murber Ákos: Asszisztált reprodukciós technikával fogant terhességek gondozásának sajátos szempontjai, in *A várandós nő gondozása*, Szerk. Rigó János Jr. és Papp Zoltán, Budapest, 2005. Medicina Könyvkiadó Rt., 605-617. A jogi szakirodalomból ld. pl. Navratyil Zoltán: Az anyatesten kívüli embrió mint „jogi személy”? Egyes szabályozási alternatívák problémái az asszisztált reprodukció során létrehozott anyatesten kívüli embrió tekintetében, in *(L)ex Cathedra et Praxis*, Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából, Szerk. Csehi Zoltán – Koltay András – Landi Balázs – Pogácsás Anett, Budapest, 2014. PPKE JÁK, 401-412.; Navratyil Zoltán: A varázsló eltöri pálcáját? Az asszisztált humán reprodukciótól a reprodukzív klónozásig – a jogi szabályozás kontúrjai, Budapest, 2010. PPKE Jog- és Államtudományi Doktori Iskola [doktori értekezés; vö. Navratyil Zoltán: A varázsló eltöri pálcáját? A jogi szabályozás vonulata az asszisztált humán reprodukciótól a reprodukzív klónozásig, Budapest, 2012. Gondolat Kiadó]; Zeller Judit: A reprodukciós szabadság európai összehasonlításban, in *Közjogi Szemle* 2014/2 1-8.; Zeller Judit: A reprodukciós szabadságról magyar és strasbourgi szemszögből, in *Iura* 2013/2 150-155. (a mesterséges megtermékenyítést támogatva). Vö. pl. Kovács Gusztáv: A petesejt élettervi okból végzett fagyasztásáról, in *Iura* 2014/1 142-146.

5 Ld. pl. Szent II. János Pál pápa: *Evangelium vitae* kezdetű enciklika az élet védelméről, 1995. március 25. (különösen 14. pont), in *Acta Apostolicae Sedis* 87 (1995) 401-522., Pápai Megnyilatkozások XXVI., Budapest, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója (a továbbiakban: SZIT), 1995. (fordította Diós István; a továbbiakban: EV); Hittani Kongregáció: *Dignitas personae* kezdetű bioetikai útmutatás (Congregazione per la Dottrina della Fede, Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica, Libreria Editrice Vaticana, Roma, 2008, p. 56); Hittani Kongregáció: *Donum vitae* kezdetű instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról, 1987. február 22., in *Acta Apostolicae Sedis* 80 (1988) 70-102. (fordította: Gresz Miklós; ld. www.katolikus.hu/roma/bioetika; a továbbiakban: *DonumV*); Pápai Kódexmagyarázó Bizottság: Hiteles törvényt magyarázat az 1983. évi Codex Iuris Canonici 1398. kánonjához, in *Acta Apostolicae Sedis* 80 (1988) 1818.; *Életvédő Fórum: Állásfoglalás az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokról* (2006. március 25., www.katcsal.hu); Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesülete: *Állásfoglalás a mesterséges humán reprodukció kérdésében* (2010. november 15., Tudósító); Hámori Antal: A Hittani Kongregáció *Dignitas personae* című instrukciója, in *Magyar Sion* 2012/1 96-103.; Hámori Antal: *Dignitas personae* (a Hittani Kongregáció bioetikai útmutatásának ismertetése) – A Review of the Bioethical Instruction Dignitas Personae of the Congregation for the Doctrine of the Faith, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 2011/1 8-17.; Hámori Antal: Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem, Tanulmányok az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottsága részére (2006–2009), Budapest, 2009. Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft. (122) 46-53. (az egyedülálló nőnek az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvételét biztosító magyar állami szabályozás kritikájához, különösen a kiskorú gyermek érdekének elsődlegessége szempontjából, ld. 46-49.); Hámori Antal: A humánembrió védelme erkölcssteológiai nézőpontból (*Erkölcssteológiai Könyvtár* 6. Sorozatszerkesztő: Tarjányi Zoltán), Budapest, 2008. JEL Könyvkiadó, 89-103.; Hámori Antal: Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi aspektusai, in *Szabadságra elhivatva az életért*, Szerk. Hámori Antal – Rojkovich Bernadette – Szilágyi Szilvia, Budapest, 2007. Magyar Katolikus Családegylet, 65-75.; Hámori Antal: Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi minősítése (Moral and Legal Qualification of Special Methods Aiming at Human Reproduction), in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 2006/4 121-135.; Hámori Antal: Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi minősítése, in *Studia Wesprimiensia* 2006/I-II 125-135.; Hámori Antal: Az in vitro fertilizáció erkölcsi és jogi aspektusai (Moral and Legal Aspects of In Vitro Fertilization), in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 2005/4 144-153.

6 Ld. Hámori Antal: Az Egyház erkölcsi tanításának kánonjogi relevanciája az élet- és családvédelem területén,

megtermékenyítés, s az úgynevezett „számfölötti” embriókat elpusztítják vagy tudományos és orvosi kísérletekhez használják fel (lefagyasztás, élet-„felfüggesztés” is „járhat” az eljárással); valójában azonban az emberi életet egyszerű „biológiai anyag” szintjére fokozzák le, amivel szabadon „rendelkezhetnek”.⁷

Az orvosi szakirodalom köréből idézve: „Az IVF korai időszakában kiderült, hogy a visszahelyezett embriók számának emelésével jelentősen lehet növelni a terhességi rátát. Ugyanakkor ezzel együtt nő az iker-, sőt a többes ikerterhességek kockázata. [...] Tekintettel arra, hogy a többes ikerterhességek jelentősen növelik a koraszülés gyakoriságát, a redukció vagy szelektív abortusz napjaink klinikai gyakorlatának szerves része.”⁸ „Az asszisztált reprodukciós technikák jelentős eredményességük mellett nagyobb veszélyt jelentenek a születendő magzatra, mivel a megtermékenyülés és az egyedfejlődés első stádiumai in vitro, s nem a természetes közegben történnek.”⁹

Azt is tudni kell, hogy: „Asszisztált reprodukciós kezelések során [...] a korai vetélések aránya nagyobbak tűnik [...]”¹⁰ „A vetélések incidenciáját tekintve a szerzők többsége egyetért azzal, hogy IVF-terhességekben magasabb a spontán vetélések aránya, mint a spontán terhességekben.”¹¹ továbbá: „A méhen kívüli terhesség kialakulásának esélye orvosi segítséggel létrejött terhességek esetén nagyobb (3-5%), mint spontán fogant terhességeknél (1%).” „IVF-ET kezelés során is nagyobb eséllyel (4%) számolhatunk méhen kívüli

in Iustum Aequum Salutare 2016/1 251-262. A kánonjogi relevancia szerepe a lelkiismeret szabadságához való jog és például az Eütv. címzettjei szempontjából is megjelenik, amelyre a jogalkotónak megfelelően figyelemmel kell lennie; a kánonjogi kötelező erőnél fogva a híveknek is hatniuk kell az állami jogalkotóra (ld. pl. EV 93. pont). Ahhoz pedig, hogy az érvek hassanak az állami jogalkotóra, meg kell jeleníteni azokat.

⁷ Ld. EV 14. pont; Egészségügy Pápai Tanácsa: Az Egészségügyben Dolgozók Chartája, Vatikánváros, 1994., Római Dokumentumok IX. Az Egészségügy Pápai Tanácsa dokumentuma, Budapest, 1998. SZIT (fordította: Leszkovszky Gy. Pál; a továbbiakban: EDC) 21., 26. pont. Ld. még pl. Donum V II. pont; A Katolikus Egyház Katekizmusa (1997. augusztus 15.), A latin mintakiadás fordítása, Budapest, 2002. SZIT (fordította: Diós István; a továbbiakban: KEK), 2258., 2280., 2376-2379. pont; EDC 22-25., 27. pont; Magyar Katolikus Püspöki Konferencia: Az élet kultúrájáért, A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről, Budapest, 2003. (kánonjogi relevanciával; SZIT, 146; a továbbiakban: MKPK 2003. évi bioetikai körlevele) 47-48., 93., 208. pont; 1983. évi Codex Iuris Canonici 1056. kánon (ld. Az Egyházi Törvénykönyv, A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal. Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta: Erdő Péter, Budapest, 2001. SZIT, 4. kiad.).

⁸ Ld. Bódis i. m. 318. Vö. uo. 315.: „Számos tanulmány bizonyította, hogy IVF terhességekben magasabb a koraszülések és az alacsony súllyal született magzatok aránya. Jóllehet ez elsősorban az iker- és többes terhességek nagyobb száma miatt igaz, de az egyes terhességek vonatkozásában is megfigyelhető a tendencia.”; 318.: „IVF-terhességekben általában magasabb arányban várhatóak szülési komplikációk. Ez egyrészt a gyakrabban előforduló iker és többes ikerterhességek következménye, másrészt a magasabb anyai életkor és a gyermek utáni felfokozott vágy által kiváltott lelki feszültség húzódik meg a háttérben. Magasabb a klinikai felvételek aránya, hosszabb a kórházi ápolási idő vérzés és magas vérnyomás miatt. Ez utóbbi két kórkép gyakorisága IVF-terhességekben jelentősen meghaladja a természetes fogamzás útján létrejött terhességekben észlelt vérzés és hipertónia arányát (18 százalék és 16 százalék, Beral és mtsai 1990). Fiedler és mtsai (1990) 246 IVF-terhesség adatait elemezve szignifikánsan magasabb incidenciát találtak toxæmia, klinikailag jelentős placentaisufficiencia, intrauterin elhalás, abruptio placentae és koraszülés vonatkozásában. [...]”; 319.: „Rizk és mtsai (1991) adatai alapján Bourn Hallam 10 éves anyagában az intrauterin elhalás, a perinatalis és a csecsemőhalálozás duplája volt a természetes úton fogant terhességek hasonló adataihoz viszonyítva. Az intrauterin elhalások aránya egyes terhességekben 5,07 százalék, ikerterhességekben 20,8 százalék és hármásiker-terhességekben 24,7 százalék volt.”; Urbancsek, Murber i. m. 609-610.: „Koraszülés – részben az ikerterhesség nagyobb gyakoriságának köszönhetően – gyakrabban fordul elő asszisztált reprodukciós kezelések során fogant terhességek esetében.” „Egyes megfigyelések szerint ICSI-vel kiegészített IVF-ET kezelés során (ejaculatumból vagy heréből nyert spermiumokkal végzett megtermékenyítést követően) a spontán fogant terhességeknél nagyobb arányban (31,4%) fordul elő ikerterhesség, ennek megfelelően a koraszülés gyakorisága is magasabb: egyes terhességek esetén 9,9%, kettes ikerterhesség esetén 56,7%, hármási ikerterhesség esetén 96,6%-ban.” Az ICSI-hez (Intracitoplazmikus spermiuminjekció) ld. Bódis i. m. 315-316. (ld. még uo. 318.).

⁹ Ld. Bódis i. m. 313-314. Vö. uo. 321.

¹⁰ Ld. Urbancsek, Murber i. m. 608-609.

¹¹ Ld. Bódis i. m. 317.

terhességgel annak ellenére, hogy az előembriókat ma már csaknem kizárólag a méhürbe ültetjük be.”¹² „A császármetszés igen gyakori szülési mód IVF-terhességekben. Seppala (1985) 65 centrum adatait feldolgozva a sectio caesarea arányát 49 százaléknak találta. Az anyai morbiditás magasabb volta a műtétes szülési móddal van összefüggésben.”¹³

Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások káros következményeire, veszélyeire – a megelőzés érdekében – a jogalkotónak is figyelemmel kell lennie, például az emberi életre vonatkozó állami intézményvédelmi kötelezettség, a megfelelő tájékoztatás követelménye körében.

A Bioetikai Kódex idézett – alaptalan, ezért mellőzendő – kijelentése az állami szabályozáshoz és az ETT Elnökségének és Humán Reprodukciós Bizottságának fentiekben említett, 2015. január 20-ai állásfoglalásában foglaltakhoz képest is több mint meglepő, mert például ezen utóbbi azt is tartalmazza, hogy: „A technológiai haladás által kínált asszisztált reprodukciós lehetőségek egyébként is megosztják a közvéleményt.”

Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások elfogadhatatlanságáról szóló álláspontomat (jó néhány etikai, jogi, teológiai érveléssel), e módszerek „csúszós lejtő” szerinti magyar szabályozását, különös tekintettel arra, hogy e tekintetben 2006. július 1-jétől – meglátásom szerint – „a kiskorú gyermek érdekének elsődlegessége” nagymértékben tovább sérült, a fentiekben hivatkozott, vonatkozó írásaimban ismertettem. Ezért az alábbiakban a szükséges megoldásról szólok röviden.

A helyes szándék és gyakorlat kialakítása elsősorban a szemléletformálástól, a neveléstől függ. Hangsúlyozni kell, hogy a jog nem lehet erkölcsellenes; nem jog az, ami nem igazságos. Fontos bioetikai alapelv, hogy nem minden etikus, ami technikailag lehetséges, mivel nem minden beavatkozás válik javára az embernek;¹⁴ továbbá: a jót nem szabad a rosszon keresztül elérni, azaz a jó cél nem szentesíti a rossz eszközt. Semmilyen jónak tartott cél nem igazolhat egy olyan eszközt, amely emberi embrió elpusztításával jár. A jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt. Értelemszerűen ide tartozik az az érvelés is, hogy ahol alapvető értékről van szó – és az emberi élet ilyen – ott mindig a védelem szempontjából szigorúbb („tutorista”) álláspontot kell képviselni.¹⁵

12 Ld. Urbancsek, Murber i. m. 610. Vö. Bódis i. m. 317. Ld. még Urbancsek, Murber i. m. 613. [A szimultán terhesség: „A többes fogamzás olyan speciális előfordulási formája, melyet méhen belüli és vele egy időben fennálló méhen kívüli terhesség együttese képez. 1:30 000-nél kisebb valószínűséggel előfordulhat spontán ciklusban is, azonban asszisztált reprodukciós kezelést (IVF-ET kezelést) követően előfordulására 1–3%-ban kell számítanunk.”].

13 Ld. Bódis 318. Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások egyéb veszélyeihez, káros következményeihez (pl. adnextorsio, fejlődési rendellenességek, kromoszóma-aberrációk) ld. pl. Bódis i. m. 319-321.; Urbancsek, Murber i. m. 614-615.

14 Ld. MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 121.; EDC 44.

15 Ld. pl. Róm 3,8; Boldog VI. Pál pápa: Humanae vitae kezdetű enciklika a gyermekvállalásról, – „a helyes születésszabályozásról”, Róma, 1968. július 25., in Acta Apostolicae Sedis 60 (1968) 468-491., Enchiridion Vaticanum, Bologna, 1968. 1621-1661., „Amit Isten egybekötött”, Budapest, 1986. SZIT, 79-96. II. 8-9.; Szent II. János Pál pápa: Veritatis splendor kezdetű enciklika a katolikus Egyház minden püspökének az Egyház erkölcsstanának néhány alapvető kérdéséről, 1993. augusztus 6., in Acta Apostolicae Sedis 85 (1993) 1133-1228., Pápai Megnyilatkozások XXIV. Budapest, 1993. SZIT (149; fordította: Diós István; a továbbiakban: VS) 78-83.; KEK 1753., 1756., 1759., 1761., 1789.; MKPK 1956. szeptember 12-én kelt körlevele; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 34., 199., 201.; Denzinger, Heinrich – Hünermann, Peter, Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai, Bányterenyé – Budapest, 2004. Örökmécs Kiadó – SZIT, (1515; fordította: Fila Béla és Jug László; összeállította: Romhányi Beatrix és Sarbak Gábor; szerk. Burger Ferenc) 815.; Boda László: A keresztény erkölcs, alapkérdései, Erkölcssteológia I., Budapest, ²1997. Szent József Kiadó (208) 57.; Böckle, Franz: A moráleteológia alapfogalmai, A keresztény lelkiismeret és nevelés (Erkölcsteológiai Könyvtár 1., Sorozatszerk. Tarjányi Zoltán), Budapest, 2004. JEL Könyvkiadó (108; fordította: Dallos Antal) 50.; Hámos Antal: Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással, Budapest, 2006. SZIT (XVIII, 474; imprimatur: Erdő Péter) 223-224., 291-293.; Varga Andor: Az erkölcsi élet alapjai (Teológiai Kiskönyvtár IV/6), Róma, 1978. (149) 91.

Megfelelően hangsúlyozni kell azt is, hogy a gyermek és a család nem teher, nem nyűg és gond, hanem a boldogság forrása és a jövő záloga.¹⁶ Az emberi méltóság nem keverendő össze az élet biológiai, vagy szociális minőségével; a méltóság az embernek, mint embernek sajátja, pusztán létebe van írva, fogantatása pillanatától kezdve. Az ember léte és létének minősége nem áll azonos etikai és jogi síkon. Nem a létminőség bizonyos kritériumok alapján meghatározott foka ad jogot a védelemhez és az élethez, hanem az emberlét maga.

A helyes szemléletformálást nagymértékben segítheti a helyes szóhasználat is, például a „terhesség” szó helyett a mai magyar állami szabályozásban – hál’ Istennek – egyre inkább előforduló „várandósság” („áldott állapot”) kifejezés alkalmazásával. A helyes nyelvezet korrekt alkalmazása is etikai és jogi követelmény, ami – a téma szempontjából – azt jelenti, hogy minden olyan „orvosi” vagy „gyógyszerészeti” beavatkozás esetében, ahol (akár a beültetés előtt, akár azt követően) embrióvesztés – fizikai értelemben vett – lehetsége áll fenn, ezt a tényt ne hallgassák el.¹⁷

A társadalmi szemlélet kedvezőbbé formálása, a nehéz helyzetben lévő szülők anyagi, erkölcsi, egészségügyi és szociális megsegítése az egész társadalom javát szolgálja, hiszen növeli a bizalmi tőkét és a szociális érzékenységet. Mindez kedvezően hat vissza a családokra, növeli a gyermekvállalási kedvet, amely a társadalom gazdasági érdeke is.¹⁸

Meggyőződésem szerint az előzőekben említett értékek segíthetnek abban, hogy egy boldog, élet- és családbarát társadalomban élhessenek utódaink (is). Ezeket az értékeket irányadónak tekintem az oktatás, a tájékoztatás, a nevelés és a szabályozás vonatkozásában is. Álláspontom szerint a jogalkotónak ebben az irányban kell komoly és hatékony, minél előbbi lépéseket megtennie; mert miként *Szent II. János Pál pápa Veritatis splendor* kezdetű enciklikájában olvasható: az emberi szabadság a tökéletességre hivatott.¹⁹

A családvédelmi, családtámogatási irányt (rendszer) – benne a gyermekvállalás segítését – tovább fejlesztendő, szükségesnek tartom javítani a férfi és a nő egyenlő méltóságát valló, azt kellően tiszteletben tartó, a férfi és a nő szabad elhatározásán alapuló házasságra, az ezen alapuló *családi életre, a gyermeknevelésre, az egészséges életmódra* és az ezekre való megfelelő *felkészítést, nevelést* (vö. pl. kommunikációs készségek, konfliktuskezelés, megbocsátási képesség, kötelességtudat, felelősségvállalás fejlesztése), a felelősségteljes, hűséges, egészséget nem károsító *természetes családtervezés* alapos, széleskörű – iskolai és egyéb (pl. civil szervezeti) – népszerűsítését, oktatását és az azokkal kapcsolatos megfelelő tanácsadás, válságkezelés (mediálás, békítés) biztosítását, valamint a „csonka családok” kiemelt segítését. Fontos hangsúlyozni, hogy a termékenység növeléséhez a családot, a gyermekvállalást, a több gyermek vállalását alapvető, létfontosságú, kiemelten megbecsülendő értéknek tekintő szemlélet jelentős erősítésére is szükség van.²⁰

16 Ld. MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 49.

17 Ld. EV 13.; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 43.

18 Ld. MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 57.

19 Ld. VS 17., 39. Az erkölcsi törvényt, amelyet Isten az embernek ad, el kell fogadnia: amikor ezt elfogadja, a saját szabadságát valóban tökéletessé teszi (uo. 35.); a szabadság az isteni törvény iránti engedelmeség által tud igaz és az ember méltóságának megfelelő maradni (uo. 42.); a szabadság nem csupán konkrét magatartások közötti választás, hanem éppen egy ilyen választáson belül az ember döntése önmagáról is, a saját életének beállítása a Jó felé vagy ellenkezőleg, az igazság felé vagy ellenkezőleg, végső soron Isten mellett vagy Isten ellen (uo. 65.); Jézus „jőjj és kövess engem” föl szólítása az emberi szabadságnak szól (uo. 66.); a megfeszített Krisztus nyilatkoztatta ki a szabadság igazi értelmét: teljes önátadásban éli meg a teljes szabadságot, és arra hívja tanítványait, hogy részesüljenek az Ő szabadságában (uo. 85.); minél inkább engedelmeskedünk a kegyelem segítségével a Szentlélek új törvényének, annál inkább növekszünk a szabadságban, amelyre meghívást kaptunk az igazság, a szeretet és az igazságosság szolgálata által (uo. 107.); ahol az Úr Lelke, ott a szabadság (uo. 117.).

20 A családi életre, az egészséges életre neveléssel, a természetes családtervezéssel kapcsolatos szakirodalomból ld. pl. Hortobágyiné Nagy Ágnes (szerk.): *Családi életre nevelés az oktatásban, Család-órákat segítő kézikönyv*, Budapest, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családpedagógiai Intézete, 2005. 443; Martos Tamás – Hortobágyiné Nagy Ágnes: *Áldás vagy átok a termékenység?* in *Házasság és család*, Szerk. Horváth-Szabó Katalin, Budapest, Új Ember Kiadó, 2008. 228-282.; Feketéné Szakos Éva: *A házasság-előkészítés mint*

Véleményem szerint elengedhetetlen a termékenységet jelentősen növelő családpolitikai intézkedések további meghozatala; a gyermekgondozási intézményrendszer, szolgáltatások (pl. bölcsődei, családi napközi, magán-gyermekfelügyeleti, óvodai ellátások) további, jelentős, rugalmas, megfelelő fejlesztése, támogatása, a gyermekvállalás, gyermekszám szerint nagyobb mértékű, kiszámítható családi adó- és járulék-, valamint lakásépítési, lakásvásárlási, lakásbérleti (otthonteremtési, lakhatási) és egyéb (pl. étkeztetési, tankönyvellátási, nyugdíj-) kedvezmények, juttatások, támogatások megfelelő („szegénységi csapdákat”, visszásságokat elkerülő, arányos, kellően differenciált) megjelenítése, további növelése (pl. várandóssági támogatások bevezetése, különösen keresőképtelenség esetére, a családtámogatási ellátások összegének jelentős emelése,²¹ a 18–35. életév közötti, első házasságukat kötők részére indokolt házasságkötési támogatások, kedvezmények, gyermekvállalás esetén – amennyiben hallgatók – indokolt pénzbeli ellátások, tandíjmentesség, ingyenes, illetve kedvezményes megfelelő kollégiumi elhelyezés, a gyermekvállalás és a tanulás összeegyeztetésének további, jelentős megkönnyítése, támogatása,²² nagyobb tanítási hozzájárulás, a felnevelt gyermekek személyi jövedelemadójának egy része a szülei nyugdíját növelhetné).²³

felnevelés, in Házasság és család, Szerk. Horváth-Szabó Katalin, Budapest, Új Ember Kiadó, 2008. 283-297.; Turgonyi Zoltán: A házasság természetjogi alapjai, in Iustum Aequum Salutare 2012/2 99-118.; Jövönk a család (2), A családok lelkigondozása (Studia Theologica Budapestinensia 11. Sorozatszerk. Erdő Péter), Budapest, Új Ember Kiadó, 1994. 151 (fordította: Domonkos György); John és Sheila Kippley: A természetes családtervezés művészete, Budapest, SZIT, 1986. 269 (fordította: Réthelyi Jenő); Evelyn Billings & Ann Westmore: A Billings-módszer, Családtervezés gyógyszerek és eszközök nélkül, 1994. (új, átdolgozott kiadás) Természetes Családtervezést Segítő Egyesület, 292 (fordította: Györgypál Zoltán); Megyeri Valéria: Születés-szabályozás a család teológiájának tükrében, A Billings-módszer ismertetése (Erkölcsteológiai Könyvtár 7. Sorozatszerk. Tarjányi Zoltán), Budapest, JEL Könyvkiadó, 2009. 160; Thomas W. Hilgers: Creighton Model, Fertility Care™ System, An Authentic Language of a Woman's Health and FertilitySM (Fertility Care™ and NaProTechnology®), 6th Edition, Omaha, Nebraska, USA, 2013, Pope Paul VI Institute Press, 83; Természetes és Biztonságos, Természetes Családtervezés, 1994. Természetes Családtervezési Tanácsadók Munkaközössége, 88 (fordította: Feketéné Szakos Éva); Természetes & biztonságos, Tankönyv és Munkafüzet, Budapest, 2015. Életünk a Család! Nonprofit Közhasznú Kft. 125 és 165 (fordította: Földesiné Csiszér Anikó).

21 Vö. a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény 11. § (1) bek.: „(1) A családi pótlék havi összege a) egygyermekes család esetén 12 200 forint, b) egy gyermeket nevelő egyedülálló esetén 13 700 forint, c) kétgyermekes család esetén gyermekenként 13 300 forint, d) két gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként 14 800 forint, e) három- vagy többgyermekes család esetén gyermekenként 16 000 forint, f) három vagy több gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként 17 000 forint, g) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család esetén, valamint a gyermekotthonban, javítóintézetben, büntetés-végrehajtási intézetben vagy szociális intézményben élő, továbbá nevelőszülőnél elhelyezett tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után 23 300 forint, h) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő egyedülálló esetén a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után 25 900 forint, i) a 7. § (2) bekezdése szerinti személy esetén – a (2) bekezdésben foglaltak kivételével – 20 300 forint, j) a gyermekotthonban, javítóintézetben, büntetés-végrehajtási intézetben vagy szociális intézményben élő, továbbá nevelőszülőnél elhelyezett, a g) és h) pontok alá nem tartozó, továbbá a Gyvt. 72. §-ának (1) bekezdése alapján ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek, a gyámhatóság által a szülői ház elhagyását engedélyező határozatban megjelölt személy, valamint a 8. § (3) bekezdése alá tartozó személy esetén 14 800 forint.”; 26. § (1)-(2) bek.: „(1) A gyermekgondozási támogatás havi összege – függetlenül a gyermekek számától – azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével, töredékhónap esetén egy naptári napra a havi összeg harmincad része jár. (2) A gyermekgondozást segítő ellátás havi összege ikergyermekek esetén azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 2 gyermek esetén 200%-ával, 3 gyermek esetén 300%-ával, 4 gyermek esetén 400%-ával, 5 gyermek esetén 500%-ával, 6 gyermek esetén 600%-ával.”; 31. §: „Az anyasági támogatás – gyermekenkénti – összege azonos a gyermek születésének időpontjában érvényes öregségi nyugdíj legkisebb összegének 225%-ával, ikergyermekek esetén 300%-ával.”

22 Vö. pl. a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet 26. § (1) bek. c) pont, (3) bek., és Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény.

23 Vö. pl. Blaskó Zsuzsa: „Hároméves kor alatt mindenképpen megsínyli?” Interjú kutatás kisgyermekes anyák körében, in Szerepváltozások, Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011. Szerk. Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Budapest, TÁRKI Zrt., 2011. 156-170.; Cseh-Szombathy László: A népesedési folyamatok alakulása Magyarországon, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál

Megjegyzem, nem tartanám helyesnek (alkotmányosnak) „gyermektelenségi adó” bevezetését, akkor sem, ha az „önhibáikon kívüliek” (pl. a meddő, a spontán vetélesen átesettek, a római katolikus papok, a szerzetesek) nem tartoznának a szabályozás „hatálya” alá, mert a gyermektelenség – és a nőtlen vagy hajadon állapot – okai rendkívül összetettek (nem csak a különböző, pl. pszichiátriai betegségek miatt), a felelősség mértékének megállapítása lehetetlen, illetve nagyon nehéz lenne, az érintettek legbelső szféráját (magánéletét) aránytalanul érintené, igazságtalan adóztatáshoz vezetne, végső soron az emberi méltóság tiszteletben tartásához való jogot, az Alaptörvény II. cikkét sértené.²⁴

Ugyanakkor szükséges a *gyermekvállalás (családi élet) és a munkavállalás* (a „dolog” természetéből következően különösen, értelemszerűen arányosan – tehát nem kizárólagosan – a női) *összeegyeztetésének további, jelentős, a gyermek érdekét megfelelően figyelembe vevő megkönnyítése, támogatása*; a gyermekvállalást elősegítő, biztonságos, anyagilag is kellően kedvező, megfelelő díjazással járó, állami támogatások melletti, rugalmas foglalkoztatási lehetőségek (vö. pl. minimálbér, részmunkaidő, távmunka, munkáltatói adó- és járulékkedvezmények²⁵) további bővítése, növelése, a családbarát, gyermekvállalást támogató, rugalmas munkaidő-beosztást biztosító munkahelyek és a felmondási védelem²⁶ jelentős növelése; a gyermekgondozás (-nevelés) – különösen az anyaság (benne a várandósság, és az

Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 518-534.; Gábos András, Tóth István György: A gyermekvállalás támogatásának gazdasági motívumai és hatásai, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 98-138.; Jobbágyi Gábor: Magyarország demográfiai helyzetének megváltoztatásáról, in (L)ex Cathedra et Praxis, Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából, Szerk. Csehi Zoltán – Koltay András – Landi Balázs – Pogácsás Anett, Budapest, PPKE JÁK, 2014. 384-386. (383-387.); Kamarás Ferenc: A termékenység alakulása és befolyásoló tényezői, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 13-41.; Klicsu László: Családi adópolitika az új alaptörvény fényében, in Iustum Aequum Salutare 2012/2. 71-75.; Makay Zsuzsanna: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás, in Demográfiai portré 2015, Jelentés a magyar népesség helyzetéről, Szerk. Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2015. 57-74.; Németh Mária: Népesedéspolitika Németországban a háborútól napjainkig, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 507-517.; Pongrácz Tiborné: Családpolitika – tények és vélemények, in Család és népesség – itthon és Európában, Szerk. Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI – Századvég Kiadó, 2003. 148-161.; Pongrácz Tiborné: Családpolitika – tények és vélemények, in Népesség – értékek – vélemények, Szerk. Pongrácz Tiborné – Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2002. (KSH NKI Kutatási Jelentései 73.) 13-24.; Reszkető Petra – Scharle Ágota – Várad Balázs: A kisgyermek napközbeni ellátásának bővítése: célok, eszköztár és várható társadalmi hatások, in Szerepváltozások, Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011. Szerk. Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Budapest, TÁRKI Zrt., 2011. 171-191.; Schanda Balázs: A jog lehetőségei a család védelmére, in Iustum Aequum Salutare 2012/2. 78-80. (77-88.); S. Molnár Edit: Családi értékek – családpolitika, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 70-97.; Stefán-Makay Zsuzsanna: A franciaországi családpolitika és a magas termékenység összefüggése, in Demográfia (2009/4) 318-335., 339-343. (313-348.); Tárkányi Ákos: A magyar család- és népesedéspolitika európai összehasonlításban, in Család és népesség – itthon és Európában, Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI – Századvég Kiadó, 2003. 115-147.; Tárkányi Ákos: Népesedéspolitika Nyugat- és Észak-Európában, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 482-506.; a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2015. év december 31-ig tartó cselekvési tervéről szóló 1847/2014. (XII. 30.) Korm. határozat melléklete 2.4.: „Ösztönözni kell a fiatalok családalapítását, gyermekvállalási kedvét a családok otthonteremtési kedvezményeinek kiterjesztésével, első házasság kedvezményeinek bevezetésével.”; az Otthonteremtési Program kiterjesztésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 455/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet; a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (pl. 1. számú melléklet).

24 Vö. pl. Alaptörvény I. cikk (1)-(3) bek., VI. cikk (1) bek., VII. cikk (1) bek., XXX. cikk (1)-(2) bek.

25 Vö. pl. a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról szóló 2004. évi CXXIII. törvény 8/B. § (1)-(7) bek.

26 Vö. a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 65. § (3) bek., és a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 90. § (1) bek.

abból következő többlet) – megfelelő, jelentősebb elismerése, támogatása (pl. további, rugalmas fizetett és egyéb többlet-szabadsággal, anyagi juttatásokkal, munkaidő-kedvezményekkel, valamint a nyugdíjszabályozásban).²⁷

ROJKOVICH BERNADETTE

IGEN, MEGKERESZTELNI, ELTEMETNI ÉS ELNEVEZNI

2016. október 17-én a Nőkért Egyesület elnöke tollából „Megkeresztelni, eltemetni, elnevezni” címmel jelent meg írás, amelyben a szerző az abortusz-„törvény” szigorítása ellen szólal meg, a „reprodukciós jogaikért” tüntető nők „mellett” próbál meg kiállni. A cikk alcíme: „Az abortuszról többnyire férfi politikusok vitáznak”, ezért kötelességemnek éreztem nőként megfogalmazni a véleményemet, és amellet érvelni, miért megrázó egy nőnek a magzata elvesztése, és igen, számára fontos megkeresztelni, eltemetni és elnevezni. Az említett írással ellentétben kerülöm a más nézeteket vallókra tett sértő, alaptalan megjegyzéseket, amelyek közül csak néhányat idézek: „[...] iszonytató és antihumánus a kereszténység részéről a keresztséget biztosítani a halott magzatnak, a magzat nem ember, a hatalom igényei szerint szelektált (azaz fehér, középosztálybeli) női testekből akár kényszerrel és halálos áldozatok árán is kisajtolja a reprodukív kapacitásuk maximumát [...]”. Nem vitatva, mindenkinek joga van a véleménynyilvánításra, de annak is vannak határai.

A legtöbb nő számára a legszebb hivatás anyának lenni. Egy új élet keletkezésének csodáját átélni felülmúl minden egyéb nehézséget. Mert tagadhatatlan, hogy egy állapotos anyának sok nehézséggel kell szembe néznie. Az első és legfontosabb, hogy a párja mellette

27 A gyermekvállalás (családi élet) és a munkavállalás összeegyeztetésének témájához (nemzetközi összehasonlítással) ld. pl. Blaskó Zsuzsa: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás, in Demográfiai portré 2009. Jelentés a magyar népesség helyzetéről, Szerk. Monostori Judit, Óri Péter, S. Molnár Judit, Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2009. 41-51.; Dobossy Imre, Pongrácz Tiborné, S. Molnár Edit: Család és munka – értékek és aggodalmak a rendszerváltozás után, Budapest, KSH NKI, 2000. (KSH NKI Kutatási Jelentései 62.) 104; Frey Mária: A nők keresőtevékenysége és a gyermekvállalás összefüggései, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 139-171; Frey Mária: A munkahelyi és családi-háztartási kötelezettségek összehangolása, mint a munkahelyteremtés pótlólagos forrása, in Népesedés és népességpolitika, Tanulmányok, Szerk. Cseh-Szombathy László, Tóth Pál Péter, Budapest, Századvég Kiadó, 2001. 172-191.; Makay Zsuzsanna: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás, in Demográfiai portré 2015, Jelentés a magyar népesség helyzetéről, Szerk. Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2015. 57-74.; Stefán-Makay i. m. 318-335., 339-343. (313-348.); Makay Zsuzsanna – Blaskó Zsuzsa: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás, in Demográfiai portré 2012. Jelentés a magyar népesség helyzetéről, Szerk. Óri Péter, Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2012. 45-56.; Németh Petra–Vidovics-Dancs Ágnes: A gyermekvállalás és a munka összeegyeztethetősége egy rugalmasabb támogatási és szabadságolási rendszer tükrében, in Esély (2012/5) 3-31.; Pongrácz Tiborné: A család és a munka szerepe a nők életében in Népesedés – értékek – vélemények, Szerk. Pongrácz Tiborné – Spéder Zsolt, Budapest, KSH NKI, 2002. (KSH NKI Kutatási Jelentései 73.) 125-139.; Pongrácz Tiborné: A család és a munka szerepe a nők életében, in Szerepváltozások, Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2001. Szerk. Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Tóth István György, Budapest, TÁRKI, 2002. 30-45.; Spéder Zsolt: Gyermekvállalás megváltozott munkaerő-piaci körülmények között, in Szerepváltozások, Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2001. Szerk. Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Tóth István György, Budapest, TÁRKI, 2002. 46-64. Vö. a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2015. év december 31-ig tartó cselekvési tervéről szóló 1847/2014. (XII. 30.) Korm. határozat melléklete 2.5.: „Javítani kell a munka és család összeegyeztethetőségét a részmunkaidőben foglalkoztatott kisgyermekes munkavállalók utáni kedvezmények kiterjesztésével.”

áll-e, és valóban ő is akarja-e és vállalja-e az új kis jövevényt. Ha az anya mellett áll a párja és támogatja, akkor minden más nehézség leküzdhető. A család támogatása mellett szükséges a társadalom részéről is a segítségnyújtás. Vajon az anyagi lehetőségek, lakás, megélhetés biztosított-e a család számára? A munkahelyen hogyan fogadják, hogy az asszony ki fog esni a munkából, megszakad-e a szakmai karrierje? Ha a nő magára marad, még sokkal nehezebb a helyzete, és ebben a kétségbeesett, beszűkült tudatállapotú „krízishelyzetben” kell döntést hoznia a gyermeke élete és a saját jövője felől, amely élete legfontosabb döntése. Ekkor szorul a legnagyobb segítségre és támogatásra környezete, és az állam részéről is.

A fejlődő magzat emberi személy. Egy társadalom fejlettségét az mutatja meg leginkább, hogyan tud gondoskodni a gyengékről, elesettekről, akik önmaguk megvédésére képtelenek. A magzat önmagát megvédeni nem tudja, ezért élethez való jogát törvény biztosítja. Eszerint a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel, amely a gyermeket váró nőkről történő fokozott gondoskodással valósítható meg. A magzat élethez való joga erősebb védelmet érdemel, mint az anya önrendelkezési joga. Abortuszhoz való jog és reprodukív jog nem létezik. A „terhességmegszakítás” nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint az 1956 óta eltelt hat évtized során majdnem hatmillió művi abortuszt végeztek hazánkban. Magyarországon az ezer élve születésre jutó abortuszok száma európai összehasonlításban is kiugróan magas. A „súlyos válsághelyzetben” lévő anya segítséget kaphat a védőnői szolgálaton keresztül, emellett civil- és egyházi szervezetek nyújtanak kézzel fogható segítséget, hogy az anya ne maradjon egyedül, félelmeit megoszthassa, megvitathassa valakivel, és minden szükséges információt megkapjon, hogy annak birtokában dönthessen. Ilyen civil szervezet például a Kiáltás az Életért Egyesület, amely működteti a Válságterhességi Tanácsadó Központot azzal a céllal, hogy a művi abortusz elkerülhető legyen. Sok anya megható történetét ismerem, akik magzatuk élete mellett döntöttek, és elmondásuk szerint ez volt életük legnagyobb döntése.

Sokan nincsenek tisztában a művi abortusz testi és lelki veszélyeivel, rövid és hosszú távú hatásaival. A nőnek az abortusz után lehet, hogy többé nem lehet gyermeke. M. Simon würtzburgi pszichológus szerint a nők 80 százaléka szorongással, depresszióval küzd, kétszeresére nő az öngyilkosságok és pszichiátriai betegségek száma. „Ne félj, nem ítélek el!”, az abortuszon átesettek lelki gyakorlatának fő mondanivalója Szent II. János Pál pápa Evangelium vitae kezdetű enciklikájában olvasható: „Valóban, ami történt, mélységesen igazságtalan dolog volt, és marad. De ne bátortalanodjatok el, és ne hagyjatok föl a reménnyel!”

A 31 éves indiai származású Savita Halappanavar 17 hetes „terhes” volt, amikor a katolikus Írországban hátfájás miatt kórházba került. Magzata szívhangja ekkor még normális volt, egy héttel később a magzat elhalása miatt Halappanavar vérmérgezésben elhunyt. A fiatal nő halála szörnyű tragédia, a Katolikus Egyház sohasem tanította, hogy a méhben lévő magzat életét kell előnyben részesíteni az anyáéval szemben.

Egy magzat elvesztése nagy trauma. Még nagyobb lehet, ha a család nem kap lehetőséget a méltó búcsúra. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa a hátrányos megkülönböztetés alkotmányi tilalmának sérelmét látta abban, ha a halott magzatot nem

^{T*} a „duplex effectus” elve, illetve a „kisebbik rossz” elve értelmében (főszerk.)

engedik méltó módon eltemettetni.* Igen, szükséges „megkeresztelni”, eltemetni és elnevezni a halott magzatokat.

^{T**} Főszerkesztői megjegyzés: ld. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB 4291/2010. számú ügyben (2010. november 26.), megállapítási rész II. második bekezdés; e Jelentés a kegyeleti jogot a meghalt magzat vonatkozásában (is) említi; ld. uo. és összefoglalási rész ötödik bekezdés; az állampolgári jogok országgyűlési biztosa megállapította, hogy: „a hátrányos megkülönböztetés alkotmányi tilalmába ütközik az az intézményi gyakorlat, amely vetelés esetén nem teszi lehetővé a halott magzat kiadását a hozzátartozók számára a méltó módon való eltemettetés érdekében.” „[...] az elbúcsúzás – mint erkölcsi szabályként megszilárdult gyakorlat – lehetősége, minden szülőt, hozzátartozót megillet függetlenül attól, hogy az elvesztett magzat milyen idős, vagy milyen méretű. Ezzel összefüggésben a vetelés esetén az elhalt terhesség maradványainak egészségügyi hulladékként történő megsemmisítése teljes mértékben elfogadhatatlan és jogellenes gyakorlat.” – ld. uo. összefoglalási rész harmadik és negyedik bekezdés.

HÁMORI ANTAL

**A HITTANI KONGREGÁCIÓ DIGNITAS PERSONAE KEZDETŰ
BIOETIKAI ÚTMUTATÁSA**

Bevezetés

Az emberi élet és méltóság védelme alapvető feladatunk. Különösen fontos a legártatlanabb, legvédtelenebb, legkiszolgáltatottabb emberek oltalmazása. Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában az emberi embriót, magzatot olyan ártatlan embernek nevezi, hogy „ennél ártatlanabbat el sem lehet képzelni”; „Gyenge, annyira tehetetlen, hogy még egy újszülött sírásának és nyöszörgésének védekező jeleitől is meg van fosztva. Teljesen rá van bízva annak gondoskodására és oltalmára, aki méhében hordozza.”⁰

Az Egyház tanítja, hogy minden emberi lény a fogantatás pillanatától a természetes halálig a személy méltóságával rendelkezik. Ez az elismerés egy nagy „igen”-t fejez ki az emberi életre, aminek az orvostudományi kutatások körében is meg kell lennie. E tekintetben igen jelentős a Hittani Kongregációnak a *Donum vitae* című instrukciója,⁰ s a kihirdetésének huszadik évében megjelent *Dignitas personae* című útmutatása.⁰ Az új dokumentum megalkotását főként az emberi embriókkal és őssejtekkel kapcsolatos orvostudományi kutatás területén felmerült további kérdések megválaszolásának szükségessége kívánta meg.⁰

Az Egyház reménnyel tekint a tudományos kutatásra; akkor is, amikor a *Dignitas personae* tanításával a hívőkhöz és mindazokhoz fordul, akik az igazságot keresik.⁰ E hiteles tanítóhivatali megnyilatkozásnak az első részében a téma alapvető jelentőségű antropológiai, teológiai és etikai aspektusai, a második részében az emberi utódnemzésre vonatkozó új problémák, a harmadik részében pedig az emberi embrió, illetve génállomány manipulálását illetően keletkezett tételek kerültek bemutatásra. Az alábbiakban, az olasz szöveget alapul véve, ezek összefoglaló ismertetésére szorítkozom.⁰

I. Antropológiai, teológiai és etikai aspektusok

Az emberi lény a létezése első szakaszaiban sem tekinthető pusztán a sejtjei összességének. Az embrió saját genetikai identitással bír, folyamatosan fejlődik, létének első pillanatától az a feltétlen tisztelet illeti meg, amellyel az ember testi és lelki egységének erkölcsileg tartozunk. Az embert fogantatásának pillanatától személyként, annak méltóságával kell tisztelni, elismerve személyi jogait, mindenekelőtt az élethez való sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogát.⁰ Ennek a természetes erkölcsi törvénnyel egyező megerősítésnek minden jogrendszer alapjának kell lennie.⁰

A teremtő Isten a házasságot azért alapította, hogy az emberek között megvalósítsa szeretetének tervét. Az emberi élet a férfi és a nő – Istennel együttműködő – kölcsönös,

⁰ *Acta Apostolicae Sedis* (AAS) 87 (1995), p. 401-522 (EV), n. 58.

⁰ AAS 80 (1988), p. 70-102 (DV).

⁰ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica*, Libreria Editrice Vaticana, Roma, 2008, p. 56 (DP).

⁰ DP, n. 1, 11.

⁰ DP, n. 3.

⁰ A lábjegyzetek további hivatkozásokat is tartalmaznak.

⁰ DP, n. 4, 10; cf. DV, Introduzione, 3, I, 1, III; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Dichiarazione sull'aborto procurato*, in AAS 66 (1974), p. 730-747, n. 12-13.

⁰ DP, n. 5; DV, III.

személyes szerelméből ered.⁰ Az ember meg van hívva arra, hogy osztozzon az élő Isten szentháromságos szeretetében.⁰ „Isten, aki a szeretet és az élet, a férfinak és a nőnek hivatást adott arra, hogy különlegesen részesüljenek az ő személyes közösségének titkában, valamint teremtői és atyai művében.”⁰ Az emberi élet mindig jó, mivel „Isten megnyilvánulása a világban, az ő jelenlétének jele, az ő dicsőségének nyoma”⁰.

A házasság „a férfi és a nő egymást kiegészítő természetében gyökerezik, és a házastársak azon elhatározásából táplálkozik, amely szerint közös életet élnek, azaz megosztják mindazt, amijük van és amik: így tehát ez a közösség egy mélységesen emberi igény gyümölcse és jele. Isten pedig az Úr Krisztusban elfogadja ezt az emberi igényt, megerősíti, megtisztítja és felemeli, szentségi házassággá tökéletesíti: a szentségi házasságkötésre kiárasztott Szentlélek a keresztény házastársaknak egy új közösség, a szeretet ajándékát adja, amely eleven és valóságos képe annak a nagyszerű egyesülésnek, amely az Egyházat az Úr Jézus oszthatatlan, misztikus Testévé teszi”⁰.

II. Az emberi utódnemzésre vonatkozó új problémák

Az instrukció ezen része a természetlenség orvoslásának határaitól, az úgynevezett „mesterséges megtermékenyítés”-i technikák elfogadhatatlanságának okairól szól. Az orvosi technikák alkalmazása során is tiszteletben kell tartani: minden emberi lény élethez és méltósághoz, testi-lelki épséghez, egészséghez való jogát, a fogantatás pillanatától a természetes halálig; a házastársi méltóságot, hűséget, a házasság egységét, hogy a házastársak csak egymás által váljanak apává és anyává; a gyermek ama jogát, hogy házasságban és házasság által (a házaspár sajátos és kizárólagos aktusával) foganjon és szülessen a világra; az élet továbbadását nem szabad elválasztani a házastársi aktustól, az emberi lényt nem szabad „laboratóriumi termék” szintjére süllyeszteni (a gyermek nem akarható úgy, mint valami tárgy). A nemzésre irányuló orvosi technikák annyiban utasítandók el, amennyiben ezeket az értékeket, normákat sértik, illetve veszélyeztetik; vagyis nem azért, mert mesterségesek. Azok az eszközök, beavatkozások megengedettek, amelyek nem helyettesítik a házastársi aktust, hanem megkönnyítik azt, segítik annak természetes célját elérni.⁰

„Az orvos a személyek és az emberi szaporodás szolgálatában áll: nincsen teljhatalma rendelkezni felette vagy dönteni róla. Az orvosi beavatkozás ebben a tekintetben akkor tiszteli a személyek méltóságát, amikor a házastársi aktus támogatását célozza, amennyiben annak beteljesülését megkönnyíti, vagy céljának elérésében segíti, miután az rendes módon beteljesült.”⁰

Az útmutatás a megengedett orvosi eszközök, beavatkozások (pl. hormonális gyógyítás, ivarvezeték elzáródásának helyreállítása) mértéktelen megfontolása mellett a megfelelő örökbefogadási eljárás és a meddőség megelőzésének támogatására is kitér.⁰

1. Az *in vitro* megtermékenyítés

⁰ DP, n. 6; cf. DV Introd., 5, II, A, 1, B, 4, 6, 8; CONC. ECUM. VAT. II, *Cost. past. sulla Chiesa nel mondo contemporaneo Gaudium et Spes*, in AAS 58 (1966), p. 1025-1115 (GS), nn. 24, 50-51; PAOLO VI, *Lett. enc. Humanae vitae*, in AAS 60 (1968), p. 468-491, n. 12; GIOVANNI PAOLO II, *Esort. ap. post-sinodale Familiaris consortio*, in AAS 74 (1982), p. 81-191 (FC), n. 14; *Codex Iuris Canonici* (1983, CIC), can. 1055, § 1, can. 1057, § 2, can. 1061, § 1.

⁰ DP, n. 8.

⁰ DP, n. 9; DV, Introd., 3; FC, n. 11; cf. GS, n. 50.

⁰ EV, n. 34.

⁰ DP, n. 8; cf. DV, II, B, 5.

⁰ FC, n. 19.

⁰ DP, n. 9.

⁰ DP, n. 12-13; cf. DV, Introd., 3 („Questi interventi non sono da rifiutare in quanto artificiali.”), 4-5, I, 1, 5-6, II, A, 1-3, B, 4-7, III; GS, n. 51; FC, n. 11; CIC, can. 1056, can. 1134.

⁰ DP, n. 12; DV, II, B, 6-7.

⁰ DP, n. 13; cf. DV, II, B, 8; FC, n. 14.

Miként már a *Donum vitae* instrukcióban is kiemelésre került, az in vitro megtermékenyítés emberi lények szándékos megölésével jár (olykor a lefagyasztás közben jöttével); az embriókat egyszerű sejthalmazoknak, eszközöknek tekintik.⁰ A „beültetést” követő „embriócsökkentés” is szándékos abortusznak minősül, ami mint az ártatlan emberi lény előre megfontolt és közvetlen megölése, mindig súlyos erkölcsi rendetlenséget (bűnt) képez.⁰ Ezekben az esetekben nincsen szó a kisebbik rossz vagy a duplex effectus elvének alkalmazhatóságáról. Sohasem megengedett ugyanis egy olyan magatartás, ami lényegileg (bensőleg) tilos.⁰

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* enciklika 14. pontjában felhívta a figyelmet arra, hogy „a mesterséges megtermékenyítés különféle technikái, amelyek látszólag az élet szolgálatában állnak, és amelyeket nem kevésszer ezzel a szándékkal végeznek, valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak.”⁰

Az in vitro megtermékenyítés esetében az élet továbbadását elválasztják a házastársi aktustól (annak minden, említett következményével, ami önmagában rossz, megengedhetetlen); a heterológ formánál a házastársi hűséget, a házasság egységét és a gyermek hivatkozott jogait is megsértik.⁰

Az Egyház elismeri a gyermek utáni természetes vágy legitimitását, és megérti a terméketlenség problémáitól szenvedő házastársakat. Ezt a vágyat azonban nem szabad az emberi méltóság elé helyezni (vö. pl. embriók megölése, tárgyként tekintése).⁰ A jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt (vö. Róm 3,8).⁰

XVI. Benedek pápa hangsúlyozza, hogy Isten szeretete nem tesz különbséget a még meg nem született és a megszületett kisgyermek, vagy a fiatal felnőtt, illetve az idős ember között, mert mindegyiküket saját képmása és hasonlósága lenyomatának látja.⁰

A hiteles tanítóhivatali megnyilatkozások szerint: annak ellenére, hogy a mesterséges megtermékenyítési technikák elfogadhatatlanok, minden gyermeket az isteni jóság ajándékának kell tekinteni, és szeretettel kell felnevelni.⁰

2. Az Intra Cytoplasmic Sperm Injection (ICSI)

Miként az in vitro megtermékenyítés, az ICSI is lényegileg tilos technika, mert teljesen szétválasztja a termékenységet és a házastársi aktust: „a házastársak testén kívül történik egy harmadik személy cselekedete által, akinek szakértelme és technikai teljesítménye meghatározza a beavatkozás eredményét; rábízta az embrió életét és identitását az orvosok és a biológusok hatalmára, és a technika uralmát rendeli az emberi személy eredete és rendeltetése fölé. Az alárendeltség ilyen formája ellene mond annak a méltóságnak és egyenlőségnek, amelynek közösnek kell lennie a szülők és gyermekek között.”⁰ A gyermekek foganása ebben az esetben sem a házastársi egyesülés specifikus aktusának kifejezője és gyümölcse.⁰

⁰ DP, n. 14-15; DV, I, 5, II.

⁰ DP, n. 21; cf. GS, n. 51; EV, n. 62.

⁰ DP, n. 21.

⁰ DP, n. 15.

⁰ DP, n. 16; DV, II, B, 5. A *Donum vitae* instrukcióban is fel lett hívva a figyelem arra, hogy a személyes kapcsolatok ilyen változása a család belsejében a társadalomra is káros hatással van (II, A, 2).

⁰ DP, n. 16; DV, II, A, 2, B, 5, 8.

⁰ DP, n. 21.

⁰ DP, n. 16; AAS 98 (2006), p. 264.

⁰ DV, II, B, 5.

⁰ DP, n. 17; DV, II, B, 5 (cf. 6-7).

⁰ DP, n. 17; cf. DV, II, A, 1, B, 4-5.

3. Az embrió és az ivarsejtek lefagyasztása

Az embrió lefagyasztása összeegyeztethetetlen az emberi lénynek járó tisztelettel: különösen azért, mert feltételezi az in vitro megtermékenyítést, a halál vagy sérülés súlyos veszélyét.⁰ Az embriók túlnyomó többsége így „árván” marad,⁰ és halálra ítéltetik, ami súlyos igazságtalanság.⁰

Szintén elfogadhatatlan az embriók kutatási, gyógyászati „felhasználása”, mert azzal úgy bánnak velük, mint egyszerű „biológiai anyaggal”, s eltűrik a halálukat.⁰

A mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatban említett okok miatt az ivarsejtek lefagyasztása is elfogadhatatlan.⁰

4. A preimplantációs diagnosztika

A preimplantációs diagnosztika a mesterséges megtermékenyítési technikákkal kapcsolatos: az in vitro létrejött embriók méhbe történő áthelyezése előtti genetikai diagnózisáról van szó, sokszor „minőségi” kiválasztási céllal, ami abortusszal jár (vö. pl. genetikai indikáció). Egy olyan fajnesesítő mentalitás jelenik meg, „ami elfogadja a szelektív abortuszt, azért, hogy megakadályozzák különféle típusú rendellenességekben szenvedő gyermekek megszületését”; ez „nagyon szégyenteljes, mert az emberi élet értékét csak a normalitás és a fizikai egészség adatai szerint akarják mérni, így utat nyitva a csecsemőgyilkosság és az »eutanázia« »törvényesítésének« is”⁰.⁰ Az emberi embrióval úgy bánnak, mint egyszerű „laboratóriumi anyaggal”: súlyosan igazságtalan, az emberi méltóságot sértő, jogilag elfogadhatatlan diszkrimináció történik.⁰

A Hittani Kongregáció arra is rávilágít, hogy a méltóság egyformán hozzátartozik minden egyes emberi lényhez, és nem függ a szülői szándéktól, a társadalmi helyzettől, a műveltségtől, a fizikai fejlettség állapotától.⁰

5. Az abortusz új formái

Az embrió beágyazódását gátló, illetve megszüntető eszközök (pl. spirál, tableta) alkalmazása is – fogamzás esetén – abortív hatással bír, amelyre az elkövetők szándéka általában kiterjed.⁰

Ha kétséget kizáróan bizonyított (vö. in dubio pro reo elve⁰) az abortusz bűncselekményének megvalósítása, – a konjunktív feltételek fennállása esetén⁰ – az elkövetők a kánoni jog szerint büntetendők.⁰

A Pápai Kódexmagyarázó Bizottság hiteles törvénytárgyarázata értelmében magzatelhajtás alatt, amelyről a hatályos Codex Iuris Canonici 1398. kánonjában van szó, a magzat bármilyen módon és bármilyen időben, a fogantatás pillanatától (pl. in vitro) történő szándékos megölése értendő.⁰

⁰ DP, n. 18; DV, I, 6.

⁰ DP, n. 18.

⁰ DP, n. 19.

⁰ DP, n. 19; cf. n. 34-35; DV, I, 5, II, A, 1-3.

⁰ DP, n. 20.

⁰ EV, n. 63.

⁰ DP, n. 22.

⁰ DP, n. 22.

⁰ DP, n. 22. Ad prenatalis diagnosztika: DV, I, 2.

⁰ DP, n. 23; cf. EV, n. 58.

⁰ CIC, can. 1608, § 4, can. 1728, § 1.

⁰ CIC, can. 1, cann. 1321-1324; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (CCEO)*, can. 1, cann. 1413-1415.

⁰ DP, n. 23; CIC, can. 1398 (cf. can. 1328, § 1-2, can. 1397), cf. can. 1329, § 1-2; CCEO, can. 1450, § 2 (cf. can. 1418, § 1-3, can. 1450, § 1), cf. can. 1417.

⁰ DP, n. 23; AAS 80 (1988), p. 1818 (ide nem értve a duplex effectus elve alkalmazásának eseti körét).

III. Az emberi embrió és génállomány manipulációja (a génterápia, a klónozás és az őssejt-kutatás területén felmerült problémák⁰)

A génterápiával kapcsolatban is ki kell emelni, hogy az embriót nem szabad egyszerű sejt-halmaznak, eszköznek tekinteni: tilos az a technika, amely által sérül méltósága (vö. pl. in vitro megtermékenyítés). A csírasejt-vonalat érintő génterápia amiatt sem fogadható el, mert a meglévő módszerek még nem ellenőrizhetők megfelelően, és az embrióra nézve aránytalanul nagy veszéllyel járnak (vö. genetikai manipuláció).⁰

Az emberi klónozás súlyosan sérti az emberi méltóságot (lényegileg tilos); az említett okokon túl: beláthatatlan káros következményekkel jár, például egészségügyi, pszichológiai, társadalmi szempontból (vö. pl. családi kapcsolatok, genetikai örökség felborulása).⁰

Az őssejtekkel kapcsolatos kutatás vonatkozásában hangsúlyozandó, hogy az embrióból történő őssejt-vétel elkerülhetetlenül az embrió halálát eredményezi; ezért súlyosan tilos cselekménynek minősül (vö. II. 5.). Az is megemlítendő, hogy az „embrionális” őssejtek terápiás alkalmazása komoly tumor-képződési veszéllyel jár.⁰

A hibrid klónozás további rosszasága: az ember saját azonosságának felforgatásában és az egyéb járulékos egészségügyi kockázatokban áll.⁰

A tiltott eredetű „biológiai anyag” felhasználásának minősítéséhez emlékeztetni kell arra, hogy: az embriót kísérlet tárgyául „használni” bűncselekmény méltósága és élete ellen;⁰ holttestét, akár abortuszról származik, akár nem, úgy kell tisztelni, mint más emberi holttestet.⁰ Az ilyen „biológiai anyag” szóban forgó felhasználása tilos, mert az mintegy „elfogadottá teszi”, növeli az említett igazságtalanságokat (pl. az embriók sorozatos megölését).⁰ A bűnben nem szabad együttműködni; az igazságtalan állami szabályozásnak is ellen kell állni: az életet védeni kell!⁰

Befejezés

Összefoglalóan: minden magatartás tilos, ami sérti az emberi méltóságot; különösen elítélendő az ártatlan emberi lény életének szándékos és közvetlen kioltása; az emberi életet a fogantatás pillanatától a természetes végéig védeni kell. Mindez az orvostudományi kutatások területén is igaz. Az emberi embriónak alanyi joga van az élethez és méltósághoz. Az Egyház kötelességének tartja szólni azokért, akiknek nincsen hangja. A *Dignitas personae* tanításával is ezt teszi – előmozdítandó az élet új kultúráját, amelyben az emberek az emberi életet az instrukcióban kifejtettek szerint tisztelik és szeretik, meghívva erre minden jóakarátú személyt (olyan értékekről van szó, amelyek a természetes ész fényével befogadhatók); mert Isten mindig felajánlja a szükséges kegyelmet ahhoz, hogy megtartsuk parancsait, és minden emberi lényben, főképp a legkisebbekben, magával Krisztussal találkozunk (vö. Mt 25,40).⁰

⁰ DP, n. 24.

⁰ DP, nn. 25-27; cf. DV, I, 3, 5.

⁰ DP, nn. 28-30; cf. DV, I, 6.

⁰ DP, n. 31-32; cf. n. 34-35; EV, n. 62-63.

⁰ DP, n. 33; cf. DV, I, 6.

⁰ DP, n. 34; EV, n. 62-63; cf. DV, I, 4.

⁰ DP, n. 35; DV, I, 4.

⁰ DP, n. 35; cf. EV, n. 73.

⁰ DP, n. 35; EV, n. 89; DV, III.

⁰ DP, n. 36-37; cf. DV, Introd., 1, III, Conclusionem.

AZ ÉLETVÉDŐ FÓRUM ÁLLÁSFOGLALÁS AZ EMBERI REPRODUKCIÓRA IRÁNYULÓ KÜLÖNLEGES ELJÁRÁSOKRÓL (2006. március 25.)

Az Életvédő Fórum az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokról – a házasság egysége, a házastársak hűsége és méltósága, a szülői hivatás és a gyermeknek házasságban és házasság által történő foganáshoz és születéshez való joga iránt érzett felelősségnél fogva – a következő állásfoglalást alkotja:

A heterológ in vitro fertilizáció ellentmond a házasság egységének, a házastársak hűségének és méltóságának, a szülői hivatásnak, és a gyermek jogának, hogy házasságban és házasság által fogadjon és szülessen a világra. Egy harmadik személy ivarsejtjeinek felhasználása abból a célból, hogy sperma vagy petesejt álljon rendelkezésre, törést jelent a házastársak kölcsönös elkötelezettségében, és súlyos megsértése a házasság egyik lényeges tulajdonságának, az egységnek. Az ilyen technikák nem veszik tekintetbe a házastársaknak az apaságra és anyaságra szóló közös és együttes hivatását, hogy csak egymás által legyenek apává és anyává, és olyan törést hoznak létre, amely szétválasztja a genetikus szülőséget, kihordási szülőséget és a felnevelés felelősségét, amely a családból kiindulva károsan visszahat a társadalomra is. A házastársak kizárólagos joga és kötelessége, hogy kizárólag a másik által váljanak apává és anyává.

Morálisan és jogilag is megengedhetetlen egy házasságban élő nő megtermékenyítése a férjétől különböző férfitől származó spermával; ugyanígy elfogadhatatlan egy másik, a feleségtől különböző nő megtermékenyítése a férj ondójával. Egy házasságon kívül élő nő megtermékenyítése, legyen akár hajadon, akár özvegy, erkölcsileg és jogilag szintén nem igazolható, bárki is legyen a donor.

Erkölcsei és jogi szempontból a homológ in vitro megtermékenyítés is elfogadhatatlan. Ez önmagában megengedhetetlen, ellentmondásban van a szaporodás méltóságával és a házastársi egyesüléssel, akkor is, ha az emberi embrió halálának elkerülésére mindent megtesznek. Az in vitro fertilizáció esetén ugyanis a fogantatás nem házassági aktus eredménye, nem a házastársak közötti szerelem specifikus aktusának gyümölcse, hanem technikák által jön létre, melyek meghatározzák feltételeit és megszabják az eredményt. Ez nincs összhangban az emberi utódnemzésre jellemző „ajándékozás” logikájával; tárgyakra és eredményekre jellemző „produkciónak” és „uralomnak” felel meg. Ebben az esetben a gyermek nem úgy fogadjon a világra, mint a szeretet „ajándéka”, hanem mint laboratóriumi „termék”; élete és identitása rá van bízva az orvosok és a biológusok hatalmára; eredete és rendeltetése fölül a technika uralmát vezetik be. Az életet sem úgy tekintik már, mint Isten ragyogó ajándékát, az ember felelősségére és szerető őrzésére, tiszteletére bízott szent valóságot. Az élet egyszerűen „dologgá” válik, melyet kizárólagos, szabadon uralható és manipulálható tulajdonnak tekintenek.

A homológ mesterséges ondóbevitel a házasságban sem megengedett; a technikai segítség a házastársi aktust nem helyettesíti, hanem csak megkönnyítheti azt, és segíthet annak természetes célját elérni.

Az utódnemzés terén minden orvosi eszköznek és beavatkozásnak az kell, hogy legyen a funkciója, hogy segítse – és sohasem az, hogy helyettesítse – a házastársi szerelem aktusát. Az orvos az emberek és az emberi szaporodás szolgálatában áll: nincsen hatalma rendelkezni fölülte vagy dönteni róla. Az orvosi beavatkozás akkor tiszteli az emberi méltóságot, ha a házastársi aktus támogatását célozza. Ha az orvosi beavatkozás a házastársi aktust helyettesíti, akkor nem áll a házastársi egyesülés szolgálatában, ahogy az rendjén lenne, hanem kisajátítja magának a szaporodást, és így ellentmond a házastársak és a még meg nem született gyermek méltóságának és elidegeníthetetlen jogainak.

A házasság nem arra jogosítja fel a házastársakat, hogy gyermekük legyen, hanem csak azon természetes aktusok végrehajtására, melyek önmagukban a szaporodást célozzák. A gyermek utáni vágy a házastársak részéről, bármennyire őszinte és mélységes is, nem teszi jogossá az emberi szülőséggel és az új emberi lény méltóságával ellentétes technikák alkalmazását. A gyermek utáni vágy nem ad semmiféle jogot arra, hogy valakinek gyermeke legyen. A gyermeknek jogai vannak, s mint emberi lény nem akarható úgy, mint valami „tárgy”. A gyermek nem járandóság, hanem „ajándék”.

Az ember méltósága megköveteli, hogy isteni ajándékként és a házastársi aktus gyümölcseként jöjjön a világra. Ez az aktus sajátosan és specifikusan a házastársak közötti, egyesítő és életet fakasztó szerelemhez tartozik, vagyis természeténél fogva helyettesíthetetlen.

Az emberi lény olyan nemzés gyümölcse, mely a házastársi szövetségben egyesített szülőknél nem csak biológiai, hanem *lelki* egyesüléséhez is kötött. A gyermek nemzésének a kölcsönös ajándékozás (születési szeretete) gyümölcseinek kell lennie; fogantatása és léte nem lehet egy orvosi beavatkozás eredménye, mert ez azt jelentené, hogy egy tudományos technológia tárgyává alacsonyítanák le. A termékenységet nem lehet a férfi és a nő önkényes döntésének alá vetni.

A mesterséges megtermékenyítés különféle módjai is – melyek látszólag az élet szolgálatában állnak, s nemegyszer pozitív szándékkal végzik – valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak. Eltekintve attól, hogy erkölcsileg és jogilag elfogadhatatlanok, mert kiszakítják az életfakasztást a házastársi aktus emberi egészéből, ezeknek az eljárásoknak igen nagy hányada sikertelen: nem annyira a megtermékenyülés szempontjából, hanem mert az embrió fejlődése nem történik meg, s ezzel halálveszélynek teszik ki az éppen megfogant emberi életet. Továbbá olykor a beültetéshez a szükségesnél nagyobb számban történik a megtermékenyítés, s az úgynevezett „számföldötti” embriókat elpusztítják vagy tudományos és orvosi kísérletekhez használják föl (lefagyasztás, élet-„felfüggesztés” is jár-„hat” az eljárással); valójában azonban az emberi életet egyszerű „biológiai anyag” szintjére fokozzák le, amivel szabadon rendelkez-„het”-nek.

Hangsúlyozandó: a jog nem lehet erkölcsellenes; nem jog az, ami nem igazságos. Fontos bioetikai alapelv, hogy nem minden etikus, ami technikailag lehetséges, mivel nem minden beavatkozás válik javára az embernek; továbbá: a jót nem a rosszon keresztül kell elérni, a cél nem szentesíti az eszközt. Semmilyen jónak tartott cél nem igazolhat egy olyan eszközt, amely embriók sorozatos elpusztításával jár. A jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt. Értelemszerűen ide tartozik az az érv is, hogy ahol alapvető értékről van szó – és az emberi élet ilyen – ott mindig a védelem szempontjából szigorúbb („tutorista”) álláspontot kell képviselni.

Az ún. „számföldötti” embrió(k) elpusztítása esetén különösen nem jó az eszköz a cél, azaz a születésszám növelésének eléréséhez; a hatályos Codex Iuris Canonici 1397. kánonja alapján kísérleti stádium esetében emberölés kísérlete miatti büntetendő cselekményről van szó az ott meghatározott büntetésekkel, 1398. kánonjának alkalmazásában pedig, vagyis amikor a büntetendő cselekmény eredményes, az önmagától beálló kiközösítéssel büntetni rendelt magzatelhajtás bűncselekménye valósul meg; a Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium 1450. kánonjának 1. §-a alapján kísérleti stádiumnál emberölés kísérlete, 2. §-a szerint eredményes magzatelhajtás miatti büntetendő cselekmény megvalósulásának esete áll fenn.

Az emberi méltóság nem keverendő össze az élet biológiai, vagy szociális minőségével; a méltóság az embernek, mint embernek sajátja, pusztán létébe van írva, fogantatása pillanatától kezdve. Az ember léte és létének minősége nem áll azonos etikai és jogi síkon. Nem a létminőség bizonyos kritériumok alapján meghatározott foka ad jogot a védelemhez és az élethez, hanem az emberlét maga.

A helyes nyelvezet korrekt alkalmazása is etikai és jogi követelmény, ami – a téma szempontjából – azt jelenti, hogy minden olyan orvosi vagy gyógyszerészeti beavatkozás esetében, ahol (akár a beültetés előtt, akár azt követően) embrióvesztés – fizikai értelemben vett – lehetősége áll fenn, ezt a tényt ne hallgassák el.

A gyermektelenség keresztjén hatékonyan segíteni kell, ám a gyermektelenség megszüntetésének őszinte vágya még sem lehet határtalan, azaz nem szabad „mindenáron” – bármely eszközt, illetve módszert alkalmazva – ennek elérésére törekedni. A felelős szülőség gyakorlása semmiképpen sem történhet a már megfogant élet elpusztításával (ld. pl. ún. „számföldötti” embriók).

A helyes szándék és gyakorlat kialakítása elsősorban a szemléletformálástól, neveléstől függ. Ennek keretében megfelelően hangsúlyozni kell, hogy a gyermek és a család nem teher, nem nyűg és gond, hanem a boldogság forrása és a jövő záloga. Az emberi élet a fogantatás pillanatától a természetes végéig szent, sérthetetlen, alapvető, örök érték; nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is, minden személyi jog forrása és feltétele; az ennek megfelelő, teljes, feltétlen jogi védelmét a világi társadalmakban is biztosítani kell.

A házassági szövetségben a férfi és a nő az egész élet olyan kizárólagos és felbonthatatlan közösséget hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házasfelek javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul.

A semmilyen emberi hatalommal sem pótolható, törvényesen kinyilvánított házassági beleegyezésben a férfi és a nő visszavonhatatlan szövetségben – házasság létesítése céljából – kölcsönösen átadják magukat egymásnak és elfogadják egymást. A házassági szövetség kitarja a házastársakat a szeretet és az élet időtlen közösségére, és a gyermekek nemzésével teljeseedik ki. A házastársak szerelmének bensőséges egyesülése egyetlen és megoszthatatlan, egyszerre egyesítő és utódnemző, házastársi és szülői („az élet forrása”).

A házasság és a család az élet szolgálatában áll: a gyermek a házastársak szeretetének gyümölcse, akivel kölcsönösen megajándékozzák egymást („ketten egy testté lesznek”); a gyermek a házasság legszebb ajándéka, és éppen a szülők számára lesz a legnagyobb kincs; a házastársak sajátos küldetését az emberi élet továbbadásában és felnevelésében kell látnunk.

Azok a házastársak, akik kimerítették a jogos orvosi segítségnyújtás lehetőségeit, azaz azt a technikai segítséget, ami nem a házastársi aktust helyettesíti, hanem megkönnyíti azt, segít annak természetes célját elérni, és mégis terméketlenek maradnak, bekapcsolódhatnak – az igaz szeretet oltárán – az elhagyott gyermekek örökbefogadásának és mások javára végzett egyéb nagylelkű segítségnyújtásnak a szolgálatába.

Mi emberek az étellel nem rendelkezhetünk; az életnek csak gondos sáfárai vagyunk, és nem a szuverén ura; a mi feladatunk, hogy az életet hálával, szeretettel elfogadjuk és megőrizzük.

A társadalmi szemlélet kedvezőbbé formálása, a nehéz helyzetben lévő szülők anyagi, erkölcsi, egészségügyi és szociális megsegítése az egész társadalom javát szolgálja, hiszen növeli a bizalmi tőkét és a szociális érzékenységet. Mindez kedvezően hat vissza a családokra, növeli a gyermekvállalási kedvet, amely a társadalom gazdasági érdeke is.

A helyes szemléletformálást nagymértékben segítheti a helyes szóhasználat is, például a „terhesség” szó helyett a mai magyar állami szabályozásban – hál’ Istennek – egyre inkább előforduló „várandósság” („áldott állapot”) kifejezés alkalmazásával.

Meggyőződésünk szerint az előzőekben említett értékek segíthetnek abban, hogy egy boldog, élet- és családbarát társadalomban élhessenek utódaink (is). Ezeket az értékeket irányadónak tekintjük az oktatás, a tájékoztatás, a nevelés és a szabályozás vonatkozásában is. Álláspontunk szerint a jogalkotónak ebben az irányban kell komoly és hatékony, minél előbbi lépéseket megtennie. Ennek megfelelően a fentiekben megfogalmazottakat szeretettel ajánljuk mindenki figyelmébe, különösen azokéba, akik nevelőként, pedagógusként, illetve orvosként, bioetikusként vagy jogalkotásban és jogalkalmazásban résztvevő szakemberként – például a

jogszabálytervezetek szövegezése és véleményezése során – sokat tehetnek a társadalom élet- és családbarát szemléletformálásáért.

Jelen állásfoglalás megalkotásának különleges aktualitását adja az emberi reprodukcióra irányuló – kifejtettek szerint elfogadhatatlan – eljárások terjedésének egyre növekvő veszélye /ld. 2005. évi CLXXXI. tv. 11-12. §§, 44. § (2) bek.: „alkalmazhatóságra” vonatkozó kezdődőpont: 2006. július 1./.. Ezért kérünk minden jóakarátú embert, hogy átérezvén ennek súlyát, a vonatkozó állami rendelkezések helyes irányú módosításának elérésére kiterjedően, tegyenek meg minden tőlük telhetőt ezen reprodukciós eljárások visszaszorítása érdekében.

* * *

A MAGYAR KATOLIKUS ORVOSOK SZENT LUKÁCS EGYESÜLETÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MESTERSÉGES HUMÁN REPRODUKCIÓ KÉRDÉSÉBEN (2010. november 15.)

A gyermek Isten ajándéka. Nem lehet jog tárgyának tekinteni. Ezért, bármennyire érthető is gyermektelen házaspárok vágya a gyermek után, nem törekedhetnek minden áron való megszerzésére.

A mai orvostudományi és biológiai ismeretek birtokában technikailag lehetséges mesterségesen, a házastársi szerelem aktusának mellőzésével emberi utódokat létrehozni. Erkölcsi szempontból azonban ez több ok miatt nem engedhető meg.

1) Az ilyen eljárás lényegéből következően, tehát minden nem kívánatos mellék-következmény elhárítása esetén is erkölcstelen, tehát elutasítandó, mert elválasztja a nemzést a házastársi szerelem kifejezésétől-megélésétől. Ezáltal sérti a nemzés, a házastársak és a születő gyermek méltóságát. A gyermeket Isten ajándékából laboratóriumi gyártási termékévé fokozza le. Nem is beszélve a rokoni kapcsolatok teljes bizonytalanná, ellenőrizhetetlenné válásáról.

2) Ehhez hozzájárul, hogy a létrehozott gyermekeket súlyos életveszélynek teszi ki, nagyobb részük meg is hal megszületése előtt.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az ember élete nem születésével, hanem fogantatásával kezdődik: a megtermékenyített petesejt már önálló emberi személy. (Akkor is, ha ezt különböző államok jogalkotása nem ismeri el.) A Katolikus Egyház Katekizmusa szerint „az emberi életet a fogamzás pillanatától kezdve teljes mértékben tisztelni és védeni kell. Az emberi lénynek létezése első pillanatától kezdve tapasztalnia kell a személyiség jogainak elismerését, köztük minden ártatlan lény sérthetetlen jogát az élethez.” (KEK 2270)

Az elmúlt években mégis arra figyeltünk fel, hogy katolikus keresztyén házaspárok is egyre gyakrabban fordulnak mesterséges utódnemzési módszerekhez, hogy gyermekük lehessen. Ezt sokszor elhamarkodottan, nem egyszer lelkipásztorok jóváhagyásával vagy éppen biztatására teszik.

Ezek a tények indítják a Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületét az alábbi állásfoglalásra.

A mesterséges humán reprodukciónak (in vitro fertilizáció, FIVET, „lombikbébi”) az életet szolgálni akaró szándékában nincs kivetnivaló, de az semmiképpen sem fogadható el, hogy ezt az emberi méltóság és emberi élet sérelmével valósítja meg. A folyamat számos megtermékenyített petesejt (élő emberi személy!) elpusztulásával jár, egy részük az anyaméhbe való beültetés során hal meg. Nem egyszer megtörténik, hogy már be is ágyazódott többszörös ikerterhesség esetén valamelyik magzatot szándékosan megölik, és ezt a műveletet a gyermeket akarók számára nem világosan érthető, megtevesztő elnevezéssel illetik, mintha csak egyszerű, szükséges orvosi beavatkozás lenne („terhességi redukció végzése”).

A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesülete, a katolikus Egyház tanításával egybehangzóan, szükségesnek látja kijelenteni, hogy a házastársi szerelem aktusát helyettesítő mesterséges humán reprodukció nem engedhető meg. Olyan orvosi beavatkozások engedhetők meg, amelyek csak segítik, illetve eredményessé teszik a házastársi szerelem aktusát.

Feltételezhető, minden jó szándék mellett, a tudatlanság, tájékozatlanság vagy rész-tájékozottság, mind házaspárok, mind egyházi személyek részéről.

Ezért felhívjuk minden egyházi és világi személy figyelmét a jó látszatában megjelenő bűn kerülésére. Kérjük a lelkipásztorokat, hitoktatókat, jegyeseket felkészítő világiakat, hogy fordítsanak figyelmet és szenteljenek időt erre a kérdésre. Különösen egyháziak számára szükségesnek látjuk a továbbképzés vagy más formában történő, irányt mutató segítségnyújtás mielőbbi megvalósítását.

HÍREK – ESEMÉNYEK

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG TAGJÁNAK KITÜNTETÉSE

A Magyar Nefrológiai Társaság XXXIII. Nagygyűlésén 2016. október 16-án a Magyar Vese-Alapítvány Dr. Makó Jánosnak „Nefrológiáért” életmű díjat adományozott a kiemelkedően lelkiismeretes és elkötelezett nefrológiai betegellátásáért, oktató és tudományos munkájáért. A méltatásban az is elhangzott, hogy ebben valószínűleg vallásos szemlélete is szerepet játszott.

MEGHÍVÓ

A Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége szeretettel hív és vár mindenkit a Társaság tudományos üléseire, amelyeknek helyszíne és soron következő időpontja: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest VIII. kerület, Szentkirályi u. 28-30. 2. em. dékáni tanácsterem; 2017. február 8. 17,30; a Magyar Bioetikai Társaság Ifjúsági Szekciójának szervezésében „Napjaink legégetőbb bioetikai kérdései”.

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ELNÖKSÉGÉNEK KÖZLEMÉNYE

A Magyar Bioetikai Társaság ezúton is köszönetet mond valamennyi kedves támogatójának, akik 2015. évi személyi jövedelmük 1%-át a Társaság javára ajánlották fel. Az összeggel folyóiratunk kiadásához nyújtottak segítséget. Tisztelettel kérjük Tagtársainkat és a bioetika iránt érdeklődőket, hogy a jövőben is támogassák Társaságunkat. A Magyar Bioetikai Társaság adószáma: 18052277-1-42. Támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

Tisztelettel kérjük Tagtársainkat, hogy tagdíjfizetésüket a Magyar Bioetikai Társaság OTP-nél vezetett 11706016-20752620 számú számlájára szíveskedjenek teljesíteni. Az éves tagdíj 4.000 Ft, nyugdíjasoknak 3.000 Ft. Köszönjük!

*Áldott, békés karácsonyi ünnepeket,
és egészségben, sikerekben gazdag,*

boldog új esztendőt kívánunk!

Szeretettel és tisztelettel:

***A Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének és
a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának tagjai***

Szerzőink figyelmébe

A Magyar Bioetikai Szemle a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozását, fejlesztését elősegítendő, különös tekintettel a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseire, az emberi élet és méltóság – ezzel összefüggésben a család és a nagyobb értékközösségek –, valamint az egészséges környezet tisztelétét, védelmét és szeretetét szolgáló, tudományos igényességgel megalkotott, orvosi, etikai, jogi, teológiai, inter-, illetve multidiszciplináris szakkikket, tanulmányokat és recenziókat (esetenként konferencia-előadások szerkesztett változatait, hazai és nemzetközi forrásokat, híreket) tartalmazó, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományos Művek Tárában lektorált tudományos folyóiratként nyilvántartott, negyedévente megjelenő kiadvány.

A Szerkesztőbizottság a mű megjelenéséről legalább kettő, teljesen anonim módon történt lektorálás keretében keletkezett lektori vélemény birtokában dönt; másodközlésre nem fogad el kéziratot, és a kisebb, nem tartalmi, hanem formai jellegű javításra, stilizálásra fenntartja a jogot. A kéziratok a Hamori.Antal@uni-bge.hu címre küldendők. A kiadó szerzői díjat nem tud fizetni.

Formátum: Times New Roman betűtípus, főszöveg 12-es, lábjegyzet 10-es betűméret, szimpla sorköz, sorkizártság, a cím, az alcím, a fejezetcím félkövér, a szövegben dőlt rész lehet (félkövér és aláhúzott nem).

Hivatkozások (lábjegyzetben): szerző(k) teljes neve, kettőspont, mű címe, vessző [in, kötet címe, vessző, Szerk. szerkesztő(k) teljes neve (ha van)], kiadás helye, vessző, kiadás éve, pont, kiadó neve, vessző [folyóirat esetén: in, név, évfolyamszám, zárójelben év/szám], hivatkozott oldalszám(ok), pont; példák:

- könyv: Gaizler Gyula: A bioetika alapkérdései, Budapest, 1997. Magyar Bioetikai Alapítvány, 422.
- könyvfejezet (-rész): Ferencz Antal: Az új genetika kihívásai, in Biogenetika és etika (Sapientia Füzetek 4.), Budapest, 2005. Vigilia Kiadó, 7-16.
- folyóirat: Hámori Antal: A magzati élet védelme Magyarország Alaptörvényében, in Magyar Bioetikai Szemle 17 (2011/3-4) 130-150.

További hivatkozások: a következő lábjegyzetben uo. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); későbbi lábjegyzetben, vagy ha az előzőben több szerző, illetve mű szerepel: szerző családneve i. m. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); ha ugyanattól a szerzőtől több írás hivatkozott, a családnév után a kiadás éve zárójelben; ha a több írás ugyanabból az évből való, az évszámot „a”, „b”, stb. betű követi.

A Szerkesztőbizottság szeretettel várja az írásokat.

Tartalom

Dr. Gaizler Gyulára emlékezünk – Lectori salutem!	1
MEGEMLÉKEZÉS	
Bíró László: Búcsú a ravatalnál	2
TANULMÁNY	
Hámori Antal: Az ember élve születése nem káresemény – az EBH2015. P.11. árnycában és az Alaptörvény tükrében	4
FÓRUM	
Hámori Antal: Meghökkenő kijelentés az ETT „Bioetikai Kódex”-ében	30
Rojkovich Bernadette: Igen, megkeresztelni, eltemetni és elnevezni	37
DOKUMENTUMOK	
Hámori Antal: A Hittani Kongregáció Dignitas personae kezdetű bioetikai útmutatása	39
Az Életvédő Fórum állásfoglalása az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokról	44
A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének állásfoglalása a mesterséges humán reprodukció kérdésében	47
HÍREK – ESEMÉNYEK	
A Magyar Bioetikai Társaság tagjának kitüntetése	48
Meghívó	48
A Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének közleménye	48

Table of Contents

Commemorating Dr. Gyula Gaizler – Lectori salutem!	1
MEMORIAL	
László Bíró: Farewell at the Bier	2
STUDY	
Antal Hámori: The Live-birth of a Human Being is not a Damage - at the Shade of the Decision no. 2015.P.11 of the Equal Treatment Authority and in the Light of the Fundamental Law	4
FORUM	
Antal Hámori: Shocking Statement in the 'Code of Bioetics' of the Medical Research Council	30
Bernadette Rojkovich: Certainly, baptise, bury and bename	37
DOCUMENTS	
Antal Hámori: Instruction <i>Dignitas Personae</i> on Certain Bioethical Questions of the Congregation for the Doctrine of the Faith	39
The Stand of the Forum of the Protection of Life on the Special Procedures Related to the Human Reproduction	44
The Stand of the Saint Luke Association of Hungarian Catholic Doctors on the Questions of Artificial Human Reproduction	47
NEWS – EVENTS	
Decoration of a member of the Hungarian Society of Bioetics	48
Invitation	48
Communication of the Presidency of the Hungarian Society of Bioetics	48